

SAMARBETET MELLAN BILDNINGSSSEKTORN OCH ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTERNA FÖR VÅRA BARNS BÄSTA

– Översikt av den gemensamma elev- och studerandevården vid de svenskspråkiga läroanstalterna

Christine Söderek

© Utbildningsstyrelsen

Rapporter och utredningar 2025:11

ISBN 978-952-13-7021-2 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926 (pdf)

Ombrytning: PunaMusta Oy

www.utbildningsstyrelsen.fi

INNEHÅLL

SAMMANDRAG	4
TIIVISTELMÄ	6
1. ÖVERSIKTEN AV DEN GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN	8
1.1 Begreppen elevhälsa, elevvård och studerandevård	8
1.2 Bakgrund och uppdrag	9
1.3 Information om det svenskspråkiga läget	9
1.3.1 Källor som utnyttjats för denna översikt	10
1.3.2 Datainsamlingar där det svenskspråkiga nuläget inte analyserats eller där antalet svar är för få	12
1.3.3 Aktuella forskningsprojekt som fokuserar på barns och ungas välbefinnande i Svenskfinland	13
1.3.4 Aktörer som på olika sätt stöder svenskspråkiga barns och ungdomars välbefinnande	13
1.4 Helheten för den gemensamma elev- och studerandevården	16
1.5 Centrala observationer ur den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården	17
2. LEDNINGEN AV ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN	21
2.1 Utbildningsanordnarens sektorsövergripande styrgrupp för elev- och studerandevården	21
2.2 Den sektorsövergripande läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen	22
2.2.1 Ledning och sammansättning	22
2.2.2 Mötesfrekvens	27
2.2.3 Teman som behandlas i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna	30
2.3 Ledningen av den gemensamma elev- och studerandevården	35
2.3.1 God praxis för ledningen	36
2.3.2 Rektorernas syn på aktuella utmaningar	40
3. UTBILDNINGSANORDNARES ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSPLANER SOM STÖD FÖR GENOMFÖRANDET	43
3.1 En uppskattning av det totala behovet av elev- och studerandevård och tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster	46
3.2 Gemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma elev- och studerandevården och åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell elevvård)	47
3.2.1 Att förebygga frånvaro	48
3.2.2 Granskningar av sundhet och trygghet vid läroanstalterna	49

3.3	Samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande.	52
3.3.1	Studerandes delaktighet	53
3.3.2	Vårdnadshavares delaktighet.	57
3.3.3	Strukturer som stöder delaktigheten.	61
3.4	Planer för att skydda studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplan	64
3.4.1	Planer för att skydda studerande mot våld, mobbning och trakasserier.	64
3.4.2	Krisplan (plan för kriser, hot och faror).	65
4	DEN GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN.	66
4.1	Att främja välbefinnandet och en gemenskapsfrämjande verksamhetskultur vid läroanstalten.	66
4.2	Mobbning, trakasserier, diskriminering och våld.	72
4.2.1	NCU:s utvärdering av metoder som förebygger mobbning och ökar välbefinnande och arbetsro.	84
4.3	Att följa upp och använda sig av uppföljningsinformation om välbefinnande, hälsa och trygghet vid läroanstalten.	84
4.4	Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården från representanter för studerande och vårdnadshavare.	90
4.4.1	Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf (FSS)	91
4.4.2	Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Förbundet Hem och skola i Finland.	91
4.5	Lärares syn på den gemensamma elev- och studerandevården.	92
4.5.1	Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Finlands svenska lärarförbund (FSL).	93
4.6	Personal utan undervisningsskyldighet som en del av den gemensamma elev- och studerandevården	94
4.7	Synen på den gemensamma elev- och studerandevården hos elev- och studerandevårdstjänsternas personal.	95
4.7.1	Nuläget, god praxis, utvecklingsbehov och resurser.	95
4.7.2	Rollen för elev- och studerandevårdstjänsternas personal inom den gemensamma elev- och studerandevården.	103
4.7.3	Principen om närservice.	104
5	NULÄGET INOM DEN SVENSKSPRÅKIGA GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN.	106
5.1	Centrala observationer av nuläget inom den svenskspråkiga utbildningen.	106
5.2	Keskeiset havainnot nykytilasta ruotsinkielisessä koulutuksessa.	110
	KÄLLOR	115
	BILAGA 1: UTBILDNINGSSTYRELSENS ENKÄT TILL REKTORER 2024.	121
	BILAGA 2: UTBILDNINGSSTYRELSENS ENKÄT TILL ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTERNAS PERSONAL 2024.	124

SAMMANDRAG

I denna översikt beskrivs den gemensamma elev- och studerandevården vid de svenskspråkiga läroanstalterna till den omfattning det finns information om det svenskspråkiga nuläget. Samtliga utbildningsformer som elev- och studerandevårdslagen omfattar har beaktats. Då det inte finns likvärdigt med information om alla utbildningsformer, har följande utbildningsformer betonats: den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen samt yrkesutbildningen. Översikten består av en granskning av elev- och studerandevården samt information om barns, elevers och studerandes välbefinnande från åren 2018–2025.

Med den gemensamma elev- och studerandevården avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela läroanstalten främjar de studerandes lärande, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. Den gemensamma elev- och studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i läroanstaltsgemenskapen. Genom det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet stärker man samhörigheten och påverkar verksamhetskulturen vid läroanstalten så att både studerande och personal trivs och mår bra. Via arbetet kommer man åt att minska på känslor av ensamhet och utanförskap, förekomsten av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld samt stärka grupptillhörigheten och skolengagemanget.

För att genomföra det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet krävs ledarskap, en tydlig arbetsfördelning och ett systematiskt arbete utgående från information om välbefinnandet och åtgärder för att stärka det. Ett regelbundet och systematiskt arbete av den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen är en förutsättning för att genomförandet lyckas. Här behövs även skriftliga planer och tillvägagångssätt för olika slags situationer, både för den förebyggande och den ingripande verksamheten. Via dessa styrs verksamheten vid läroanstalten så att det är möjligt att planera, genomföra, följa upp och utvärdera arbetet. I nuläget finns det stor variation i hur läroanstalter genomför den gemensamma elev- och studerandevården, vilka strukturer och tillvägagångssätt man använder sig av och hur olika parter, särskilt studerande och vårdnadshavare, är delaktiga i arbetet. Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan stöder genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården. Det finns en stor variation i planernas innehåll mellan olika utbildningsanordnare. En del planer är väl uppgjorda med konkreta åtgärder och beskrivningar av det som förutsätts i lag, läroplansgrunder eller föreskrift. Det finns ännu utvecklingsbehov gällande beskrivningar av det konkreta arbetet, åtgärderna och uppföljningen (egenkontroll).

Den gemensamma elev- och studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i läroanstaltsgemenskapen. Personalen vid läroanstalten bär det primära ansvaret för välbefinnandet inom gemenskapen. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen står det till exempel att till lärarens uppgifter hör att följa med och främja elevernas lärande, arbete och välbefinnande, att värdesätta och rättvist bemöta varje elev, att upptäcka eventuella svårigheter i god tid samt att handleda och stödja eleverna. Välbefinnandet styr även all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen. Varje studerande inom yrkesutbildningen har rätt att få det stöd och den handledning hen behöver för sina studier och sitt välbefinnande. Det finns behov av att stärka lärarnas kunskap och förtydliga

deras roll inom den gemensamma elev- och studerandevården, särskilt i de högre årskurserna inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet. Det finns även ett behov av att utveckla planerna och tillvägagångssätten så att de i högre grad stöder lärarna i deras arbete. Det vore bra att tydliggöra begreppet gemensam elev- och studerandevård för att synliggöra vad allt det består av, till exempel via årsklockor för välbefinnande och trygghet, genomgång av arbetsroller, planer och tillvägagångssätt och introduktion i arbetet. I de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppernas arbete deltar regelbundet speciallärare och elev- eller studiehandledare. Det finns variation i lärarnas regelbundna deltagande: ungefär hälften av skolorna och gymnasierna rapporterar att lärare regelbundet deltar i gruppens arbete, medan två av fem verksamhetsställen för yrkesläroanstalter rapporterar så.

Vid många läroanstalter arbetar för tillfället personal som saknar undervisningsskyldighet med uppgiften att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården på olika sätt. Vid läroanstalter är relationen till de studerande som olika professionella, såsom lärare och handledare, bygger upp samt deras sätt att bemöta de studerande centralt i att stöda de studerandes välbefinnande. Personal utan undervisningsskyldighet kan stöda undervisningspersonalen i att genomföra det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal ser flera utmaningar i verksamheten som har att göra med styrningen från välfärdsområdet, samarbetet inom läroanstalten och tidsbristen. De lyfter fram en ökad byråkrati, ett längre avstånd till skolvardagen, försvagad informationsgång och att förståelsen för arbetet saknas på välfärdsområdet. Flera är oroliga över att annat arbete som omorganiseringen medför kräver så mycket tid att de har mindre tid för de studerande. Det enda positiva som lyftes fram var ett ökat kollegialt stöd, då det nu finns flera ur samma yrkesgrupp inom ett välfärdsområde. Elev- och studerandevårdstjänsternas personal anser att arbetet fokuserar främst på individuellt elev- och studerandevårdsarbete, inte förebyggande och gemensamt arbete. Bristen på personal inom elev- och studerandevårdstjänsterna gäller särskilt psykologer och läkare och en del tjänster ordnas på distans, vilket leder till att deras arbetsinsats inte är möjlig att utnyttja för att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården.

Barn, elever, studerande och vårdnadshavare är centrala aktörer inom den gemensamma elev- och studerandevården, men deras delaktighet i det regelbundna välbefinnandearbetet är svag. I de skolspecifika elevvårdsgrupperna medverkar regelbundet eleverna och vårdnadshavarna endast i åtta procent av skolorna. Vid gymnasierna medverkar de studerande regelbundet endast i tio procent och vårdnadshavare endast i sju procent av de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna och inom yrkesutbildningen medverkar 17 procent av de studerande och inga vårdnadshavare i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen.

Rektorerna upplever att välstrukturerade möten, tillvägagångssätt för olika slags situationer, en tydlig arbetsfördelning, god kommunikation och ett gott samarbete mellan alla som genomför gemensam elev- och studerandevård resulterar i ett välfungerande gemensamt elev- och studerandevårdsarbete. Att man har olika arbetsgivare menar många rektorer att försvårar ledarskapet för helheten samt samarbetet. Utmaningarna speglas i den gemensamma elev- och studerandevårdens tillvägagångssätt, strukturer och samarbete. Det krävs ett koordinerat samarbete mellan läroanstalterna och välfärdsområdet för att leda den gemensamma elev- och studerandevården och försäkra sig om att tillhörande tillvägagångssätt fungerar. En av utmaningarna för att leda den gemensamma elev- och studerandevården är att lyckas involvera hela personalen i arbetet. Rektorer önskar även att elev- och studerandevårdstjänsternas personal skulle ha bättre förutsättningar att delta i det förebyggande arbetet och i skolvardagen.

TIIVISTELMÄ

Tässä selvityksessä kuvataan yhteisöllisen opiskeluhuollon nykytilaa ruotsinkielisissä oppilaitoksissa siinä laajuudessa, kuinka paljon tietoa ruotsinkielisestä nykytilanteesta on. Selvityksessä on huomioitu kaikki koulutusmuodot, jota oppilas- ja opiskelijahuoltolaki käsittää. Koska kaikista koulutusmuodoista ei ole yhdenvertaisesti tietoa, selvityksessä painottuu perusopetus, lukiokoulutus sekä ammatillinen koulutus. Selvitys perustuu opiskeluhoitoa sekä lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia koskeviin tietoihin vuosilta 2018–2025.

Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja niitä toimia, jotka lisäävät opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta, osallisuutta sekä ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö kuuluu kaikille toimijoille oppilaitoksessa. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla voidaan vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä vaikuttaa oppilaitoksen toimintakulttuuriin niin, että sekä opiskelijat että henkilöstö viihtyvät ja voivat hyvin. Työllä pystytään vaikuttamaan yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteisiin, vähentämään kiusaamista, häirintää, syrjintää ja väkivaltaa sekä vahvistamaan ryhmään kuulumista sekä kouluun kiinnittymistä.

Jotta yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä voidaan toteuttaa, se vaatii johtamista, selkeää työnjakoa sekä säännöllistä hyvinvointitietoon pohjautuvaa työtä sekä toimenpiteitä hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän säännöllinen ja suunnitelmallinen toiminta on keskeinen edellytys työn onnistumiselle. Erilaisia tilanteita varten tarvitaan kirjallisia suunnitelmia ja toimintatapoja sekä ennaltaehkäisevään että puuttuvaan toimintaan. Näiden avulla toimintaa oppilaitoksissa ohjataan niin että on mahdollista suunnitella, toteuttaa, seurata ja arvioida työtä. Tällä hetkellä on suurta vaihtelua siinä, miten oppilaitokset toteuttavat yhteisöllistä opiskeluhoitoa, mitkä rakenteet ja toimintatavat ovat käytössä sekä miten eri toimijat, erityisesti opiskelijat ja huoltajat ovat osallisia työssä. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma tukee yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamista. Suunnitelmien sisällöissä on suurta vaihtelua eri koulutuksen järjestäjien välillä. Osa suunnitelmista on laadittu hyvin: ne sisältävät konkreettisia toimia sekä ne kuvaukset, joita laki, opetussuunnitelman perusteet tai määräykset edellyttävät. Kehitettävää on monissa paikoin etenkin konkreettien, toimenpiteiden ja seurannan (omavalvonta) kuvauksissa.

Yhteisöllinen opiskeluhoito on kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esimerkiksi opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat myös kaikkea lukion toimintaa ja jokaisen työtä niin arkisissa kohtaamisissa kuin osana opetusta. Jokaisella ammatillisen koulutuksen opiskelijalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukea ja ohjausta opintoihinsa ja hyvinvointiinsa. Opettajien osaamista yhteisöllisessä opiskeluhoitossa sekä heidän rooliaan sen toteuttamisessa on tarpeen vahvistaa, erityisesti yläkoulussa ja toisella asteella. On myös tarve kehittää suunnitelmia ja toimintatapoja niin että ne entistä paremmin tukevat opettajia heidän tehtävissään. On tärkeää selkeyttää yhteisöllisen opiskeluhuollon käsitettä, jotta huomataan, mitä kaikkea se pitää sisällään, esimerkiksi hyvinvoinnin ja turvallisuuden vuosikellojen kautta, vastuiden, suunnitelmien ja toimintamallien läpikäynnillä sekä perehdyttämisen kautta. Erityisopettajat ja opinto-ohjaajat osallistuvat säännöllisesti oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän työskentelyyn. Opettajien osallistuminen vaihtelee: noin puolet kouluista ja

lukioista ilmoittavat, että opettaja osallistuu ryhmän työhön säännöllisesti, kun taas ammatillisen koulutuksen toimipisteistä näin kertoo kaksi viidestä.

Monessa oppilaitoksessa työskentelee tällä hetkellä opetukseen sitomatonta henkilöstöä, jonka tehtävänä on toteuttaa yhteisöllistä opiskeluhoitoa eri keinoin. Oppilaitoksissa henkilöstön, kuten opettajien ja ohjaajien, rakentama vuorovaikutussuhde opiskelijoihin sekä kohtaaminen on tärkeässä roolissa opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa. Opetukseen sitomaton henkilöstö voi tukea opetushenkilöstöä yhteisöllisen opiskeluhoitotyön toteuttamisessa.

Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset näkevät useita haasteita toiminnassa liittyen hyvinvointialueiden johtamiseen, yhteistyöhön oppilaitoksissa sekä ajanpuutteeseen. He tuovat esille lisääntyneen byrokratian, etääntymisen kouluarjesta, heikentyneen tiedonkulkuun sekä puutteet hyvinvointialueilla opiskeluhoitotyön ymmärtämisessä. Useat ovat huolissaan siitä, että uudelleenorganisoinnin myötä tullut muu työ vie niin paljon aikaa, että sitä jää vähemmän opiskelijoille. Ainut myönteinen asia, joka nostettiin esille, on kollegiaalinen tuki nyt kun hyvinvointialueella on useampi saman ammattiryhmän toimija. He kokevat, että työ keskittyy enimmäkseen yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön, ei ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen työhön. Henkilöstövaje koskee etenkin psykologeja ja lääkäreitä ja joitakin palveluita järjestetään etänä, mikä johtaa siihen, ettei heidän työpanostansa pysty hyödyntämään yhteisöllisen opiskeluhoitotyön toteuttamisessa.

Lapset, oppilaat, opiskelijat ja huoltajat ovat keskeisiä toimijoita yhteisöllisessä opiskeluhoitossa, mutta heidän osallisuutensa säännöllisessä hyvinvointityössä on heikkoa. Oppilaat ja huoltajat osallistuvat säännöllisesti koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien toimintaan ainoastaan kahdeksassa prosentissa kouluista. Kymmenessä prosentissa lukioista opiskelijat ja seitsemässä prosentissa lukioista huoltajat ovat säännöllisesti osallistuneet oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän toimintaan. Ammattioppilaitosten toimipisteistä 17 prosentissa opiskelijat ovat säännöllisesti osallistuneet ja huoltajat eivät ollenkaan osallistuneet oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän toimintaan.

Rehtorit kokevat, että hyvin jäsennellyt kokoukset, kirjatut toimintatavat erilaisia tilanteita varten, selkeä työnjako, hyvä viestintä ja yhteistyö kaikkien yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavien tahojen välillä johtaa toimivaan yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön. Monet rehtoreista toteaa, että se, että eri toimijoilla on eri työnantaja vaikeuttaa kokonaisuuden johtamista ja yhteistyötä. Haasteet näkyvät yhteisöllisen opiskeluhoitotyön toimintatavoissa, rakenteissa ja yhteistyössä. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön johtamista varten tarvitaan koordinoitua yhteistyötä oppilaitosten ja hyvinvointialueen välillä. Toinen haaste yhteisöllisen opiskeluhoitotyön johtamisessa on koko henkilöstön mukaan saaminen työhön. Rehtorit toivovat myös, että opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilla olisi paremmat mahdollisuudet osallistua ennaltaehkäisevään työhön sekä kouluarkeen.

1. ÖVERSIKTEN AV DEN GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN

1.1 Begreppen elevhälsa, elevvård och studerandevård

För elev- och studerandevårdshelheten använder Utbildningsstyrelsen i läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift på svenska begreppen elevvård och studerandevård, inte begreppet elevhälsa. Samtliga tre finns med i lagen om elev- och studerandevård och begreppet elevvård syftar på välbefinnandearbetet inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, medan studerandevård syftar på välbefinnandearbetet inom andra stadiets utbildningsformer. Begreppet elevhälsa innefattar både elevvård och studerandevård. För det som i lagen kallas generellt inriktad elevhälsa använder Utbildningsstyrelsen begreppet gemensam elev- och studerandevård och för det som i lagen kallas individuellt inriktad elevhälsa använder Utbildningsstyrelsen begreppet individuell elev- och studerandevård. För kuratorer, psykologer, hälsovårdare och läkare inom elev- och studerandevården använder Utbildningsstyrelsen begreppet elev- och studerandevårdstjänsternas personal.

För de olika grupperna inom elev- och studerandevården använder Utbildningsstyrelsen följande begrepp:

- sektorsövergripande styrgrupp för elev- och studerandevården (i lagen sektorsövergripande styrgrupp för elevhälsan),
- förskoleenhetsspecifik elevvårdsgrupp, skolspecifik elevvårdsgrupp eller läroanstaltsspecifik studerandevårdsgrupp (i lagen sektorsövergripande elevhälsogrupp för läroanstalten),
- sektorsövergripande expertgrupp (i lagen sektorsövergripande expertgrupp) och
- regional samarbetsgrupp för elev- och studerandevården (i lagen regional samarbetsgrupp för elevhälsa (*samarbetsgrupp*)).

För de olika planerna använder Utbildningsstyrelsen begreppen utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan (i lagen utbildningsanordnarens elevhälsoplan) och regional elev- och studerandevårdsplan (i lagen regional elevhälsoplan).

I denna översikt av den gemensamma elev- och studerandevården använder Utbildningsstyrelsen för läsbarhetens och tydlighetens skull följande begrepp: *elev- och studerandevård*, *gemensam elev- och studerandevård* och *individuellt elev- och studerandevård* i enlighet med läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift; *studerande* för barn i förskoleundervisning, elever och studerande; *läroanstalt* för verksamhetsställen med förskoleundervisning, skolor och läroanstalter samt *rektor* för rektorer och ledare för de olika utbildningsformerna. Med begreppet *läroanstaltsspecifik elev- och studerandevårdsgrupp* syftas på förskoleenhetsspecifika elevvårdsgrupper, skolspecifika elevvårdsgrupper och läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupper. Ifall det i översiktens text använts begrepp som syftar på en viss utbildningsform, hänvisar man på de ställena endast till just den specifika utbildningsformen.

1.2 Bakgrund och uppdrag

Undervisnings- och kulturministeriet samt social- och hälsovårdsministeriet gav i februari 2024 Utbildningsstyrelsen i uppdrag att utreda den gemensamma elev- och studerandevårdens nuläge. Översikten skulle omfatta samtliga utbildningsformer som elev- och studerandevården gäller och innehålla följande information om hur den gemensamma elev- och studerandevården förverkligas:

- hur elev- och studerandevården leds
- elev- och studerandevårdsplanerna och hur de förverkligas
- hur elev- och studerandevårdsgrupperna inom gemensam elev- och studerandevård förverkligas
- hur granskningen av sundhet och trygghet på läroanstalten förverkligas
- hur klassammandragen för skolhälsovården behandlas i elev- och studerandevårdsgrupperna.

Den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården genomfördes som tjänsteuppdrag på Utbildningsstyrelsen. Den skickades undervisnings- och kulturministeriet i augusti 2024, där delar av den bifogades den mer omfattande utredningen av elev- och studerandevårdshelheten som undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och finansministeriet utarbetat (Mannerkoski & Ruponen 2024). Målsättningen med Utbildningsstyrelsens nationella översikt (Söderek, Taipale, Vartiainen, Vetoniemi & Väänänen 2025) var att beskriva det nationella nuläget för den gemensamma elev- och studerandevården. Den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården vidarebearbetades så att den publicerades i april 2025 på Utbildningsstyrelsens webbplats. Utöver detta har även en översikt av den gemensamma studerandevården vid yrkesutbildningen publicerats (Jauhola & Vartiainen 2025) och Institutet för hälsa och välfärd publicerat en nationell översikt av elev- och studerandevårdstjänsterna (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Huurre, Vaara 2024).

Utöver Utbildningsstyrelsens nationella översikt av den gemensamma elev- och studerandevården ger detta dokument en översikt av den gemensamma elev- och studerandevården vid de svenskspråkiga läroanstalterna. De centrala observationerna ur den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården presenteras i avsnitt 1.5. I övrigt beskrivs i denna översikt den gemensamma elev- och studerandevården vid de svenskspråkiga läroanstalterna till den omfattning det finns information om det svenskspråkiga nuläget.

1.3 Information om det svenskspråkiga läget

För denna översikt har sammanställts tillgänglig information från olika barometrar och enkäter. Kunskapsunderlaget har kompletterats med separata datainsamlingar. Avsikten är att skapa en bild över den gemensamma elev- och studerandevården till exempel via enkäten Hälsa i skolan och TEAvisari (referensram för hälsofrämjande verksamhet) samt utgående från olika utvärderingar.

I denna översikt har samtliga utbildningsformer som elev- och studerandevårdslagen omfattar beaktats. Det finns dock inte likvärdigt med information om alla utbildningsformer, så därmed betonas följande utbildningsformer i utredningen: den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen samt yrkesutbildningen. Översikten av den gemensamma elev- och studerandevården vid de svenskspråkiga läroanstalterna består av en granskning av elev- och studerandevården samt information om barns, elevers och studerandes välbefinnande från åren 2018–2025. I den mån det varit möjligt har samma källor som användes för den nationella

översikten utnyttjats, men eftersom man i flera av dessa inte analyserat det svenskspråkiga läget eller tvåspråkig verksamhet separat, har samtliga källor inte varit möjliga att utnyttja för detta ändamål. Nedan följer en beskrivning över olika slags källor och deras användbarhet för denna översikt.

1.3.1 Källor som utnyttjats för denna översikt

TEAviisari är ett verktyg för kommunerna, skolorna och läroanstalterna, som visar riktningen på kommunens hälsofrämjande verksamhet. Institutet för hälsa och välfärd samlar i samarbete med Utbildningsstyrelsen in information gällande hälsofrämjande verksamhet vartannat år. I datainsamlingen deltar nästan alla kommuner från fastlandet. Med hjälp av resultaten för TEAviisari är det möjligt att stöda utnyttjandet av välbefinnandeinformation i läroanstalternas vardag och vid ledningen av elev- och studerandevården. I resultattjänsten är det möjligt att granska de svenskspråkiga skolornas, gymnasiernas och yrkesläroanstalternas resultat skilt. År 2023 hade 191 svenskspråkiga skolor besvarat enkäten (92 procent av de svenskspråkiga skolorna). År 2024 hade 33 svenskspråkiga gymnasier besvarat enkäten (100 procent av de svenskspråkiga gymnasierna) och 23 verksamhetsställen för yrkesläroanstalter (83 procent av yrkesläroanstalternas svenskspråkiga verksamhetsställen).

Via **enkäten Hälsa i skolan** samlar Institutet för hälsa och välfärd in information om barns och ungas upplevda välbefinnande, hälsa, skolgång och studier, delaktighet och tillgång till hjälp och stöd. Institutet för hälsa och välfärd publicerar dessa resultat i sin resultattjänst nationellt, enligt kommun, läroanstalt och välfärdsområde. De skolor och läroanstalter som deltagit i studien får tillgång sina egna resultat. I enkäten Hälsa i skolan deltar elever i årskurs 4 och 5 och årskurs 8 och 9 inom den grundläggande utbildningen samt första och andra årets studerande från gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. Sedan 2019 är det möjligt att filtrera resultaten enligt undervisningsspråk i den offentliga resultattjänsten. År 2025 besvarades enkäten av 270 000 elever och studerande runtom landet och cirka sex procent av svaren kom från elever och studerande vid svenskspråkiga skolor och läroanstalter.

Utbildningsstyrelsens datainsamling: Utbildningsstyrelsen genomförde en analys av elev- och studerandevårdsplanerna hos 55 utbildningsanordnare, varav 28 planer representerade två- eller svenskspråkiga utbildningsanordnare; samlade in synpunkter från olika intressegrupper (på svenska från FSL, FSS och Förbundet Hem och skola) och genomförde under maj-juni 2024 en rektorsenkät (bilaga 1) och en enkät för elev- och studerandevårdstjänsternas personal (bilaga 2). Rektorsenkäten (Utbildningsstyrelsen 2024a) besvarades av 722 rektorer, varav tio procent (n=73) arbetade vid svenskspråkiga läroanstalter, och enkäten för elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) besvarades av 685 personer, varav sju procent (n=46) arbetade vid svenskspråkiga läroanstalter. Av de som besvarat enkäten för elev- och studerandevårdstjänsternas personal, och arbetade vid en svenskspråkig läroanstalt, representerade 15 procent psykologer (n=7), 18 procent hälsovårdare (n=8) och 65 procent kuratorer eller ledande kuratorer (n=30) och därmed betonas kuratorernas upplevelser i enkätsvaren. Ingen läkare som arbetade på svenska besvarade enkäten och en annan person besvarade den.

UKM:s enkät om genomförandet av generellt inriktad elevhälsa riktad till styrgrupperna för elevhälsan 2024

Undervisnings- och kulturministeriets enkät till styrgrupperna för elev- och studerandevården besvarades av 166 styrgrupper, varav sex var svenskspråkiga, 19 tvåspråkiga och 141

finskspråkiga. Undervisnings- och kulturministeriet har inte gjort en separat analys av svaren från de svenskspråkiga och/eller tvåspråkiga styrgrupperna. För denna utredning fick man på Utbildningsstyrelsen tillgång till enkätsvaren och i denna översikt lyfts svaren från de svenskspråkiga och tvåspråkiga utbildningsanordnarna fram.

Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte en enmansutredning för att ge en helhetsbild av den svenskspråkiga utbildningen. Bland de övergripande åtgärder som föreslås i rapporten finns ett förslag om att effektivisera insamlingen och analysen av data specifikt gällande den svenskspråkiga utbildningen, att stödja forskning om och för den svenskspråkiga utbildningsvägen samt att stödja undervisningsspråket på alla stadier och nivåer. Den ledande principen är att den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt ska ha goda förutsättningar att utvecklas enligt tidens och framtidens krav, parallellt med den finskspråkiga i vårt land.

Regionförvaltningsverkets utvärdering av basservice 2023

Regionförvaltningsverket gjorde år 2023 en basserviceutvärdering av den gemensamma elev- och studerandevården. Deras enkät besvarades av sammanlagt 207 kommunala utbildningsanordnare i Finland utom Åland (täckning 71 procent). Av de kommuner som besvarat enkäten var 25 tvåspråkiga kommuner. (Albert, Eriksson, Hemmi & Pyykkönen 2024.) I Regionförvaltningsverkets rapport lyfter man fram skillnader mellan de nationella resultaten och resultaten i de tvåspråkiga kommunerna och dessa har beaktats för denna översikt. Av de tvåspråkiga kommunernas resultat går det inte att veta med säkerhet vad skillnaderna mellan dessa och de nationella resultaten beror på, till exempel om det är på grund av skillnader i hur man genomför den gemensamma elev- och studerandevården på svenska. Det vore bra att i olika datainsamlingar genomföra dem på ett sådant sätt att separata analyser över det svenskspråkiga läget vore möjliga att genomföra.

Föräldrabarometern 2025

Suomen Vanhempainliitto ry och Förbundet Hem och skola i Finland genomförde en föräldrabarometer riktad till föräldrar med barn inom den grundläggande utbildningen. Av 11362 svar kom 1351 från föräldrar med barn i svenskspråkiga skolor. För denna utredning fick man på Utbildningsstyrelsen tillgång till en sammanställning av enkätsvaren från de föräldrar som hade barn i svenskspråkiga skolor och dessa resultat har tagits med i utredningen.

Tankesmedjan Magmas ungdomsbarometrar

Via Tankesmedjan Magma har man samlat in information om hur svenskspråkiga unga i åldern 15–19 ser på sitt liv, mående och framtid under åren 2018, 2020 och 2022. I datainsamlingen 2022 var välbefinnandet ett av de centrala temana och denna har därmed beaktats i översikten.

I lägesöversikten har utnyttjats de senaste årens rapporter, utvärderingar och forskningsprojekt som finns att tillgå. Se förutom detta avsnitt även avsnitt *Källor*.

1.3.2 Datainsamlingar där det svenskspråkiga nuläget inte analyserats eller där antalet svar är för få

Nedan beskrivs sådana källor, där det svenskspråkiga läget inte analyserats, men som ändå berör temat för denna översikt och till mån av möjlighet beaktats i denna.

NCU:s utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) genomförde en utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård inom förskoleundervisningen, grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen (Summanen, Rumpu & Huhtanen 2018; Frisk, Hietala & Kiesi 2018). I deras utvärdering medverkade så pass få svenskspråkiga, att det inte var ändamålsenligt att analysera resultaten endast ur ett svenskspråkigt perspektiv. I denna översikt hänvisas dock till centrala delar i NCU:s utvärderingsresultat.

I NCU:s utvärdering medverkade 261 styrgrupper för elev- och studerandevården varav två procent var svenskspråkiga och tolv procent tvåspråkiga; 159 grupper som representerade förskoleundervisningen varav sex procent var svenskspråkiga; 459 grupper som representerade den grundläggande utbildningen varav nio procent var svenskspråkiga; 215 grupper som representerade gymnasieutbildningen varav nio procent var svenskspråkiga och 102 utbildningsanordnare som representerade yrkesutbildningen varav fem procent var svenskspråkiga.

OPA-datainsamlingen till elev- och studerandevårdstjänsternas personal

OPA-datainsamlingen är en nationell enkät Institutet för hälsa och välfärd genomför som riktar sig specifikt till elev- och studerandevårdstjänsternas personal, med andra ord till kuratorer, psykologer, hälsovårdare och läkare. Av de 1681 respondenterna 2024 meddelade endast 46 personer (tre procent) att läroanstalten där de jobbar är svenskspråkig och endast 48 personer att den är tvåspråkig finska-svenska (tre procent). Det verkar som att de som arbetar inom elev- och studerandevårdstjänsterna på svenska inte har nåtts av enkäten. I enkäten tillfrågades inte respondenterna på vilket språk de jobbar, endast vilket språk läroanstalten har. Institutet för hälsa och välfärd har inte gjort en separat analys av svaren från de som jobbar vid en svenskspråkig eller tvåspråkig läroanstalt eller samlat in informationen av elev- och studerandevårdstjänsternas personal på ett sådant sätt att man skulle kunna få resultat om det svenskspråkiga läget. En sådan analys kunde medföra nyttig information med tanke på personalens upplevelser av sitt kunnande i vissa ämnesområden eller möjligheter att hjälpa vid en viss typ av problematik.

Kommunförbundet och Hyvils utredning om samarbetet inom elev- och studerandevården

Kommunförbundet och Hyvil genomförde en enkät för att reda ut hur samarbetet inom elev- och studerandevården fungerar efter social- och hälsovårdsreformen mellan kommunerna och välfärdsområden. På Kommunförbundets och Hyvils utredning svarade 150 av 293 kommuner. Av de som svarade representerade elva tvåspråkiga kommuner med finsk majoritet och sex tvåspråkiga kommuner med svensk majoritet. Kommunförbundet och Hyvil har inte gjort en separat analys av svaren från de tvåspråkiga kommunerna eller samlat in informationen så att man skulle kunna få en helhetsbild över det svenskspråkiga läget skilt. Resultaten från enkäten publicerades i början av 2024.

OAJ:s enkät om elev- och studerandevårdstjänsterna

Undervisningssektorns fackorganisation OAJ genomförde 2024 en enkät till rektorer och lärare för att bilda sig en helhetsbild över hur personalen vid skolor och läroanstalter upplever att elev- och studerandevårdstjänsterna fungerar efter vårdreformen. Av de 522 svaren som de fick på enkäten var 86 från personal som jobbar på svenska. Det har inte gjorts en separat analys på dessa svar.

1.3.3 Aktuella forskningsprojekt som fokuserar på barns och ungas välbefinnande i Svenskfinland

I projektet *SAMSYN – Tidiga mångprofessionella insatser för att systematiskt stödja barns och ungas välbefinnande i skolkontexten* fokuserar man under åren 2021–2025 vid Åbo Akademi på främjandet av välbefinnandet i lärmiljöerna bland elever i årskurs fyra till åtta för att få en bild av hur man kan stöda elevers välbefinnande i de lägre årskurserna och vid övergången från årskurs sex till årskurs sju. Via projektet Samsyn strävar man efter att få en helhetsbild över hur barns och ungas välbefinnande utvecklas mellan dessa årskurser och hur andra faktorer samspelar i det, man vill ta fram skolrepresentanters och föräldrars syn på skolans hälsofrämjande arbete och pilotera nya arbetssätt samt ta fram rekommendationer för hur man kan stöda elevernas välbefinnande i skolkontext. Projektet är tvärvetenskapligt och utgår från de pedagogiska, socialvetenskapliga och hälsovetenskapliga disciplinerna. Projektverksamheten genomförs i Vasa och Korsholms kommun via enkätdatainsamlingar bland elever, skolpersonal och vårdnadshavare. Projektet leds av Johanna Nordmyr, Anna K. Forsman och Johan Korhonen vid Åbo Akademi och ett avslutande seminarium hölls 19.11.2025.

Målsättningen med Åbo Akademis forskningsprojekt *Mångprofessionellt samarbete i skolkontext och hälsofrämjande elevvård för barn och unga i Svenskfinland* är att undersöka och utveckla sektorsövergripande samarbete mellan olika professionella i skolor och vid läroanstalter. I projektet kartläggs och utvecklas arbete vid kontaktytorna mellan elev- och studerandevårdstjänsternas personal och ett särskilt fokus ligger på att undersöka skolhälsovårdens roll i att främja elevers hälsa och välbefinnande. Projektet leds av Jessica Hemberg och Pia Nyman-Kurkiala vid Åbo Akademi. I projektet är bland annat teman som ensamhet, pandemins inverkan på ungas psykiska hälsa och skolhälsovården i fokus, men för tillfället är de flesta artiklarna opublicerade, så vi får ännu vänta på resultat.

Skolcoacher i Svenskfinland-forskningsprojektet genomfördes i samarbete mellan Yrkeshögskolan Novia och Regionförvaltningsverket åren 2021–2023. Målsättningen med projektet var att stöda elevers välbefinnande, kommunikationsfärdigheter och inlärningsfärdigheter genom att stärka skolcoachernas kunskaper och förtydliggöra deras arbetsbild inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. Den utredning som gjordes inom ramen för forskningsprojektet har utarbetats i samarbete mellan Yrkeshögskolan Novia och Helsingfors universitet och skribenterna var projektledare Carolina Silin och projektarbetare Nanette Westergård (YH Novia) samt universitetslektor Matilda Wrede-Jäntti (HU).

1.3.4 Aktörer som på olika sätt stöder svenskspråkiga barns och ungdomars välbefinnande

Det är också möjligt att få information om hur svenskspråkiga barn och unga mår via den verksamhet som tredje sektorns aktörer bedriver i form av nätverk, skolbesök, fortbildningar och

olika slags stödtjänster riktade till svenskspråkiga barn och unga, nedan kortfattat information från några av verksamheterna.

Barnavårdsföreningen

Barnavårdsföreningens skolverksamhet stöder barns och ungdomars sociala och emotionella välbefinnande och riktar sig till hela klasser. För elever i årskurs 4–9 erbjuds Vi i klassen-programmet och för studerande på andra stadiet erbjuds Next Level-programmet. Barnavårdsföreningens Tjejevillan är en trygg och inspirerande mötesplats för alla i åldern 10–18 år som identifierar sig som flicka med vuxenledd verksamhet på flera olika orter i Nyland. Barnavårdsföreningen erbjuder även stöd för barn och unga med skilda föräldrar, ordnar workshops för ungdomar samt stödgrupper och stödsamtal för barn och unga. På årsbasis når verksamheten vid skolor och läroanstalter över 500 professionella och över 2000 elever och studerande.

Genom verksamheterna får de en värdefull inblick i barns och ungas vardag – vad som bidrar till deras välmående, vad de funderar över och hur deras verklighet ser ut. Via verksamheten rikad till klasser upplever eleverna att de fått information och tips kring psykisk hälsa, känslor och mående medan personalen lyft fram elevernas ökade kunskap, möjligheter till reflektion, en stärkt känsla av acceptans för hurdan man är och en ökad förståelse för andras tankar, känslor och beteende. Skolpersonal har även uppskattat de verktyg de fått i samband med verksamheten och de nya insikterna om klassens elever verksamheten bidragit till.

Folkhälsan

Folkhälsan erbjuder material, utbildning och verktyg för att stärka barns och ungas sociala och emotionella välbefinnande. Via Folkhälsans verksamhet för trygga relationer i skolan har man under 2024 nått ut till ca 900 personer som arbetar vid skola det vill säga undervisande personal, elev- och studerandevårdstjänsternas personal samt personal utan undervisningsskyldighet. Man har även nått 1230 barn och unga via olika skolbesök, evenemang och utbildningar.

I de sammanhang man mött personer i skolorna har det framkommit följande utmaningar: att hitta tid för gemensam diskussion och samsyn i skolvardagen, vikten av att få uppbyggt ett fungerande mångprofessionellt samarbete, att skolklimatet blivit hårdare, vilket påverkar till exempel känslan av trivsel och trygghet i skolmiljön samt en svårighet i att kunna ingripa i ofrivilligt utanförskap bland elever. Det teamet för trygga relationer i skolan lyfter fram som goda möjligheter är att strukturera arbetet så att man gör satsningar på främjande, förebyggande och ingripande med tydliga rollfördelningar, att man satsar på personalens trivsel och välbefinnande och bemöter eleverna positivt, då det leder till ett ökat välbefinnande för alla samt att de unga har vänner och känner att det finns många engagerade personer i skolan vilket i längden leder till en ökad skoltrivsel. Samtidigt finns det goda möjligheter att utvärdera välbefinnandearbetet så att utvärderingen fungerar som ett verktyg för utveckling.

Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf

Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf är en nationell expert och medborgarorganisation som arbetar för att förebygga skador orsakade av rusmedel och spel bland hela befolkningen, på svenska arbetar de aktivt med att stöda skolor i det förebyggande rusmedelsarbetet. De ordnar lektioner för åk 1–9 och på andra stadiet, möten och utbildningar för skolpersonal och professionella som arbetar med barn och unga samt föräldrakvällar. Dessutom erbjuder de svenskspråkiga

material som kan användas i undervisningen. Via deras verksamhet har man ordnat 4000 möten vid svenskspråkiga skolor och läroanstalter, vilket är en femtedel av verksamheten för året, de nådde även 600 föräldrar under föräldrakvällar och ca 600 ur skolpersonalen under sina utbildningar.

De arbetar främst i Södra Finland på svenska men har även besökt skolor i Österbotten och på språköarna. I feedbacken år 2025 anger ungefär tre fjärdedelar av eleverna i årskurserna 5–9 att de i sin vardag kommer att använda sig av de kunskaper de fått under lektionen. Fyra av fem elever uppgav också att de lärt sig något nytt under EHYTs lektioner. Även responsen för deras utbildningar och tillfällen till skolpersonal och medverkan i föräldrakvällar har fått god respons av deltagarna.

Luckan UngInfo

Luckan UngInfo erbjuder olika former av tjänster och stöd på svenska för unga i Finland mellan 13–29 år. De erbjuder diskrimineringsförebyggande verkstäder för högstadiet och andra stadiet med teman att motarbeta ensamhet, mobbning, trakasserier och utanförskap, samt föreläsningar i vardagskompetenser där unga får info om bland annat arbetssökning och att flytta hemifrån. Under 2024 träffade de 2668 unga via sina verkstäder och föreläsningar i skolor och vid läroanstalter.

Luckan UngInfo upprätthåller även den psykosociala stödchatten Ärligt talat för 13–29 åringar. Där får unga gratis och anonymt hjälp av professionella handledare, såsom psykologer, sexualrådgivare och utbildade inom det sociala området. Chatten är tillgänglig alla vardagar kl. 9-12 och 19-22. Responsen de fått är övervägande positiv och i feedback-systemet gav ca 85 procent av ungdomarna positiv reaktion, tio procent neutral och fem procent negativ. De har även nyligen lanserat en digital frågelåda, Ärligt Frågat, där unga kan skicka in frågor och få svar av handledarna på Ärligt talat inom fem arbetsdagar. Under år 2024 samtalade de med 6002 unga via Ärligt talat-chatten.

MLL:s Barn- och ungdomstelefon och nätbrevstjänst

Mannerheims barnskyddsförbund har sedan 2020 haft en svenskspråkig barn- och ungdomstelefon och en nätbrevstjänst där barn och unga anonymt kan ta kontakt. Det är oftast barn i åldern 9–11 år som tar kontakt (50 procent) eller i åldern 12–14 år (37 procent). De vanligaste orsakerna till att vara i kontakt gäller ensamhet i vardagen (mer än 40 procent) eller frågor kring sexualitet (ca 15 procent). År 2024 fick tjänsten ca 2100 samtal och ca 200 brev.

Stiftelsen Bensow

Stiftelsen Bensow verkar för alla barns trygga uppväxtvillkor i hela Svenskfinland och strävar efter att utsatta barn skall få rätt stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Deras strategiska fokusområde är att förebygga generationsöverskridande marginalisering genom verksamheten Min stig, som erbjuder stöd till barn och unga som lever med en förälder som har ett risk-/missbruk, psykisk ohälsa eller våldsamhet beteende. I Nyland erbjuds verksamheten Min stig i skolan, Mini Min stig, rastverksamhet, temalektioner kring anhörigskap för gymnasiets hälsokunskap och konsultation. År 2024 nådde deras verksamhet 1600 elever med information om Min stig och 465 professionella.

Via deras verksamhet når de barn som lever i olika slags utmanande familjesituationer på grund av en förälders beroende- eller psykiska sjukdom eller våld i nära relationer. De ordnar även fortbildning för vuxna för att stöda deras kompetens i att bemöta dessa barn i skolvardagen och nå ut med information om både hur detta kan påverka skolgången och hur allmänt förekommande

detta är. Unga som deltagit i Min stig upplever att de har fått hjälp i att prata om sina känslor (76 procent), att en förälders psykiska ohälsa, våldsamma beteende eller missbruk inte är den ungas fel (63 procent) och att det finns andra med liknande erfarenheter, vilket minskat på känslan av ensamhet (76 procent).

1.4 Helheten för den gemensamma elev- och studerandevården

Med elevhälsa avses främjande och upprätthållande av de studerandes studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande och understödjande verksamheter inom läroanstalten. Elevhälsan ska främst vara förebyggande elevhälsa med generell inriktning som stöder hela läroanstalten. De studerande ska dessutom ha rätt till individuellt inriktad elevhälsa. Verksamheten inom elevhälsan genomförs som undervisningsväsendets samt välfärdsområdets sektorsövergripande systematiska samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare samt vid behov med andra samarbetsparter. (Lag om elev- och studerandevård 3 §.)

En helhetssyn på elev- och studerandevården

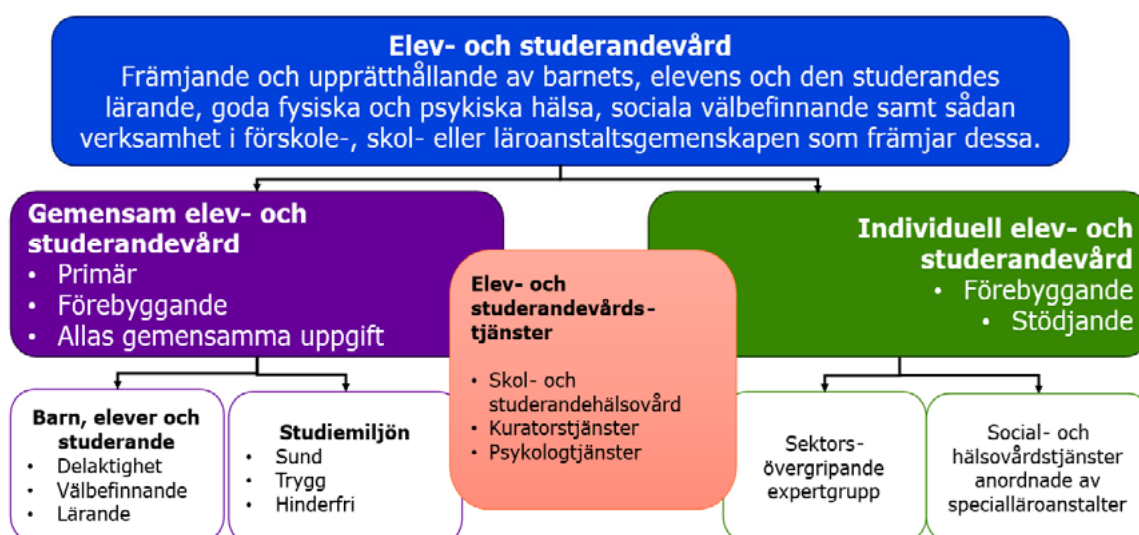

BILD 1. EN HELHETSSYN PÅ ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN.

Med gemensam elev- och studerandevård avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela läroanstalten främjar de studerandes lärande, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. Den gemensamma elev- och studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i läroanstaltsgemenskapen. Det centrala inom elev- och studerandevården är att de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och elev- och studerandevårdstjänsternas personal samt samarbetsparterna är delaktiga i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamhetssätten inom elev- och studerandevården.

Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i gemenskapen. Rektorn leder utvecklingen av gemenskapens verksamhetskultur samt det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Den gemensamma elev- och studerandevården förverkligas i enlighet med utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan. Alla som arbetar med

studerande vid läroanstalten samt de myndigheter och anställda som ansvarar för elev- och studerandevårdstjänsterna ska i sina uppgifter främja de studerandes välbefinnande och välbefinnandet inom läroanstalten samt samarbetet mellan hemmen och läroanstalten.

Lagen om elev- och studerandevård tillämpas på 1) utbildning som avses i lagen om grundläggande utbildning (628/1998), 2) utbildning som avses i gymnasielagen (714/2018), 3) utbildning för grundexamen och utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv enligt lagen om yrkesutbildning (531/2017), 4) utbildning som avses i lagen om utbildning som handleder för examensutbildning (1215/2020), 5) utbildning som avses i 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) och utbildning som avses i 5 § 2 mom. i läropliktslagen (1214/2020). (Lag om elev- och studerandevård 1 §.)

Följande utbildningsformer omfattas av elev- och studerandevården:

- Förskoleundervisning
- Undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- Grundläggande utbildning
- Grundläggande utbildning för vuxna
- Gymnasieutbildning
- Gymnasieutbildning för vuxna
- Utbildning som handleder för examensutbildning (Hux)
- Folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga
- Yrkesutbildning.

Det nationella styrningsansvaret är enligt 24§ i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) fördelat mellan Utbildningsstyrelsen och Institutet för hälsa och välfärd. Utbildningsstyrelsen beslutar om elev- och studerandevårdens centrala principer, om målen för den elev- och studerandevård som hör till undervisningsväsendet samt om utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan som en del av grunderna för läroplanerna och yrkesutbildningens föreskrift. Institutet för hälsa och välfärd styr och utvecklar i samarbete med Utbildningsstyrelsen de delar som berör elev- och studerandevårdstjänsterna i läroplansgrunderna och föreskriften.

1.5 Centrala observationer ur den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården

Utbildningsstyrelsen har kartlagt det nationella nuläget för den gemensamma elev- och studerandevården med betoning på den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. De centrala observationerna av kartläggningen är följande:

Begreppet gemensam elev- och studerandevård

Gemensam elev- och studerandevård innebär inte enbart den gemensamma elev- eller studerandevårdsgruppens verksamhet eller temadagar med koppling till välbefinnande, utan övergripande all den verksamhet och verksamhetskultur som främjar lärande, välbefinnande, hälsa, socialt ansvarstagande, sociala relationer och delaktighet vid läroanstalten samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö.

- Den gemensamma elev- och studerandevården ingår i arbetsuppgifterna för alla anställda vid läroanstalten oberoende av deras yrkesbeteckning.
- Verksamheten och arbetsfördelningen för de olika grupperna inom elev- och studerandevården (den sektorsövergripande styrgruppen för elev- eller studerandevården, läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen, den sektorsövergripande expertgruppen) behöver ytterligare förtydligas. I flera läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupper behandlar man enskilda studerandes behov av stöd på ett sätt som strider mot lagen.

Genom den gemensamma elev- och studerandevården är det möjligt att övergripande stärka välbefinnandet och skolengagemanget.

- Med tillräckliga resurser och stöd från utbildningsanordnaren kan man genomföra effektivt gemensamt elev- och studerandevårdsarbete.
- Genom den gemensamma elev- och studerandevården är det möjligt att främja samhörigheten, atmosfären, verksamhetskulturen och verksamhetssätten vid läroanstalterna och genom detta stärka de studerandes och personalens trivsel och välbefinnande. Personalens välbefinnande har en inverkan på de studerandes välbefinnande och lärande.
- Med fungerande gemensam elev- och studerandevård kan man främja grupp tillhörighet och skolengagemang och förebygga mobbning, utslagning, frånvaro och ensamhet.

Resurserna och arbetssätten inom den gemensamma elev- och studerandevården

- I dagsläget ligger fokus inom elev- och studerandevården inte på förebyggande och gemensamt arbete i enlighet med lagen, utan det individuella och åtgärdande arbetet betonas. Personalbristen inom elev- och studerandevårdstjänsterna berör särskilt psykologer och läkare.
- Av elev- och studerandevårdstjänsternas personal (kuratorer, psykologer, hälsovårdare och läkare) har läkarna det högsta antalet studerande och de största arbetsområdena. Deras möjligheter att delta i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet och vara en del av gemenskapen vid läroanstalten är allra minst.
- Kuratorerna har de bästa resurserna och möjligheterna att delta i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet, men de har uppskattat att de endast kan lägga i genomsnitt 15 procent av sin arbetstid på det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
- Vid planeringen av resurserna för elev- och studerandevårdstjänsternas personal vore det bra att beakta även de regionala behoven och läroanstalternas särdrag.

För att lyckas med det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet behövs tillräckliga resurser för genomförandet av arbetet, fungerande ledarskap, tydliga strukturer och smidigt informationsutbyte

- Principen om närservice är viktig både för den gemensamma och den individuella elev- och studerandevården
 - Arbetslokalerna ska göra det möjligt för flera av elev- och studerandevårdstjänsternas personal att arbeta samtidigt vid läroanstalten.
 - I synnerhet läkar- och psykologtjänsterna genomförs även utanför läroanstalten, såsom vid hälsostationer, koncentrerat vid elev- och studerandevårdstjänsternas lokaler, vid privata serviceproducenters verksamhetsställen eller på distans. I lagen om elev- och studerandevård konstateras att psykolog- och kuratorstjänsterna ska vara lättillgängliga för de studerande.
 - Antalet arbetsenheter för elev- och studerandevårdstjänsternas personal har även en inverkan på genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården. När en ur

elev- och studerandevårdstjänsternas personal inte har alltför många arbetsenheter som hen tvingas fördela sin arbetstid mellan, hinner hen i tillräckligt hög grad vara närvarande vid läroanstalten och kan på ett genuint sätt vara en del av gemenskapen och genomförandet av den gemensamma elev- eller studerandevården. I det här fallet är även informationsutbytet och samarbetet mellan olika yrkesutbildade personer smidigare.

- Tydliga strukturer och ett fungerande ledarskap stöder en framgångsrik gemensam elev- och studerandevård. För att lyckas med arbetet och ha ett fungerande samarbete behövs en tydlig arbetsfördelning där man tillsammans kommer överens om de anställdas ansvarsområden och roller.
- Regelbundet och systematiskt arbete av läroanstaltens studerandevårdsgrupp är en viktig del av den gemensamma elev- och studerandevården.
- Med tanke på det praktiska arbetet är det viktigt med en fungerande informationsgång mellan läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal.
- Läroanstalterna har skriftliga rutiner och anvisningar som möjliggör ett förebyggande arbetsgrepp och ingripande i ett tidigt skede. Dessa anvisningar styr och stöder planeringen, genomförandet och utvärderingen av läroanstalternas verksamhet. Det finns en stor variation mellan olika läroanstalter i förekomsten av skriftliga rutiner och anvisningar.

Barn, elever och studerande samt deras vårdnadshavare är centrala aktörer inom den gemensamma elev- och studerandevården

- Inom den grundläggande utbildningen har elevernas deltagande i skolornas elevvårdsgrupper legat på mer eller mindre samma nivå under de senaste åren och läsåret 2022–2023 ingick elever regelbundet i elevvårdsgruppen i 18 procent av skolorna. I gymnasier och vid yrkesläroanstalterna var det vanligare att studerande ingick i läroanstaltens studerandevårdsgrupp – år 2021–2022 var detta så i 38 procent av gymnasier och vid 41 procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen.
- Det har inte heller skett någon betydande förändring i vårdnadshavarnas deltagande under de senaste åren och vårdnadshavare ingick regelbundet i gruppen i 20 procent av skolorna, 17 procent av gymnasier och i endast sju procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen.
- Det är bra att regelbundet under hela läsåret informera de studerande och deras vårdnadshavare om den gemensamma elev- och studerandevården och arbetssätten.

Att leda den gemensamma elev- och studerandevården är en central del av välbefinnandearbetet. Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan är ett konkret verktyg inom den gemensamma elev- och studerandevården. Samarbetet mellan utbildningsanordnare och välfärdsområde bygger på en gemensam förståelse av välbefinnande

- Huvuddelen av utbildningsanordnarna har utarbetat utbildningsanordnarens elev- eller studerandevårdsplan i enlighet med lag, läroplansgrunder och föreskrift.
 - Många planer är dock inte tillräckligt konkreta och beskriver inte det förebyggande arbetet.
- För närvarande förekommer det en stor regional variation och en variation mellan läroanstalterna när det gäller ledningen, genomförandet och utvärderingen samt samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Vid vissa läroanstalter genomförs arbetet i enlighet med lagen, i andra finns det fortfarande stora utvecklingsbehov när det gäller strukturerna och arbetet är ännu i planeringsstadiet.
- Ur rektorernas synvinkel verkar problemen inom den gemensamma elev- och studerandevården kulminera i problem med ledningen och strukturerna, som beror på att man är underställda två olika förvaltningsområden.

- Rektorn för en läroanstalt leder det gemensamma elev- eller studerandevårdsarbetet vid sin enhet, men resurserna för elev- och studerandevårdstjänsternas personal kommer från välfärdsområdet, som styr resurserna för deras arbete och arbetets innehåll. Vissa rektorer upplever att samarbetet med välfärdsområdet inte är tillräckligt fungerande för att resurserna ska svara på de praktiska behoven i vardagen.
- En del rektorer upplever det som svårt att leda det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet, eftersom välfärdsområdet fastställer arbetsbilden för elev- och studerandevårdstjänsternas personal och rektorerna saknar arbetsledningsrätt för dem. Elev- och studerandevårdstjänsternas personal upplever det å andra sidan som viktigt att ledningen har gedigen kännedom och förståelse av elev- och studerandevårdstjänsterna som helhet, för att det ska vara möjligt att i hög grad utnyttja kännedom om arbetets innehåll när man utvecklar elev- och studerandevården som helhet.
- Samarbetet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet, strukturerna och rutinerna för ledningen och informationsutbytet bildar grunden för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
- För planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av läroanstaltens elev- och studerandevård svarar en sektorsövergripande elev- eller studerandevårdsgrupp eller en annan lämplig sektorsövergripande grupp vid läroanstalten. För närvarande förekommer det stor variation mellan olika läroanstalter när det gäller hur ofta gruppen sammanträder och hur systematisk och kunskapsbaserad gruppens verksamhet är. I 27 procent av skolorna, 21 procent av gymnasierna och 17 procent av yrkesläroanstalterna sammanträder gruppen endast en gång per termin. Dessa siffror väcker frågan om den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen klarar av att genomföra alla dess lagstadgade uppgifter ifall den endast sammanträder en gång under terminen?

Det finns anledning att närmare kartlägga genomförandet av elev- och studerandevården

- Eftersom de nationella datainsamlingarna inte riktar sig till alla de utbildningsformer som elev- och studerandevårdslagen omfattar, vore det nyttigt att utreda hur elev- och studerandevården genomförs inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen för vuxna, gymnasieutbildningen för vuxna, utbildningen som handleder för examensutbildning (Hux) och folkhögskolornas fria bildningsarbete riktat till läropliktiga samt vilka utvecklingsbehov och goda tillvägagångssätt det finns inom dessa utbildningsformer.

2 LEDNINGEN AV ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN

I avsnittet behandlas ledningen av elev- och studerandevården inom utbildningsanordnarens styrgrupp för elev- och studerandevården och den sektorsövergripande läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen. I avsnittet behandlas även ledningen av den gemensamma elev- och studerandevården vid läroanstalten.

2.1 Utbildningsanordnarens sektorsövergripande styrgrupp för elev- och studerandevården

En sektorsövergripande styrgrupp för elevhälsan ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av utbildningsanordnarens elevhälsa. Styrgruppen kan också vara gemensam för två eller flera utbildningsanordnare. Styrgruppens uppgifter kan skötas också av någon annan grupp som lämpar sig för uppdraget. (Lag om elev- och studerandevård 14 §.)

Enligt Utbildningsstyrelsens analys innehåller utbildningsanordnarnas elev- och studerandevårdsplaner sällan information om medlemmarna i den sektorsövergripande styrgrupp eller vilka som deltagit i utarbetandet av utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan.

Regionförvaltningsverkets basserviceutvärdering visar att det i de tvåspråkiga kommunerna var vanligast att följande personer ingår i den sektorsövergripande styrgruppen för elev- och studerandevården: kurator (84 procent), hälsovårdare (84 procent), psykolog (72 procent), annan yrkesperson (64 procent), rektor (60 procent) och bildningsdirektör (52 procent). Det fanns flera skillnader i sammansättningen för den sektorsövergripande styrgruppen i de tvåspråkiga kommunerna jämfört med de nationella enkätresultaten. Rektorn ingår mer sällan i styrgruppen (60 procent) jämfört med läget nationellt (82 procent). Det var däremot vanligare att psykologen ingår i styrgruppen (72 procent) jämfört med de nationella resultaten (55 procent). Samtidigt var det betydligt mer sällsynt att studerande eller vårdnadshavare ingår i styrgruppen i de tvåspråkiga kommunerna jämfört med de nationella resultaten (studerande i tvåspråkiga kommuner fyra procent jämfört med 22 procent i de nationella resultaten; vårdnadshavare i tvåspråkiga kommuner åtta procent jämfört med 23 procent i de nationella resultaten). Det var även betydligt mer sällsynt att läkaren ingår i styrgruppen (fyra procent jämfört med elva procent i de nationella resultaten). (Albert m.fl., 2024.)

I de tvåspråkiga kommunerna var det vanligast att bildningsdirektören (52 procent) eller en annan utsedd person (28 procent) var ordförande för styrgruppen. Rektorn var inte ordförande i en enda grupp, vilket enligt de nationella resultaten förekom i 19 procent av kommunerna. I de tvåspråkiga kommunerna var det vanligast att styrgruppen sammanträder en till två gånger per månad (64 procent) eller en gång per månad (28 procent). Jämfört med de nationella resultaten var det vanligare att styrgrupper i de tvåspråkiga kommunerna sammanträdde en gång per månad (28 procent) jämfört med läget nationellt (16 procent). (Albert m.fl., 2024.)

2.2 Den sektorsövergripande läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen

En sektorsövergripande elevhälsogrupp för läroanstalten eller någon annan sektorsövergripande grupp vid läroanstalten som lämpar sig för uppgiften svarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevhälsan vid läroanstalten. Läroanstaltens elevhälsogrupp leds av en representant som utsetts av utbildningsanordnaren. I övrigt beslutar utbildningsanordnaren i samråd med dem som tillhandahåller elevhälsotjänsterna närmare om elevhälsogruppernas sammansättning, uppgifter och arbetssätt. (Lag om elev- och studerandevård 14§.)

Till följande behandlas ledningen, sammansättningen och verksamheten för de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna. Information om sammansättning och mötesfrekvens för de förskoleenhetsspecifika elevvårdsgrupperna finns inte att tillgå, men i Utbildningsstyrelsens rektorsenkät (2024a) har även ledningen av förskoleundervisningens elevvård beaktats.

2.2.1 Ledning och sammansättning

Den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen leds av en representant som utbildningsanordnaren utsett. I den enkät till rektorerna som Utbildningsstyrelsen genomförde (Utbildningsstyrelsen 2024a) svarade 60 procent av de svenskspråkiga rektorerna att de själva leder den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen. Ansvaret för att leda gruppen hade även delegerats till exempel till en biträdande rektor eller en lärare.

Via TEAvisari är det möjligt att få en bild av vilka personer som regelbundet deltagit i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna 2018–2024. I de svenskspråkiga skolornas skolspecifika elevvårdsgrupper var de vanligaste medlemmarna rektor eller biträdande rektor (97 procent) och speciallärare (91 procent). I 55 procent av skolorna satt en lärare med i elevvårdsgruppen och i 23 procent en elevhandledare. Eleverna och vårdnadshavarna var representerade i gruppen i endast åtta procent av skolorna. (TEA 2019, 2021, 2023.)

Av de anställda inom elevvårdstjänsterna var det vanligast att kuratorn (86 procent) och hälsovårdaren (71 procent) regelbundet satt med i den skolspecifika elevvårdsgruppen. Det var mindre vanligt att psykologen (48 procent) satt med i gruppen, medan läkarna (0 procent) inte alls var representerade i gruppen. Sedan 2019 har psykologernas regelbundna deltagande i gruppen minskat med sju procentenheter. Bilden beskriver vilka personer som regelbundet deltagit i de skolspecifika elevvårdsgrupperna (bild 2). (TEA 2019, 2021, 2023.)

I de skolspecifika elevvårdsgrupperna deltar regelbundet följande personer

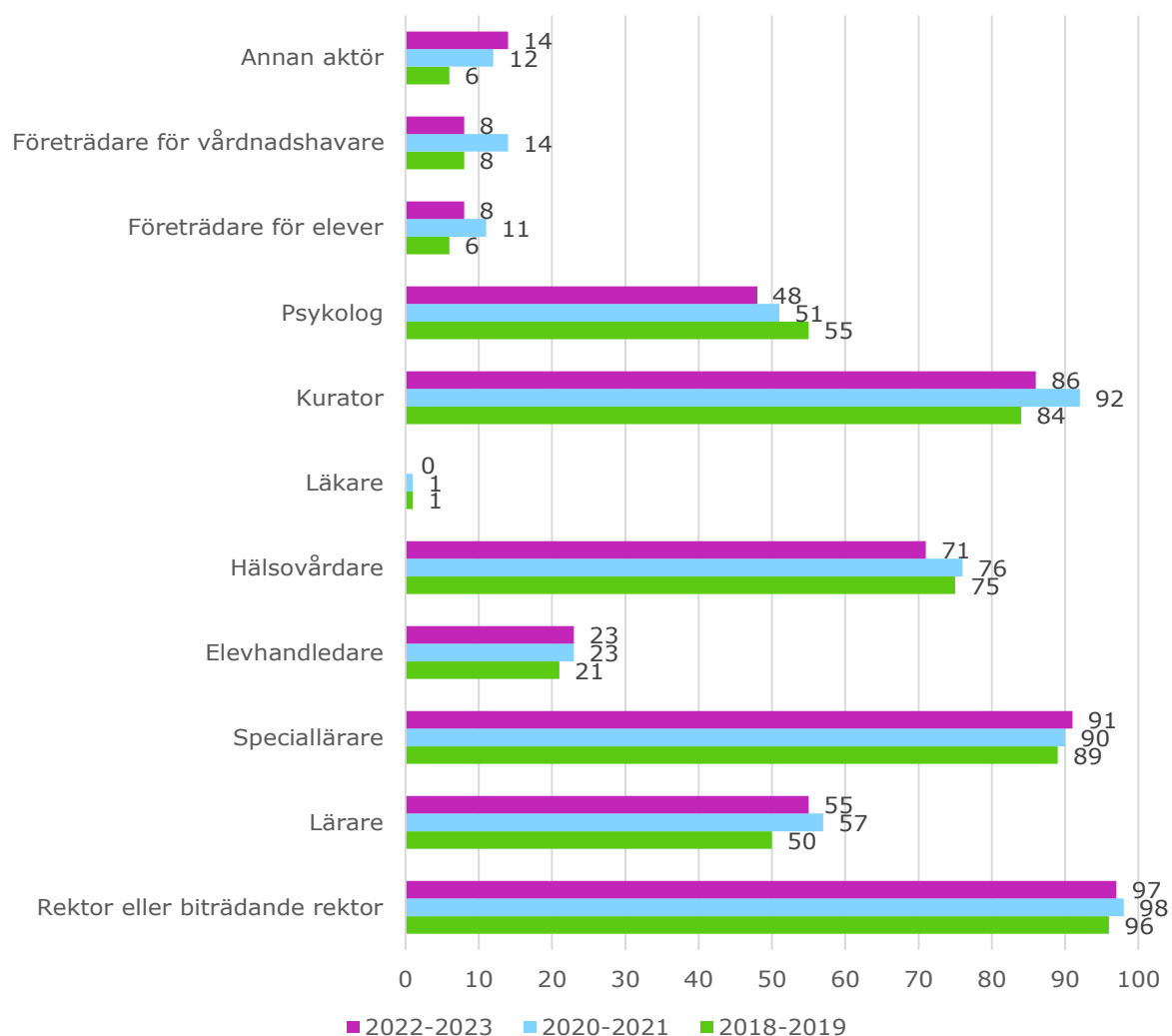

BILD 2. I DE SKOLSPECIFIKA ELEVVÅRDSGRUPPerna VID SVENSKSPRÅKIGA SKOLOR DELTOG FÖLJANDE PERSONER REGELBUNDET UNDER ÅREN 2018-2023 (TEA 2019, 2021, 2023).

I de svenskspråkiga läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för gymnasier var de vanligaste medlemmarna kuratorn (94 procent), studiehandledaren (94 procent) och specialläraren (94 procent). I 50 procent av gymnasierna satt en lärare regelbundet med i gruppen och i 91 procent rektorn. Sedan 2018 hade det blivit betydligt mer vanligt att specialläraren regelbundet deltar i den läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen (ökning med 31 procentenheter). De studerande deltog regelbundet i gruppen i 19 procent och vårdnadshavarna i sju procent av gymnasierna. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Av studerandevårdstjänsternas personal var det vanligast att kuratorn (94 procent) och hälsovårdaren (91 procent) deltog regelbundet i den läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen vid gymnasiet och sedan 2018 har det inte skett några större förändringar i dessa siffror. Det var mindre vanligt att psykologen satt med i gruppen (53 procent). Fram till läsåret 2021-2022 hade det blivit allt vanligare att psykologen regelbundet deltog i gruppen (ökning 23 procentenheter), men resultaten läsåret 2023-2024 visar att trenden vänt och psykologernas regelbundna deltagande

i gruppen minskat med 17 procentenheter från föregående läsår. Läkare deltog inte regelbundet i gruppen. I bilden beskrivs vilka personer som regelbundet deltagit i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för gymnasier (bild 3). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

I de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för svenskspråkiga gymnasier deltog följande personer regelbundet

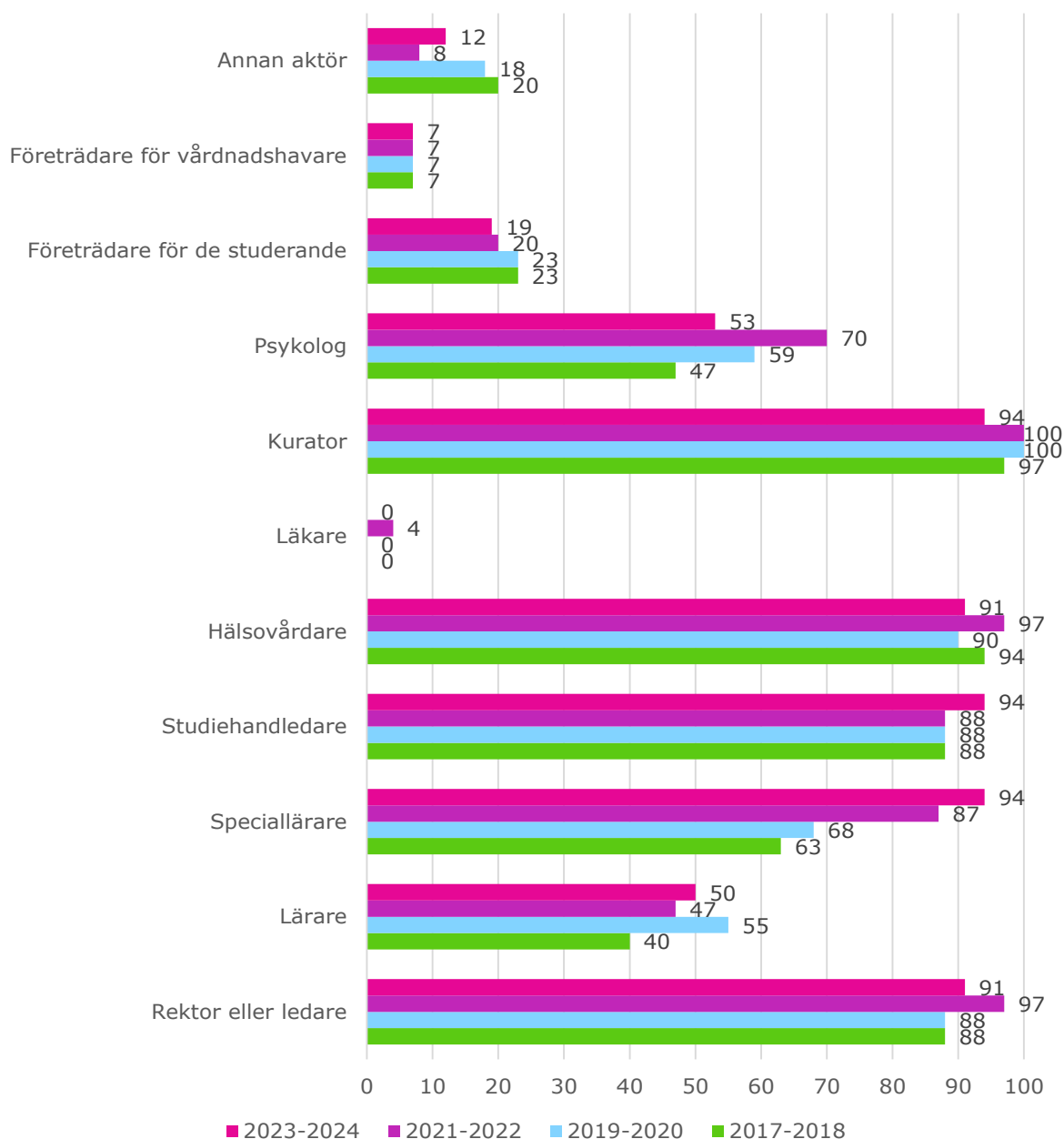

BILD 3. I DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNA VID SVENSKSPRÅKIGA GYMNASIER DELTOG FÖLJANDE PERSONER REGELBUNDET UNDER ÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

I de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid de svenskspråkiga yrkesläroanstalternas verksamhetsställen var de vanligaste medlemmarna kurator (89 procent), hälsovårdare (89 procent) och studiehandledare (89 procent). Vid 39 procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen satt en lärare regelbundet med i gruppen och i 82 procent av verksamhetsställena en speciallärare. Jämfört med resultaten för läsåret 2017–2018 hade lärarnas regelbundna deltagande i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna hållits på samma nivå. Ansvarspersonen för verksamhetsstället deltog regelbundet i gruppen vid 72 procent av verksamhetsställena läsåret 2023–2024, medan deras regelbundna deltagande sedan läsåret 2017–2018 minskat något. De studerande var representerade i gruppen vid 17 procent av verksamhetsställena medan det saknades representation för vårdnadshavarna vid samtliga yrkesläroanstalters verksamhetsställen (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.).

Av studerandevårdstjänsternas personal var det vanligast att kuratorn (89 procent) och hälsovårdaren (89 procent) regelbundet deltog i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna. Sedan 2018 hade det blivit vanligare att hälsovårdaren regelbundet deltar i gruppen (ökning 28 procentenheter). Det var mindre vanligt att psykologen regelbundet satt med i gruppen (24 procent). Läkare deltog inte regelbundet i gruppen. I bilden beskrivs vilka personer som regelbundet deltagit i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid de svenskspråkiga yrkesläroanstalternas verksamhetsställen (bild 4). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

I de läroanstaltsspecifika
studerandevårdsgrupperna för de svenskspråkiga
yrkesläroanstalternas verksamhetsställen deltog
följande personer regelbundet

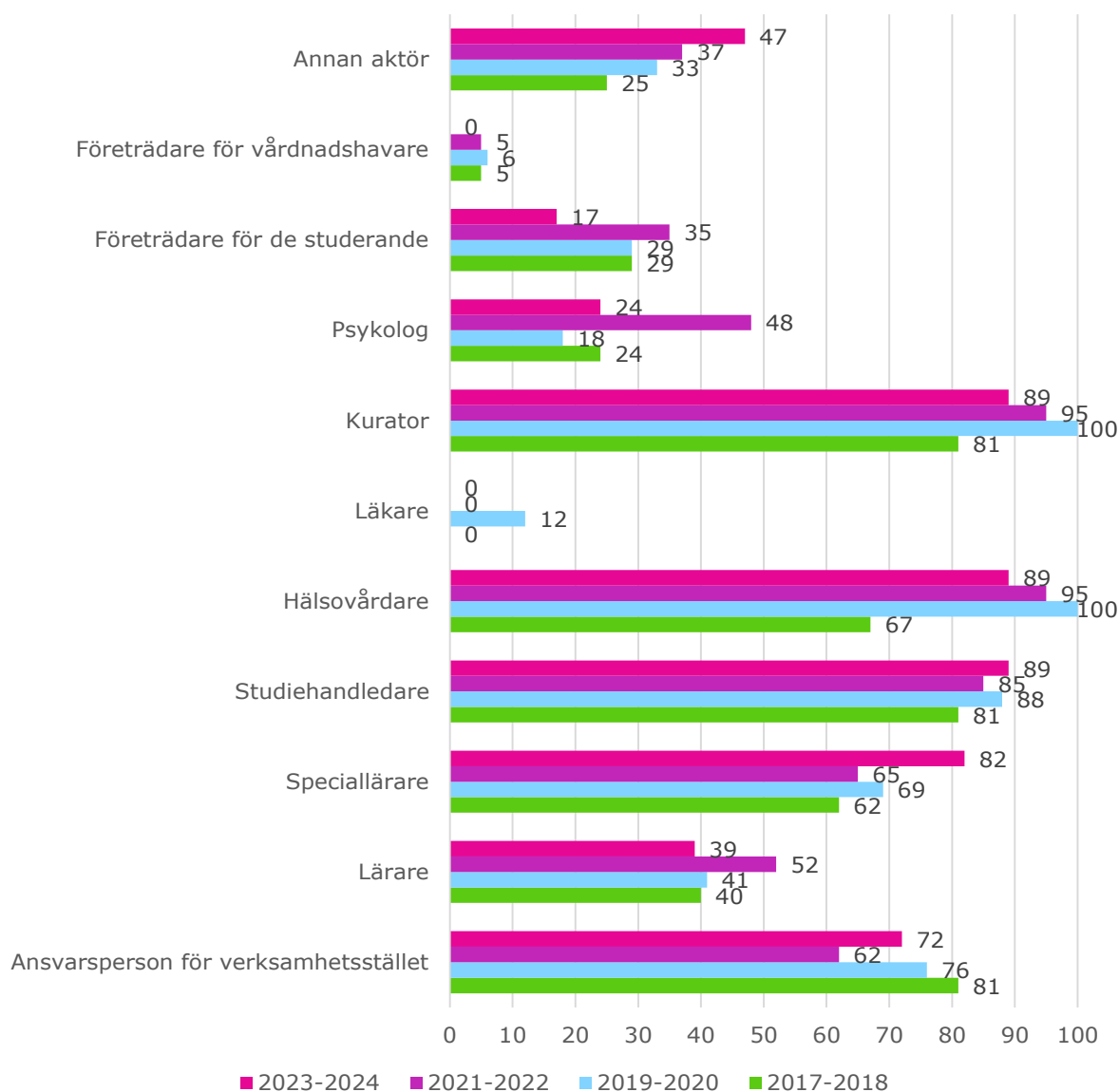

BILD 4. I DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNA VID DE SVENSKSPRÅKIGA YRKESLÄROANSTALTERNAS VERKSAMHETSSTÄLLEN DELTOG FÖLJANDE PERSONER REGELBUNDET UNDER ÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

I en enkät riktad till elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) utredde Utbildningsstyrelsen bland annat ifall elev- och studerandevårdstjänsternas personal deltog i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppernas arbete vid sitt huvudsakliga verksamhetsställe (bild 5).

Hur ofta elev- och studerandevårdstjänsternas personal deltagit i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppernas arbete vid sina huvudsakliga verksamhetsställen läsåret 2023-2024

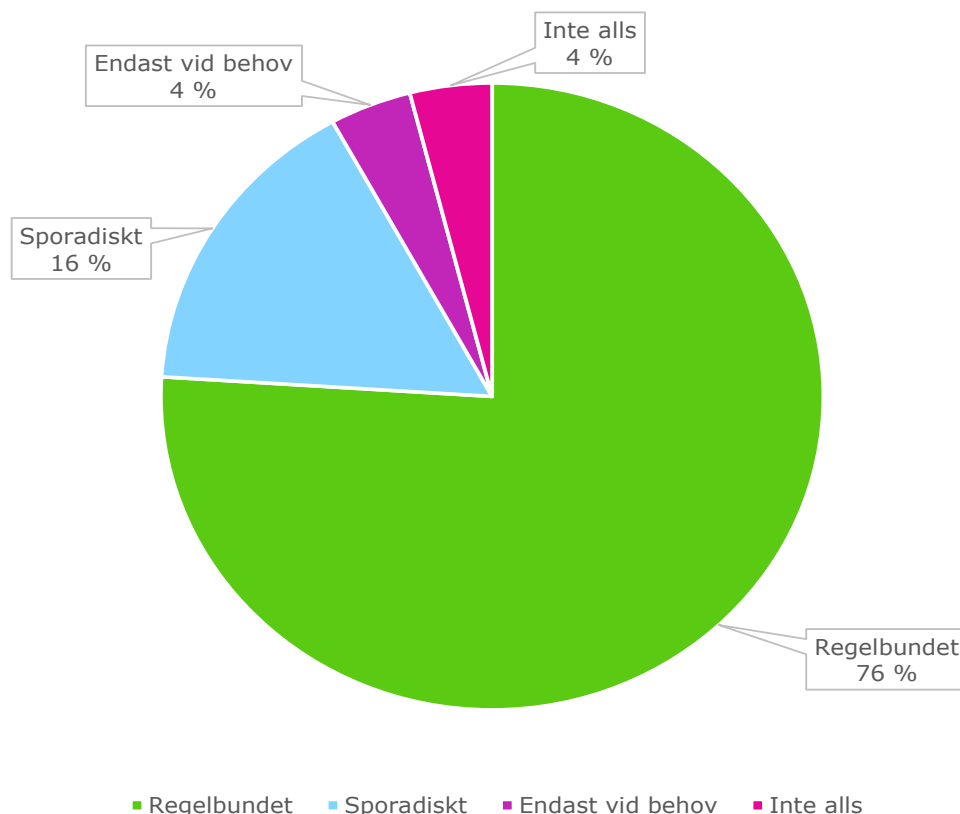

BILD 5. HUR OFTA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTERNAS PERSONAL DELTAGIT I DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNAS ARBETE VID SINA HUVUDSAKLIGA VERKSAMHETSSTÄLLEN LÄSÅRET 2023-2024. RESULTATEN FÖR DE SOM ARBETAR I SVENSKSPRÅKIGA ENHETER. (UTBILDNINGSTYRELSEN 2024B)

Av personalen som jobbar inom de svenskspråkiga elev- och studerandevårdstjänsterna svarade 76 procent att de läsåret 2023-2024 regelbundet hade deltagit i den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppens arbete vid sitt huvudsakliga verksamhetsställe. Av respondenterna svarade 16 procent att de sporadiskt hade deltagit i gruppens arbete, fyra procent att de hade deltagit endast vid behov och fyra procent att de inte alls hade deltagit i gruppens arbete. (Utbildningsstyrelsen 2024b)

2.2.2 Mötesfrekvens

Via TEAviisari kan man följa med hur mötesfrekvensen för de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna ändrat genom åren. I de svenskspråkiga skolorna sammanträder de skolspecifika elevvårdsgrupperna oftast en gång per månad (32 procent), en gång per två månader (30 procent) och en gång per termin (29 procent). Av skolorna har nio procent svarat att gruppen sammanträder flera gånger per månad. Sedan 2019 har det inte skett några stora förändringar i mötesfrekvensen. I bilden (bild 6) beskrivs hur ofta de skolspecifika elevvårdsgrupperna sammanträder under läsåret i de svenskspråkiga skolorna. (TEA 2019, 2021, 2023.)

Mötesfrekvensen för de skolspecifika elevvårdsgrupperna under åren 2018-2023 i de svenskspråkiga skolorna

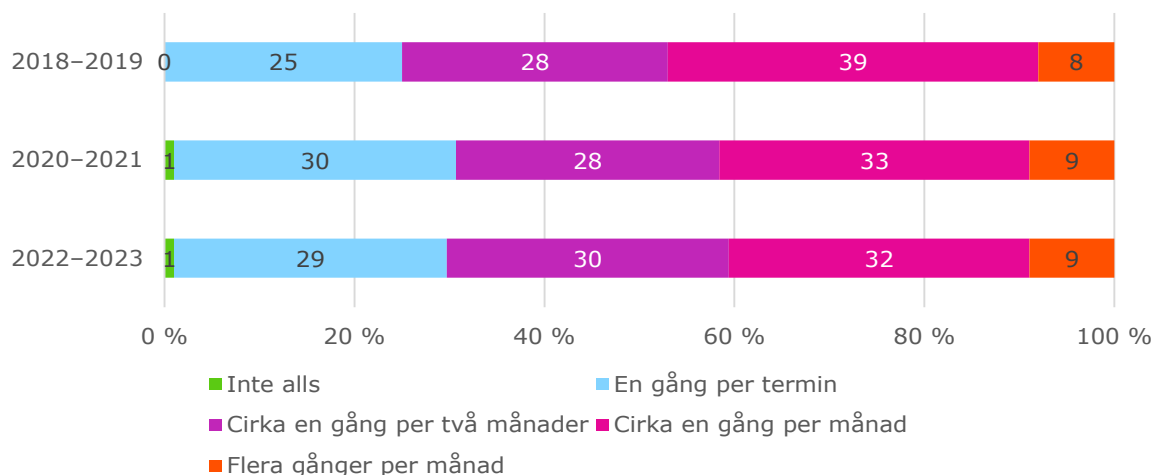

BILD 6. MÖTESFREKVENSEN FÖR DE SKOLSPECIFIKA ELEVVÅRDSGRUPPERNA UNDER ÅREN 2018-2023 I DE SVENSKSPRÅKIGA SKOLORNA (TEA 2019, 2021, 2023).

I de svenskspråkiga gymnasierna sammanträder de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna oftast en gång per månad (42 procent). År 2024 svarade 32 procent av gymnasierna att gruppen sammanträder en gång per två månader, 16 procent att gruppen sammanträder en gång per termin och tio procent att gruppen sammanträder flera gånger per månad. Sedan 2018 har det blivit mindre vanligt att gruppen sammanträder en gång per två månader (minskning med 9 procentenheter) och vanligare att den sammanträder en gång per månad (ökning med 11 procentenheter). I bilden (bild 7) beskrivs hur ofta de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid gymnasier sammanträder under läsåret i de svenskspråkiga gymnasierna. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Mötesfrekvensen för de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid gymnasier under åren 2017-2024 i de svenskspråkiga gymnasierna

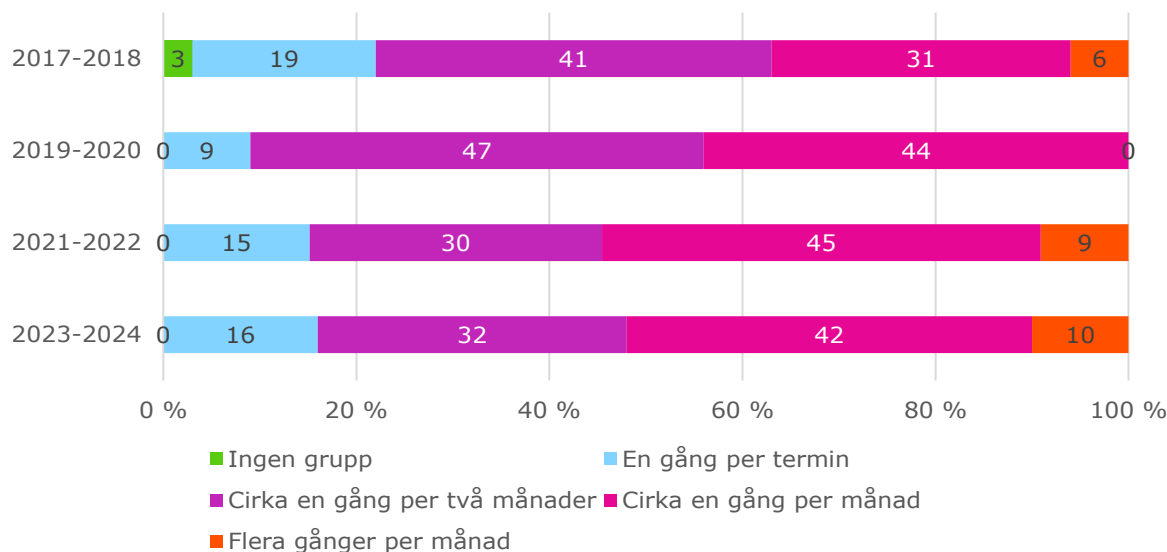

BILD 7. MÖTESFREKVENSEN FÖR DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPerna VID GYMNASIER UNDER ÅREN 2017-2024 I DE SVENSKSPRÅKIGA GYMNASIERNA (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Vid de svenskspråkiga verksamhetsställena för yrkesläroanstalter sammanträder de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna oftast en gång per två månader (58 procent). År 2024 svarade fem procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen att gruppen sammanträder en gång per termin, 26 procent att gruppen sammanträder cirka en gång per månad och elva procent att de inte har en läroanstaltsspecifik studerandevårdsgrupp för verksamhetsstället. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Inom yrkesutbildningen har det sedan 2018 varit vanligast att grupperna vid de svenskspråkiga verksamhetsställena sammanträder cirka en gång per månad. Andelen som svarat att gruppen sammanträder en gång per termin har minskat med 24 procentenheter sedan 2018. I bilden (bild 8) beskrivs hur ofta de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen sammanträder under läsåret vid de svenskspråkiga verksamhetsställena. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Mötesfrekvensen för de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen under åren 2017-2024

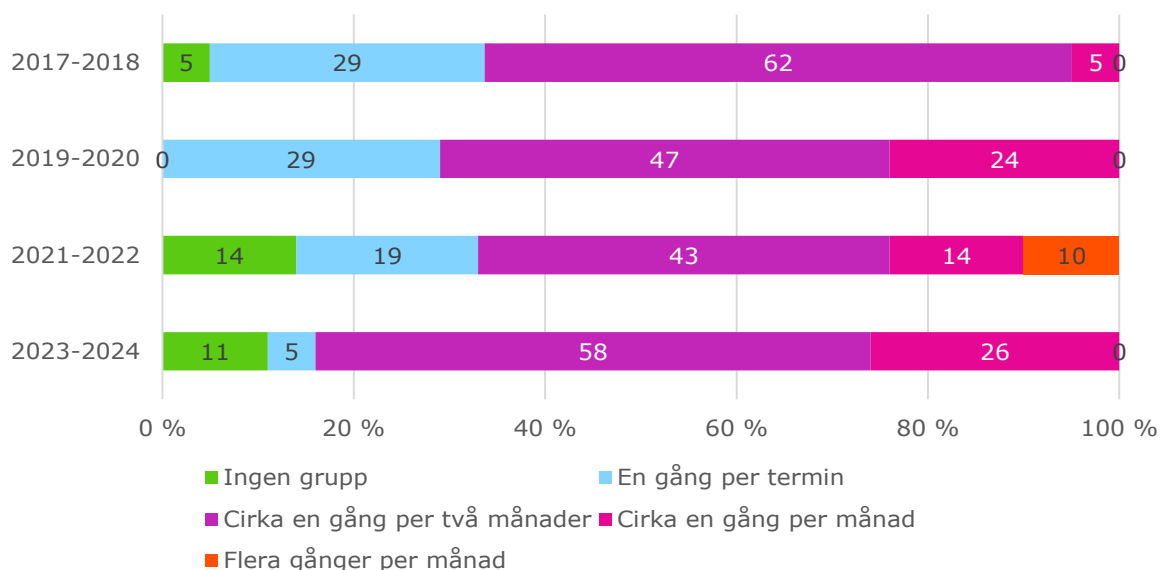

BILD 8. MÖTESFREKVENSEN FÖR DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNA VID YRKESLÄROANSTALTERNAS VERKSAMHETSSTÄLLEN UNDER ÅREN 2017-2024 VID DE SVENSKSPRÅKIGA VERKSAMHETSSTÄLLENA (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

2.2.3 Teman som behandlas i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna

Via TEAvisari är det möjligt att se över hurdana teman man behandlar i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna för den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. I de skolspecifika elevvårdsgrupperna var det vanligast att behandla följande teman:

- uppföljning av den gemensamma elevvården (93 procent),
- granskning av klasser på en allmän nivå (90 procent),
- allmänna verksamhetsprinciper för den individuella elevvården (89 procent) och
- beskrivningar av elevernas hälsa och välbefinnande på en allmän nivå (89 procent).

I bilden beskrivs vilka teman man behandlat i de skolspecifika elevvårdsgrupperna (bild 9). (TEA 2019, 2021, 2023.)

Följande innehållsområden har behandlats i de skolspecifika elevvårdsgrupperna under åren 2018-2023

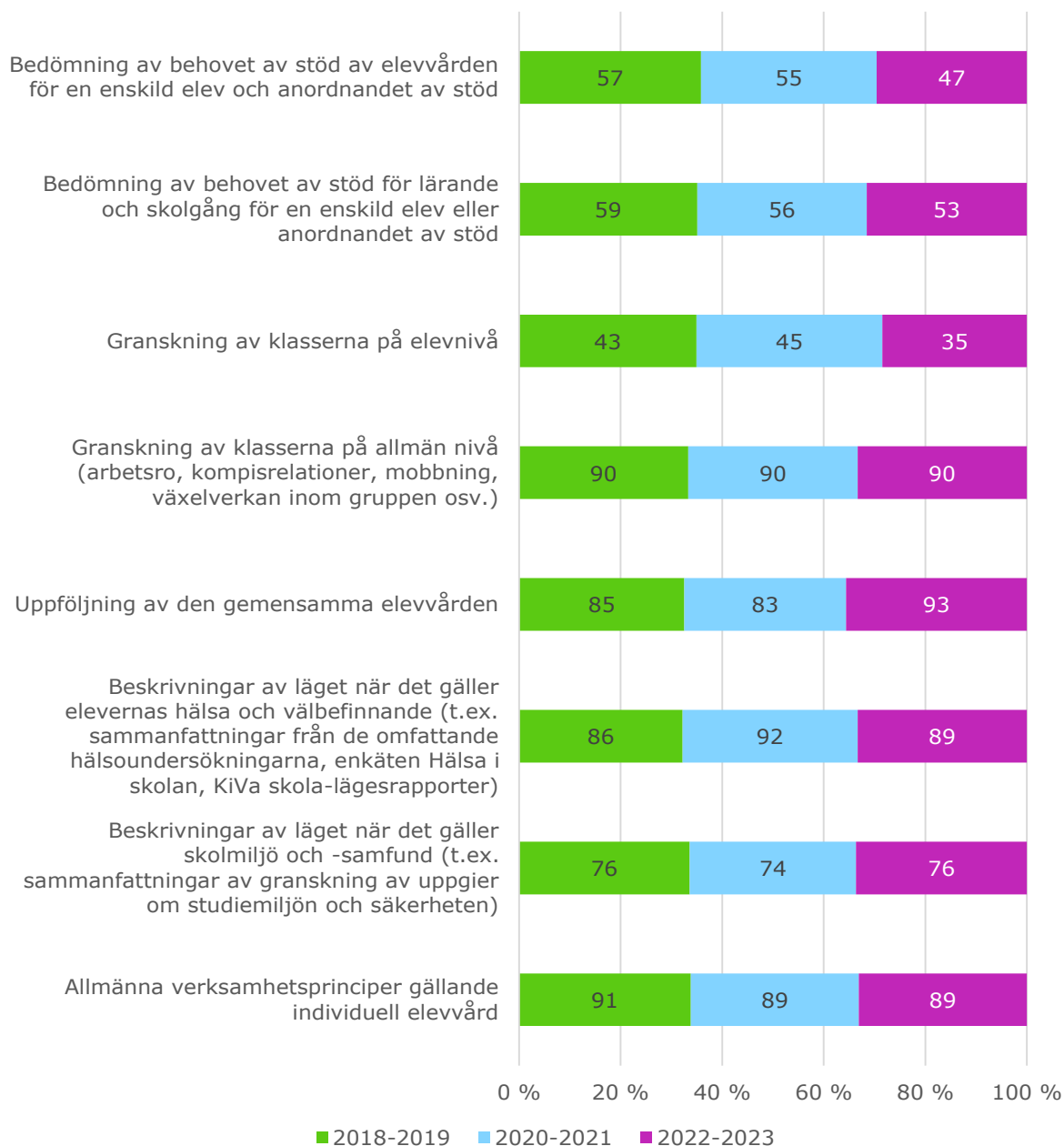

BILD 9. FÖLJANDE INNEHÅLLSOMRÅDEN HAR BEHANDLATS I DE SKOLSPECIFIKA ELEVVÅRDSGRUPPERNA UNDER ÅREN 2018-2023 I DE SVENSKSPRÅKIGA SKOLORNA (TEA 2019,2021, 2023.).

I de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid gymnasierna var det vanligast att behandla följande teman:

- genomgång av undervisningsgrupperna på allmän nivå (79 procent),
- allmänna verksamhetsprinciper för den individuella studerandevården (79 procent),
- utvärdering av den gemensamma studerandevården (79 procent) och
- granskning av uppgifter om studiemiljön och studiegemenskapen (76 procent).

I bilden beskrivs vilka teman man behandlat i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid gymnasierna (bild 10). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Följande innehållsområden har behandlats i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna under åren 2017-2024

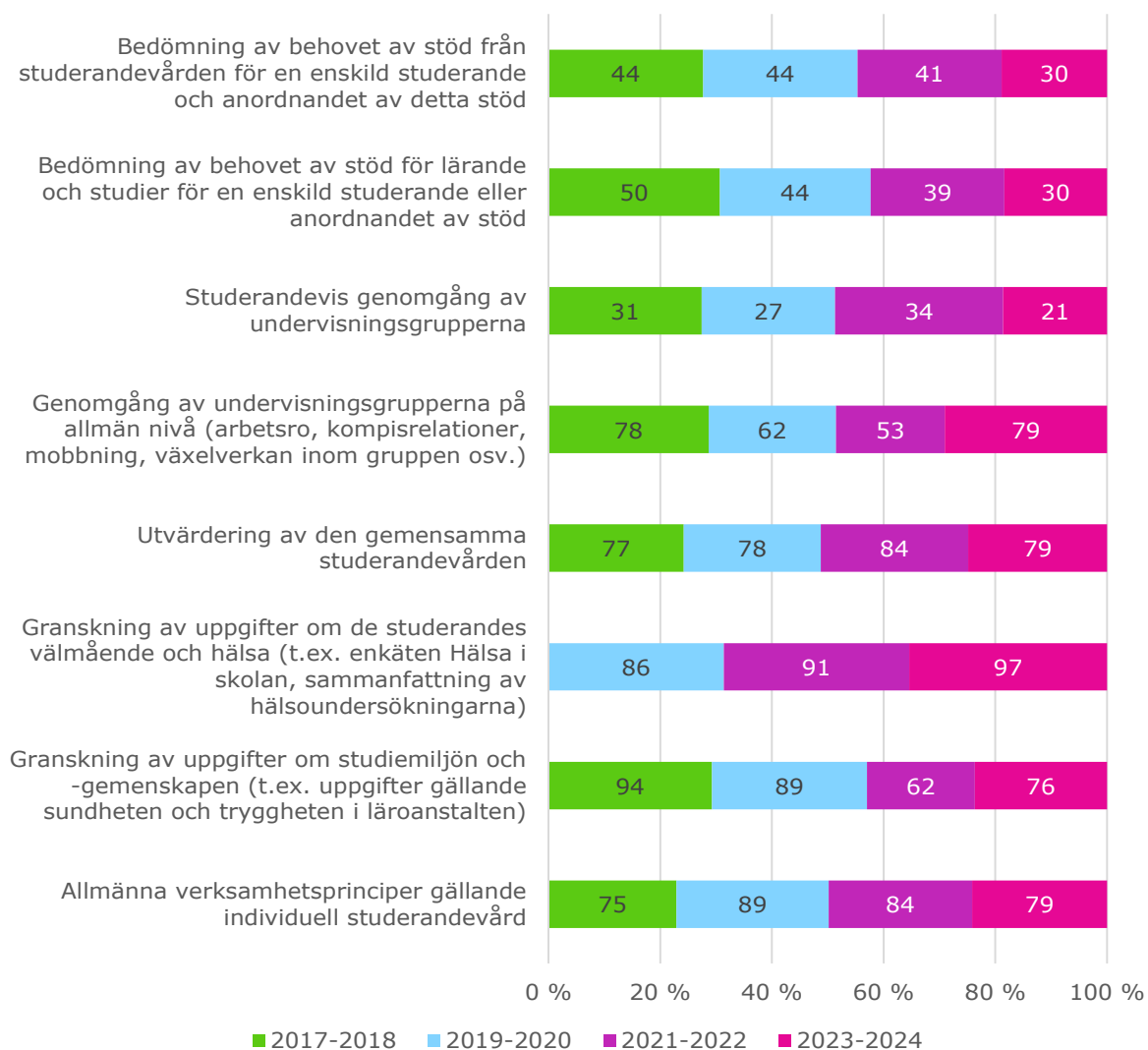

BILD 10. FÖLJANDE INNEHÅLLSOMRÅDEN HAR BEHANDLATS I DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNA UNDER ÅREN 2017-2024 VID DE SVENSKSPRÅKIGA GYMNASIERNA (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

I de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för yrkesläroanstalternas verksamhetsställen var det vanligast att behandla följande teman:

- allmänna verksamhetsprinciper för den individuella studerandevården (89 procent),
- genomgång av grupperna på allmän nivå (89 procent),
- granskning av uppgifter om studiemiljön och de studerande (78 procent) och
- utvärdering av den gemensamma studerandevården (67 procent).

I bilden beskrivs vilka teman man behandlat i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för yrkesläroanstalternas verksamhetsställen (bild 11). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Följande innehållsområden har behandlats i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna

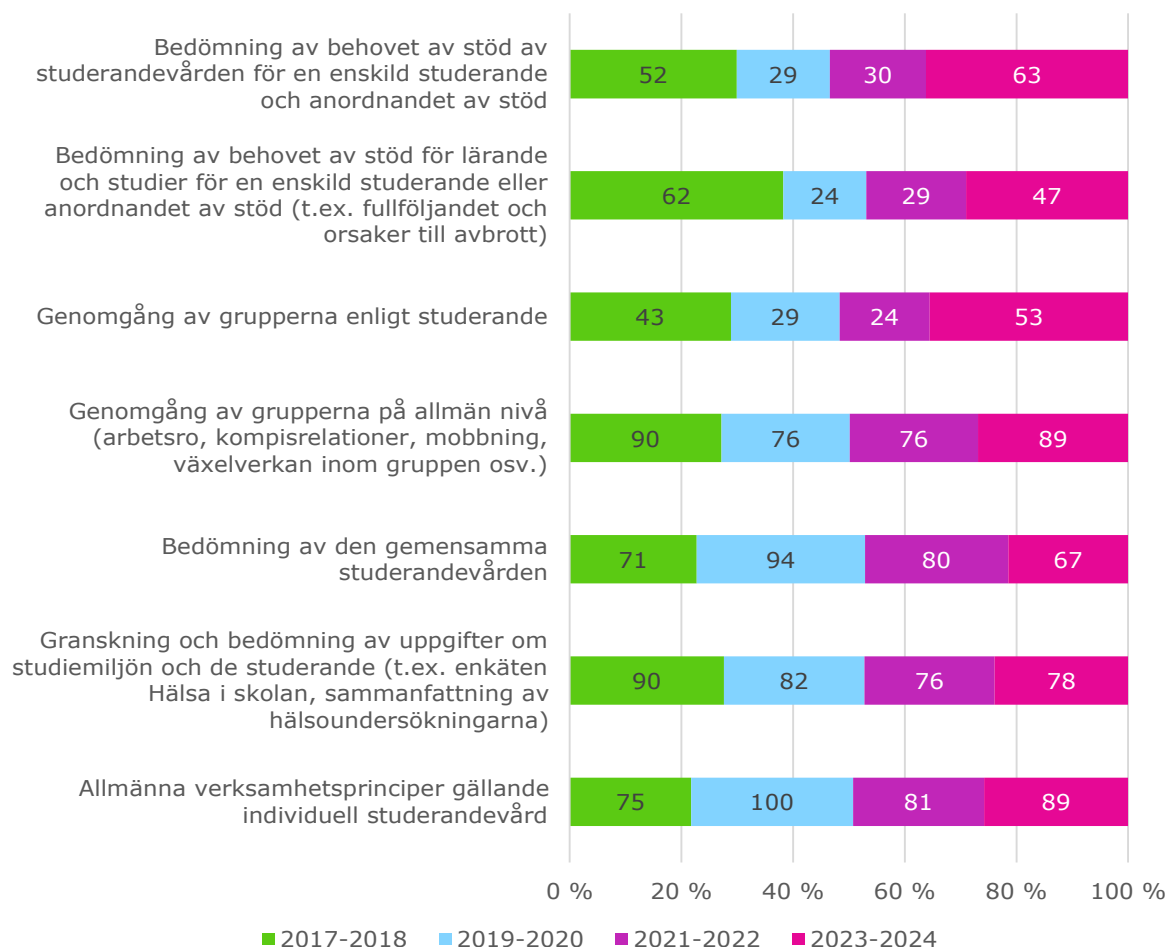

BILD 11. FÖLJANDE INNEHÅLLSOMRÅDEN HAR BEHANDLATS I DE LÄROANSTALTSSPECIFIKA STUDERANDEVÅRDSGRUPPERNA VID VERKSAMHETSSTÄLLENA FÖR DE SVENSKSPRÅKIGA YRKESLÄROANSTALTERNA UNDER ÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

I de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna behandlar man fortsättningsvis lagstridigt enskilda elevers och studerandes ärenden, såsom behov av individuell elev- och studerandevård och behov av stöd för lärande och skolgång. Om behovet av individuell elev- och studerandevård behöver behandlas med flera sakkunniga, ska det enligt lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) behandlas i en sektorsövergripande expertgrupp, som sammankallas för en enskild elevs eller studerandes ärende.

Ärenden som gäller utredning av stödbehovet och hur elevhälsotjänster ska ordnas för en enskild studerande eller en viss grupp av studerande behandlas av en sektorsövergripande expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Experter får utnämnas till medlemmar i gruppen bara med samtycke av den studerande eller, om han eller hon inte har förutsättningar att bedöma betydelsen av sitt samtycke, med samtycke av vårdnadshavaren. Expertgruppen utser inom sig en ansvarsperson. (Lag om elev- och studerandevård 14§.)

År 2023 svarade 47 procent av skolorna att de i den skolspecifika elevvårdsgruppen bedömer behovet av elevvård för en enskild elev (TEA 2023). År 2024 svarade 30 procent av gymnasierna och 63 procent av yrkesläroanstaltens verksamhetsställen att de i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna bedömer behovet av studerandevård för en enskild studerande (TEA 2024). Inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen har andelen skolor som behandlar behovet av elevvård för en enskild elev i den skolspecifika elevvårdsgruppen minskat sedan läsåret 2018–2019 (minskning med tio procentenheter). Inom gymnasieutbildningen har motsvarande minskning sedan läsåret 2017–2018 varit 14 procentenheter. Vid yrkesläroanstaltens verksamhetsställen hade andelen verksamhetsställen som i den läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen bedömer behovet av studerandevård för en enskild studerande varierat mycket så att den ökat sedan förra datainsamlingen för TEAvisari 2021–2022 med 33 procentenheter men då man ser på situationen sedan läsåret 2017–2018 har ökningen varit elva procentenheter.

I de skolspecifika elevvårdsgrupperna behandlades år 2023 elevers behov av stöd för lärande och skolgång i 53 procent av skolorna (TEA 2023). År 2024 var motsvarande siffror 30 procent av gymnasierna och 47 procent av verksamhetsställena för yrkesläroanstalterna (TEA 2024). Inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen har andelen skolor som behandlar elevers behov av stöd för lärande i den skolspecifika elevvårdsgruppen minskat sedan läsåret 2018–2019 (minskning med sex procentenheter). Inom gymnasieutbildningen har motsvarande minskning sedan läsåret 2017–2018 varit 20 procentenheter och vid yrkesläroanstaltens verksamhetsställen 15 procentenheter. Jämfört med motsvarande siffror på finska är det betydligt vanligare att behandla enskilda studerandes behov av stöd eller individuell studerandevård vid de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna för de svenskspråkiga yrkesläroanstaltens verksamhetsställen.

Som en del av uppdraget för denna översikt gick man på Utbildningsstyrelsen även igenom om skolhälsovårdens klassammandrag utnyttjats i den skolspecifika elevvårdsgruppen. Enligt TEAvisari följde man systematiskt upp elevernas hälsa och välbefinnande på skolenivå år 2023 genom uppföljningsstatistik som samlats in från den omfattande hälsogranskningen i 45 procent av skolorna. Av skolorna rapporterade 89 procent att de i den skolspecifika elevvårdsgruppen behandlat beskrivningar av läget när det gäller elevernas hälsa och välbefinnande (till exempel sammanfattningar från de omfattande hälsoundersökningarna). Av skolorna svarade 55 procent år 2023 att de systematiskt utnyttjat uppföljningsinformation från hälsogranskningarna på skolenivå. Av gymnasierna svarade 45 procent och av yrkesläroanstalterna 50 procent att de systematiskt utnyttjat uppföljningsinformation från hälsogranskningarna på läroanstaltsnivå. (TEA 2023, 2024.)

Enligt resultaten för TEAvisari (2023, 2024) presenteras och diskuteras uppgifter om elevers eller studerandes hälsa systematiskt på enhetsnivå i de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupperna. Av skolorna hade 73 procent presenterat och diskuterat informationen i den skolspecifika elevvårdsgruppen och 22 procent hade delgivit sina medlemmar informationen. Av gymnasierna hade 36 procent presenterat och diskuterat informationen i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna, medan 39 procent delgivit sina medlemmar informationen. Vid yrkesläroanstaltens verksamhetsställen hade 72 procent presenterat och diskuterat informationen i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna, medan elva procent delgivit sina medlemmar informationen.

2.3 Ledningen av den gemensamma elev- och studerandevården

Rektorn leder den gemensamma elev- och studerandevården vid läroanstalten. I följande avsnitt behandlas ledningen av den gemensamma elev- och studerandevården ur rektorernas synvinkel. I avsnittet behandlas ledningen och strukturer för att leda den gemensamma elev- och studerandevården utgående från olika källor. Via enkäten till rektorerna tog Utbildningsstyrelsen reda på rektorernas erfarenheter av att leda elev- och studerandevården, vilken god praxis de har, hurdana utmaningar de möter och på vilket sätt överförandet av anordnaransvaret för elev- och studerandevårdstjänsterna till välfärdsområdena har påverkat samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevården samt samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsternas personal. (Utbildningsstyrelsen, 2024a.)

Av de svenskspråkiga rektorerna som medverkade i Utbildningsstyrelsens enkät (n=73) hade 68 procent deltagit i utarbetandet av utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan, medan 28 procent inte gjort det. Av rektorerna rapporterade 56 procent att deras utbildningsanordnare lokalt beslutat att det skulle finnas enhetsvisa preciseringar i utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan.

Det var betydligt mer sällsynt för rektorer att delta i utarbetandet av välfärdsområdets elev- och studerandevårdsplan och endast 15 procent av rektorerna rapporterade att de deltagit i det. (Utbildningsstyrelsen 2024a.) Enligt M. Mannerkoski och A. Ekroth (personlig kommunikation 24.2.2025) ansåg majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna som besvarade undervisnings- och kulturministeriets enkät att man samarbetar med ledningen för välfärdsområdets elev- och studerandevårdstjänster när man leder utbildningsanordnarens elev- och studerandevård. Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna ansåg även att undervisningsväsendets och elev- och studerandevårdstjänsternas personal genomförde den gemensamma elev- och studerandevården smidigt tillsammans.

Inom projektet Samsyn genomfördes intervjuer med rektorer kring ledarskap och gemensam elevvård. Rektorerna upplevde sig ha en viktig roll i främjande av elevernas välmående via sin roll som lärarnas förperson och som teamledare i de skolspecifika elevvårdsgrupperna. Rektorerna betonade lärarnas och klassföreståndarnas uppdrag att bemöta eleverna och att man vid behov drog nytta av expertisen hos elevvårdstjänsternas personal. I intervjuerna framkom det även att rektorerna prioriterade elevvårdsärenden och att elevvårdstjänsternas personal, som är anställd av välfärdsområdet, var en del av skolgemenskapen. En rektor beskrev arbetet med att jobba hälsofrämjande i skolan som något som inleds genom att personalen mår bra. Arbetet innebär även att man har en sådan verksamhetskultur där elevvårdsaktiviteter ges hög prioritet i skolans strukturer. (Tuomela, Widlund, Gädda, Österholm, Björkgård, Johansson, Kulla, Sundqvist, Korhonen, & Forsman, 2025.)

Rektorerna värderade den roll utomstående organisationer inom tredje sektorn hade i implementeringen av det gemensamma elevvårdsarbetet. Det framkom både i gruppintervjuerna och i intervjuerna med rektorer att insatserna från utomstående organisationer inte var oproblematisks i skolorna. Det fanns vissa risker i att delvis utlokalisera de förebyggande insatserna, då de i sådana fall lätt blev punktinsatser eller sådant som kunde orsaka motstånd bland lärarna. Lärarnas roll i det gemensamma elevvårdsarbetet präglades av tankar om behov av att höja lärarnas kompetens för att stöda elevernas välbefinnande. Rektorerna betonade också vikten av att elevvårdstjänsternas personal är lättillgänglig för att stöda lärare i situationer i anknytning till enskilda elevers individuella behov. (Tuomela m.fl., 2025)

2.3.1 God praxis för ledningen

Rektorerna tillfrågades (Utbildningsstyrelsen 2024a) hurdana fungerande verksamhetssätt det fanns för ledningen av den gemensamma elev- och studerandevården. Rektorerna vid de svenskspråkiga läroanstalterna lyfte fram följande god praxis:

- regelbundna möten med en på förhand fastställd agenda och mötesprotokoll
- behandling av teman enligt en årsklocka
- ett fungerande samarbete med elev- och studerandevårdstjänsternas personal
- en årlig plan för vad som följs upp
- utvärdering av arbetet
- tydlig arbetsfördelning inom personalen
- olika team som jobbar med specifika fenomen, till exempel trivselteam, antimobbningsteam
- att elev- och studerandevårdstjänsternas personal finns på plats i skolan och är anträffbara
- årsklocka för elev- och studerandevårdsgruppens arbete
- god kommunikation i kollegiet
- tydliga och fungerande handlingsplaner för olika utmanande situationer i skolvardagen
- regelbunden genomgång och uppdatering av elev- och studerandevårdsplanen och tillhörande handlingsplaner.

I skolor och vid läroanstalter har man gjort upp skriftlig gemensam praxis, som möjliggör ett förebyggande arbetssätt och tidigt stöd. Med skriftliga verksamhetssätt kan man handleda och stöda verksamhetsplaneringen, genomförandet och uppföljningen vid läroanstalten. I vilken omfattning läroanstalterna har en skriftlig gemensam praxis har varierat mellan läroanstalterna under TEAvisaris uppföljningstid. I den senaste datainsamlingen för TEAvisari (2023) för den grundläggande utbildningen var den vanligaste skriftliga gemensamma praxis man hade i skolorna följande utav den praxis man efterfrågade:

- identifiering av sexuella trakasserier och ingripande mot sådant (79 procent),
- förebyggande av användning av alkohol och droger (74 procent),
- förebyggande av användning av tobaks- och nikotinprodukter (74 procent),
- praxis för att informera föräldrar om elevvårdens innehåll och elevvårdstjänsterna (72 procent) och
- anordnande av första hjälpen och vårdhänvisning i skolan (69 procent) (bild 12).

Av skolorna svarade 43 procent att de hade en skriftlig gemensam praxis för att minska på ensamheten. År 2021 hade nästan alla skolor (98 procent) en skriftlig gemensam praxis för att förebygga och ingripa vid mobbning, därmed lämnades denna fråga bort vid följande datainsamling och finns därmed inte med i bilden. (TEA 2021, 2023)

Har skolan en gemensamt överenskommen praxis eller förhållningsregler i följande situationer?

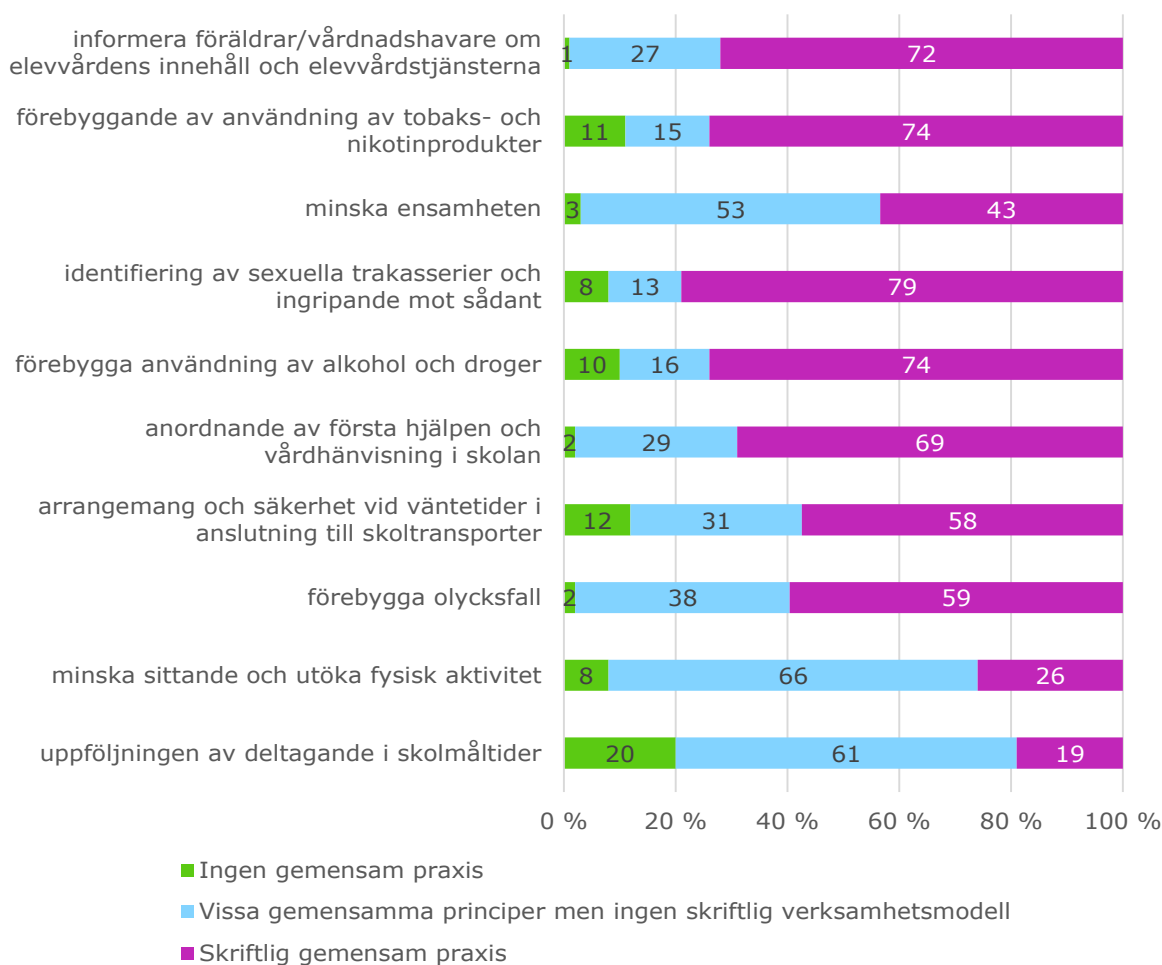

BILD 12. I BILDEN BESKRIVS IFALL SKOLAN HAR EN SKRIFTLIG GEMENSAM PRAXIS, VISSA GEMENSAMMA PRINCIPER MEN INGEN SKRIFTLIG VERKSAMHETSMODELL ELLER SAKNAR GEMENSAM PRAXIS VID OLIKA SITUATIONER LÄSÅRET 2022-2023 (TEA 2023).

Även i gymnasierna hade man gjort upp skriftlig gemensam praxis kring den verksamhet som stärker välbefinnandet och främjar hälsan. I gymnasierna var följande skriftlig gemensam praxis vanligast:

- identifiering av sexuella trakasserier och ingripande vid sådant (94 procent),
- när och på vilket sätt man ingriper vid frånvaro (97 procent),
- förebyggande och ingripande vid mobbning (94 procent) och
- förebyggande av användning av alkohol och droger (85 procent) (bild 13).

I vart fjärde gymnasium hade man en skriftlig gemensam praxis för att minska ensamhet. (TEA 2024.)

Har gymnasiet en gemensamt överenskommen praxis eller förhållningsregler i följande situationer?

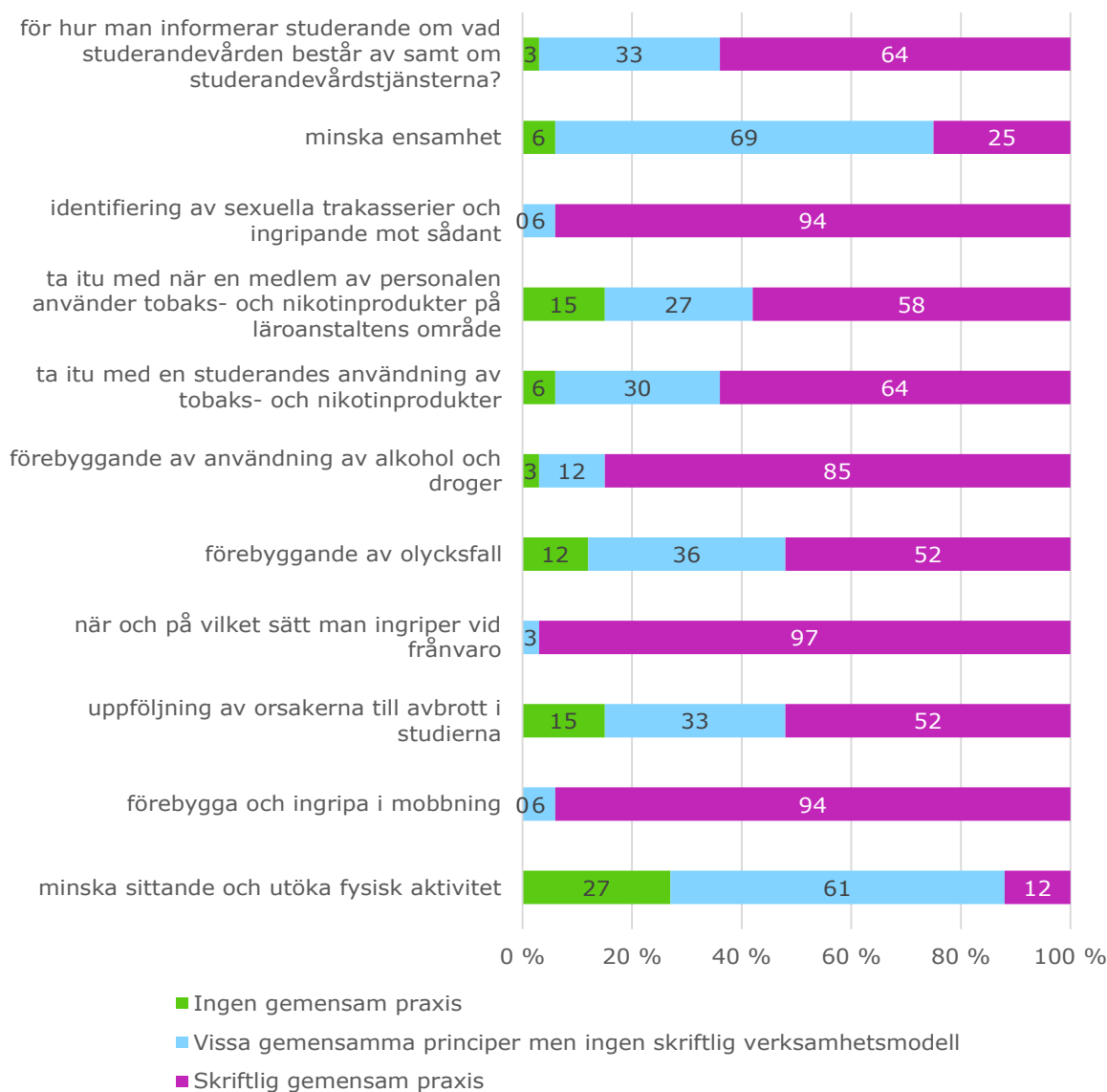

BILD 13. I BILDEN BESKRIVS IFALL GYMNASIET HAR EN SKRIFTLIG GEMENSAM PRAxis, VISSA GEMENSAMMA PRINCIPER MEN INGEN SKRIFTLIG VERKSAMHETSMODELL ELLER SAKNAR GEMENSAM PRAxis VID OLIKA SITUATIONER LÄSÅRET 2023-2024 (TEA 2024).

Vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen hade man gjort upp en skriftlig gemensam praxis kring den verksamhet som stärker välbefinnandet och främjar hälsan oftast vid följande:

- förebyggande av användning av alkohol och droger (95 procent),
- identifiering av sexuella trakasserier och ingripande mot sådant (95 procent),
- förebyggande och ingripande vid mobbning (95 procent) och
- uppföljning av orsakerna till avbrott i studierna (95 procent) (bild 14).

Vid 21 procent av yrkesläroanstalterna hade man en skriftlig gemensam praxis för att minska på ensamhet. (TEA 2024.)

Har yrkesläroanstalten en gemensamt överenskommen praxis eller förhållningsregler i följande situationer?

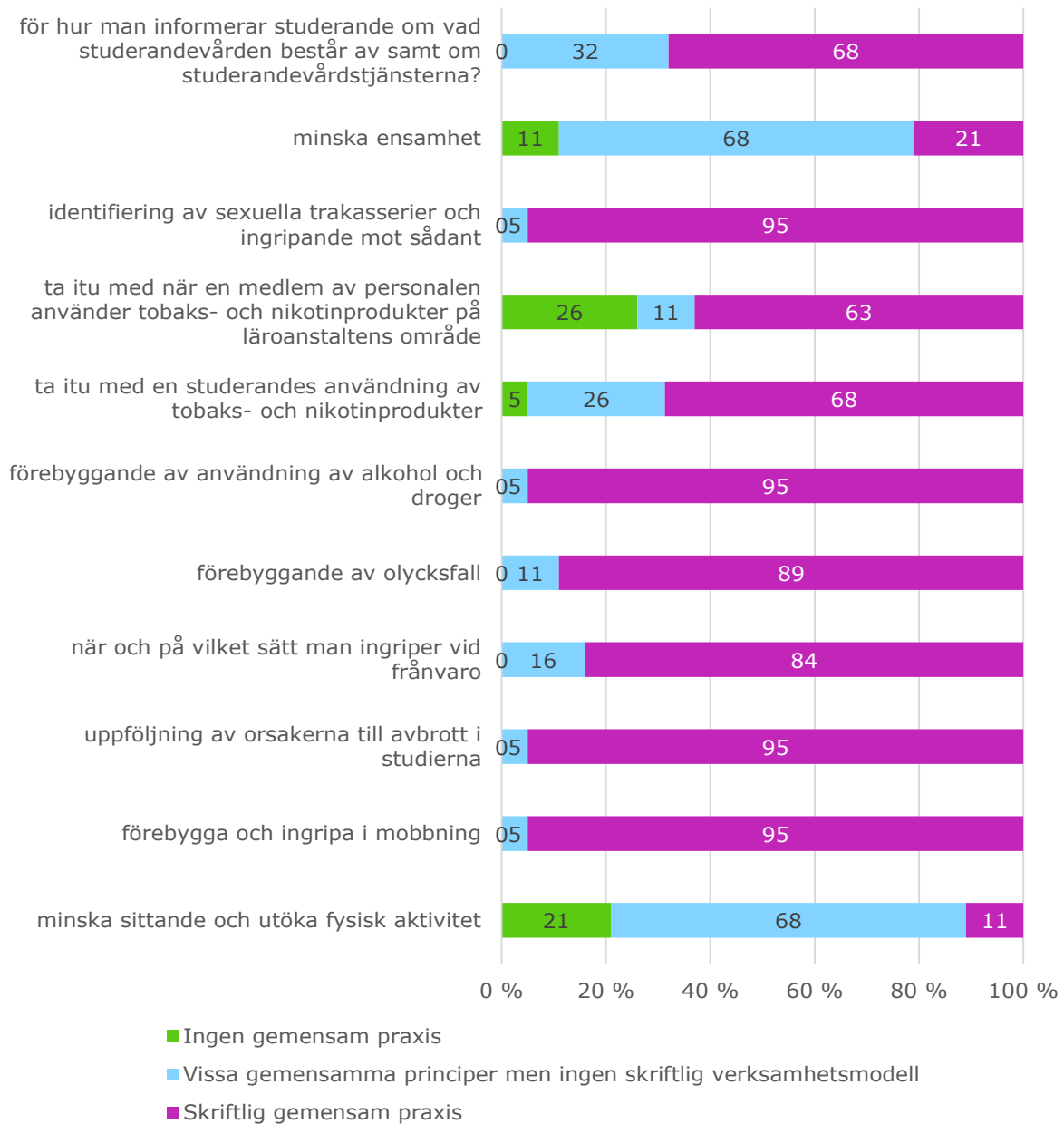

BILD 14. I BILDEN BESKRIVS IFALL YRKESLÄROANSTALTEN HAR EN SKRIFTLIG GEMENSAM PRAXIS, VISSA GEMENSAMMA PRINCIPER MEN INGEN SKRIFTLIG VERKSAMHETSMODELL ELLER SAKNAR GEMENSAM PRAXIS VID OLIKA SITUATIONER LÄSÅRET 2023-2024 (TEA 2024).

Dokumenterade verksamhetssätt stöder planeringen, genomförandet och uppföljningen av det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Omfattningen av dokumenterade verksamhetssätt varierar ännu mellan läroanstalterna. I de flesta skolorna och vid läroanstalterna har man en skriftlig gemensam praxis för att identifiera och ingripa vid sexuella trakasserier och för att förebygga och ingripa vid mobbning. Mer sällan har man praxis för att minska sittande och öka

fysisk aktivitet, följa upp deltagande i skolmåltider samt ta itu med om en ur personalen använder tobaks- eller nikotinprodukter på läroanstaltens område.

2.3.2 Rektorernas syn på aktuella utmaningar

Rektorerna vid de svenskspråkiga läroanstalterna (Utbildningsstyrelsen 2024a) ser följande utmaningar i anknytning till den gemensamma elev- och studerandevården i vardagen:

- Det finns utmaningar i att lyckas involvera hela personalen i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
- Den gemensamma elev- och studerandevården är otydlig för rektorn själv.
- Rektorn saknar insyn i arbetet på grund av sekretessbestämmelser.
- Det finns utmaningar med att bygga upp ett fungerande samarbete med välfärdsområdet, så att mötena inte enbart är diskussionsmöten.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal har mycket möten inom välfärdsområdet, vilket är bort från både det gemensamma elev- och studerandevårdsarbete och arbetet med enskilda studerande.
- Det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet upplevs svårt på grund av att man har olika arbetsgivare.
- Det är svårt att koordinera helheten.
- Rektorerna upplever en bristande kommunikation kring vem som leder elev- och studerandevården från välfärdsområdet.
- Det har inte skett någon kommunikation om personalbyten från välfärdsområdet.
- Det finns stora regionala skillnader i elev- och studerandevårdstjänsternas personalresurser.
- Det finns en brist på flexibilitet inom elev- och studerandevårdstjänsterna.
- Det finns utmaningar att hitta tid för sektorsövergripande expertgruppsmöten, då deltagarna har så fyllda kalendrar.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal har en minskad personalresurs och mindre arbetstid på enheten jämfört med tidigare.
- Välfärdsområdet har andra tyngdpunkter för arbetet än läroanstalten och då rektorn inte har arbetsledningsrätt blir det utmanande att få ihop helheten.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal har inte längre tillgång till studerandeadministrationssystemet, vilket även försvårat samarbetet med hemmen.

De flesta utmaningarna rektorerna lyfte upp verkar kulminera i svårigheter som berör ledningen och strukturerna och som beror på att elev- och studerandevårdshelheten fördelas på två olika sektorer. Många rektorer anser att det att man har olika arbetsgivare försvårar ledningen av helheten och samarbetet. (Utbildningsstyrelsen 2024a.) Utmaningarna speglas i den gemensamma elev- och studerandevårdens verksamhetssätt, strukturer och samarbete. Enkätsvaren visar på att det krävs ett koordinerat samarbete mellan läroanstalterna och välfärdsområdet för att leda den gemensamma elev- och studerandevården och försäkra sig om att tillhörande verksamhetssätt fungerar.

Rektorerna tillfrågades ifall samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsternas personal förändrats i och med att ansvaret för att anordna elev- och studerandevårdstjänsterna överförts till välfärdsområdena. Av rektorerna svarade sju procent att samarbetat förbättrats något, 31 procent att det hållits på samma nivå medan hälften, det vill säga 51 procent svarade att samarbetet försämrats något eller avsevärt. Rektorerna tillfrågades också ifall samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevården förändrats i och med att ansvaret för att anordna elev- och studerandevårdstjänsterna överförts till välfärdsområdena. Av rektorerna svarade sex procent

att samarbetet förbättrats något, 29 procent att det hållits på samma nivå medan nästan hälften (47 procent) ansåg att samarbetet försämrats något eller avsevärt. I bilden beskrivs hur rektorerna ser på samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsterna och inom den gemensamma elev- och studerandevården (bild 15). (Utbildningsstyrelsen 2024a.)

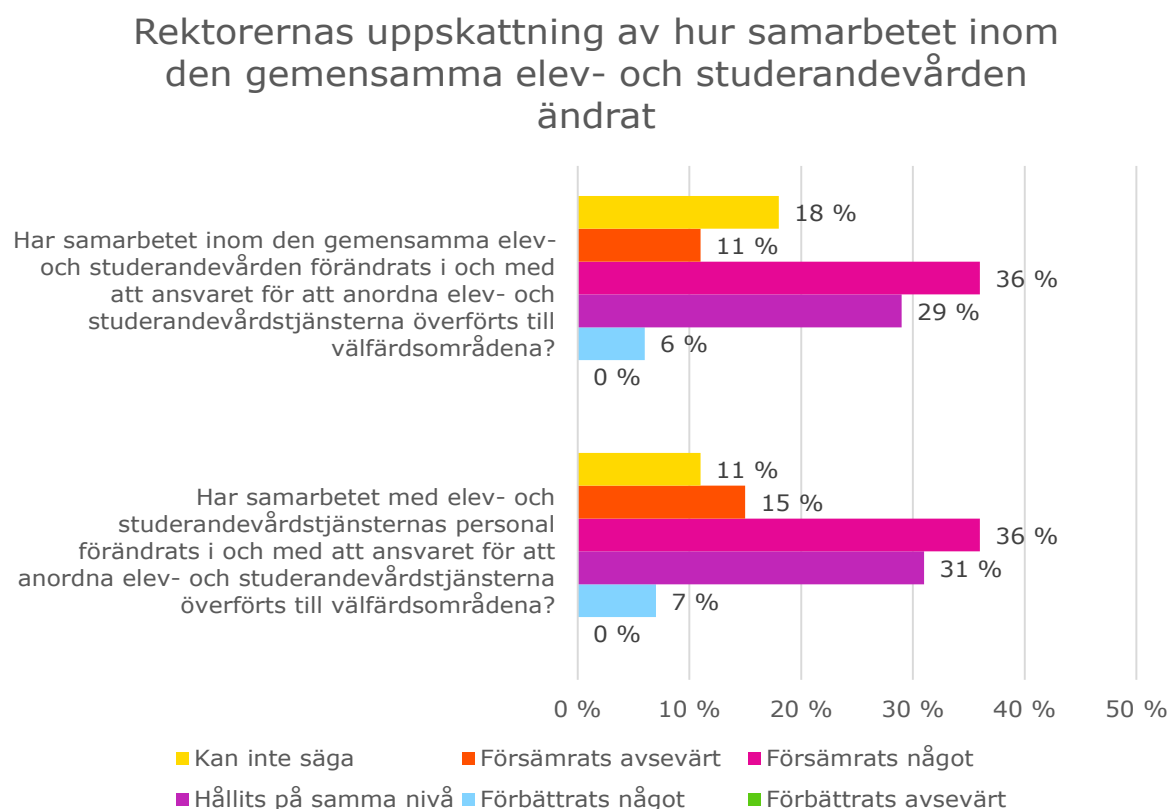

BILD 15. REKTORERNAS UPPSKATTNING AV HUR SAMARBETET MED ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTERNA OCH INOM DEN GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN ÄNDRAT SEDAN ANSVARET FÖR ATT ANORDNA TJÄNSTERNA ÖVERFÖRTS TILL VÄLFÄRDSOMRÅDEN. RESULTATEN FÖR DE SOM ARBETAR I DE SVENSKSPRÅKIGA ENHETERNA (N=73). (UTBILDNINGSTYRELSEN 2024A).

I Oker-Bloms utredning (2021) lyftes det fram att det fanns en stark oro inom den svenskspråkiga utbildningssektorn som helhet inför vårdreformen. Oron gällde hur det sektorsövergripande arbetet på svenska skulle genomföras i framtiden, hur man skulle tillgodose att svenskspråkig personal skulle anställas till elev- och studerandevårdstjänsterna på välfärdsområdena och hur de svenskspråkiga tjänsterna skulle komma att anordnas i förvaltningen.

En av de utmaningar rektorerna upplevde (Utbildningsstyrelsen 2024a) är att lyckas involvera hela personalen i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Rektorerna önskade även att elev- och studerandevårdstjänsternas personal ska ha bättre förutsättningar att delta i det förebyggande arbetet och skolvardagen. Även i den nationella OPA-uppföljningen av elev- och studerandevårdstjänsterna (2021) var en av rekommendationerna att säkerställa att den gemensamma elev- och studerandevården är en arbetsuppgift för alla yrkesverksamma inom elev- och studerandevårdstjänsterna; detta behöver även beaktas i resurserna för arbetet (Hietanen-Peltola m.fl., 2021).

I de gruppintervjuer med skolspecifika elevvårdsgrupper som genomfördes inom projektet Samsyn betonas en stark gemensam vilja att arbeta hälsofrämjande och samarbeta för elevernas bästa. Det fanns strukturer för den skolspecifika elevvårdsgruppens möten och årsplaner för den skolspecifika elevvårdsgruppens arbete. I intervjuerna framkom även sådana aspekter inom elevvården som upplevdes problematiska och hindrade ett förebyggande arbetet. Dessa var till exempel att den gemensamma visionen för den förebyggande gemensamma elevvården var otydlig och de praktiska förutsättningarna för samarbetet sökte sina former. (Tuomela m.fl., 2025.)

De finskspråkiga läroanstalternas rektorer lyfte i rektorernas enkätsvar (Utbildningsstyrelsen 2024a) fram elevernas och de studerandes delaktighet som något att fokusera närmare på. De ville också hitta nya sätt att göra elever och studerande delaktiga i verksamheten. I de svenskspråkiga läroanstalternas enkätsvar lyftes inte specifikt dessa frågor upp av rektorerna. Om man ser på både de studerandes upplevelser enligt enkäten Hälsa i skolan och hur regelbundet de deltar i den läroanstaltsspecifika elev- eller studerandevårdsgruppens arbete kan det vara bra att gå igenom på vilket sätt och i vilka situationer studerande erbjuds möjligheter att delta även i den svenskspråkiga verksamheten. Det samma gäller vårdnadshavarna.

3 UTBILDNINGSANORDNARENS ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDSPLANER SOM STÖD FÖR GENOMFÖRANDET

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en elevhälsoplan för genomförandet av den samlade elevhälsan. Utbildningsanordnarens elevhälsoplan ska innehålla målen och de centrala principerna för att genomföra elevhälsan samt åtgärder för att genomföra och följa upp elevhälsan (egenkontroll).

Utbildningsanordnaren svarar för att planen, i syfte att genomföra, utvärdera och utveckla elevhälsan, innehåller följande uppgifter för varje läroanstalt:

- 1) en uppskattning av det totala behovet av elevhälsa och de elevhälsotjänster som är tillgängliga,*
- 2) läroanstaltens åtgärder för att främja den generellt inriktade elevhälsan och tillhandahålla de stödinsatser som behövs,*
- 3) sättet att ordna samarbete med de studerande och deras familjer samt med dem som arbetar vid läroanstalten och andra aktörer som bidrar till de studerandes välbefinnande,*
- 4) en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt åtgärder för att främja de studerandes hälsa och välbefinnande i enlighet med 6 §.*

Planen ska utarbetas i samverkan med läroanstalternas personal, elevhälsotjänsterna, de studerande och deras vårdnadshavare.

Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen eller i någon annan föreskrift ange hur utbildningsanordnarens elevhälsoplan ska utarbetas. Till den del föreskrifterna gäller elevhälsotjänster bereder Utbildningsstyrelsen dessa föreskrifter i samverkan med Institutet för hälsa och välfärd.

Utbildningsanordnaren ska följa genomförandet av elevhälsoplanen vid läroanstalterna och se över planen vid behov.

De elevhälsoplaner som utarbetats av utbildningsanordnare som är verksamma inom kommunens område ska fogas till kommunens i 12 § 1 mom. i barnskyddslagen avsedda välfärdsplan för barn och unga. (Lag om elev- och studerandevård 13 §.)

Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna rapporterade att de hade en uppdaterad elev- och studerandevårdsplan (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025). Majoriteten av elev- och studerandevårdsplanerna innehöll enhetsvisa uppgifter i enlighet med läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift. Det var vanligt att elev- och studerandevårdsplanerna grundade sig på en kartläggning av läroanstaltens elev- och studerandevårdsbehov. Av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna bedömde samtliga svenskspråkiga anordnare (n=6) och 15 av de tvåspråkiga utbildningsanordnarna (n=19) att utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan fungerade väl för att genomföra, utvärdera och utveckla elev- och studerandevården.

För att analysera utbildningsanordnarnas elev- och studerandevårdsplaner ombads 31 utbildningsanordnare med svenskspråkig verksamhet skicka in sin elev- och studerandevårdsplan till Utbildningsstyrelsen. Bland planerna som granskades fanns planer från både kommunala utbildningsanordnare och privata anordnare och från små, mellanstora och stora utbildningsanordnare. Det fanns också planer från yrkesutbildningen och folkhögskolor. De 28

planerna som analyserades innehöll både utbildningsanordnare som är endast svenskspråkiga och utbildningsanordnare som ordnar utbildning på svenska och finska. Av planerna för den allmänbildande utbildningen representerade sju stora utbildningsanordnare (flera elever i kommunen inom den grundläggande utbildningen än 900), fem mellanstora utbildningsanordnare (300–900 elever inom den grundläggande utbildningen i kommunen) och fem små utbildningsanordnare (färre än 300 elever inom den grundläggande utbildningen i kommunen). Utöver dessa ingick fem planer av anordnare av yrkesutbildning och sex planer av huvudmän för folkhögskolor. Av de 28 planerna representerade hälften kommunala utbildningsanordnare.

Av de utbildningsanordnare som ombads skicka in sin plan delgav tre inte Utbildningsstyrelsen sin plan. En av planerna vi tog emot uppfyllde inte elev- och studerandevårdslagens krav, på grund av att den inte hade uppdaterats sedan läroplansändringarna trätt i kraft. När planerna samlades in var det två utbildningsanordnare som skickade in sin plan med ett meddelande om att den inte var uppdaterad eller godkänd och därmed inte följde ändringarna i läroplansgrunderna eller yrkesutbildningens föreskrift. Bland de granskade planerna var därmed sammanlagt fyra skrivna på ett sätt som inte motsvarade läroplansgrunderna eller yrkesutbildningens föreskrift och lagstiftningen till sitt innehåll. I de inskickade planerna ingick endast ibland planer för att skydda elever och studerande mot mobbning, trakasserier och våld eller en krisplan, fastän dessa är en del av utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan enligt grunderna för läroplanen och yrkesutbildningens föreskrift.

Enligt läroplansgrunderna ersätter utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan den lokala läroplanen för elev- och studerandevårdens del. I elev- och studerandevårdsplanen ingår enligt läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för elev- och studerandevårdsarbetet samt åtgärder för att genomföra och följa upp elev- och studerandevården (egenkontroll) och enhetsvis preciserade uppgifter för helheterna. I elev- och studerandevårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man inom förskoleundervisningen, i skolorna och vid läroanstalterna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs.

I hälften av de analyserade planerna var förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen representerad. I 18 av planerna var flera utbildningsformer representerade i samma plan. I majoriteten av planerna (93 procent) var det utskrivet att planen bifogas välfärdsplanen för barn och unga, såsom den enligt lagen ska göras. I de planer som analyserades ingick som oftast en beskrivning av de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för elev- och studerandevårdsarbetet. I fyra av fem planer kunde man se att rektorn, läroanstaltens personal och elev- och studerandevårdstjänsternas personal på olika sätt medverkat i att utarbeta elev- och studerandevårdsplanen. Flera utbildningsanordnare hade tydliga strukturer och tidtabeller för elev- och studerandevårdsarbetet, till exempel olika slags årsklockor man följde. Endast var femte plan innehöll konkreta åtgärder för att genomföra elev- och studerandevårdsarbetet och det samma gällde uppföljningen (egenkontroll). När de konkreta åtgärderna nämndes hänvisade man oftast till att de ingick i läsårsplanen eller något annat liknande dokument. Beskrivningen av egenkontrollen i planerna var oftast bristfällig och det blev oklart för läsaren på vilket sätt man följde upp hur elev- och studerandevården förverkligades.

Samtliga av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna ansåg att utbildningsanordnaren följer upp hur den gemensamma elev- och studerandevården förverkligas regelbundet (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025). Enligt Regionförvaltningsverkets basserviceutvärdering var det vanligare i tvåspråkiga kommuner (84 procent) att uppföljningen av elev- och studerandevårdsplanerna gjordes genom skriftliga enkäter eller motsvarande jämfört

med de nationella resultaten (69 procent). I de tvåspråkiga kommunernas styrgrupper var denna uppföljning mindre vanlig (76 procent) jämfört med de nationella resultaten (89 procent). Det var vanligare att man följde upp planen med vårdnadshavare i de tvåspråkiga kommunerna (80 procent) jämfört med de nationella resultaten (40 procent). Samtidigt var kommunikationen med hemmen om uppföljningen av elevvården vanligare i de tvåspråkiga kommunerna (84 procent) jämfört med de nationella resultaten (50 procent). (Albert m.fl., 2024.)

Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan ska enligt läroplansgrunder och yrkesutbildningens föreskrift innehålla

1. en uppskattning av det totala behovet av elev- och studerandevård och tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster,
2. gemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma elev- och studerandevården och åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell elev- och studerandevård),
3. en beskrivning av samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande och
4. planer för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen.

Till följande beskrivs elev- och studerandevårdsplanernas innehåll utgående från den analys Utbildningsstyrelsen gjort samt hur dessa ser ut utgående från andra informationskällor.

Det fanns stor variation i innehållet i planerna som analyserades. De flesta saknade konkreta beskrivningar av åtgärder och vilken slags information om elevers och studerandes välbefinnande man utgår från. De flesta planer saknade åtminstone någon av de punkter som finns beskrivna i läroplansgrunderna eller i yrkesutbildningens föreskrift. I vissa planer hade man beskrivit årsklockor för elev- och studerandevården och/eller trygghetsarbetet och i dessa fanns beskrivningar av konkreta åtgärder och tidtabeller för uppföljningen och utvärderingen; en årsklocka verkar vara ett bra verktyg för att få in de konkreta åtgärderna i planen. Många utbildningsanordnare hänvisade även till att åtgärderna under året beskrivs i läsårsplanen, vilket innebär att de finns konkret inskrivet på ett annat ställe än i elev- och studerandevårdsplanen.

Det framgick av flera av planerna att utbildningsanordnarna inte kände till ändringarna i 16 § i lagen om elev- och studerandevård och att en del inte kände till vad en granskning av läroanstaltens sundhet och trygghet var. Planerna saknade även information om vilka som deltagit i att utarbeta planen. Endast få av utbildningsanordnarna skickade in sina planer för att förebygga och ingripa vid mobbning, trakasserier och våld samt krisplanen till Utbildningsstyrelsen. Man hänvisade ofta till dessa planer i elev- och studerandevårdsplanen som bilagor som fanns att tillgå på ett annat ställe, till exempel på kommunens intranät, vilket gjorde att de inte var tillgängliga för analysen. Av de planer för att förebygga och ingripa vid mobbning, trakasserier och våld som skickades in framgick att fokus i huvudsak låg på att förebygga och ingripa vid mobbning. I de inskickade planerna för att förebygga och ingripa vid mobbning, trakasserier och våld nämndes även anmälningsskyldigheterna med anknytning till situationer där det förekommer våld.

När det gäller förskoleundervisningen, fanns det flera utbildningsanordnare som i stället för förskoleenhetsspecifika elevvårdsgrupper hade regionala elevvårdsgrupper, vilket inte är möjligt enligt den nuvarande lagstiftningen. Ur en praktisk synvinkel kan detta vara ändamålsenligt, då det till en stor del är frågan om samma personers arbetstid. Förskoleundervisningens verksamhetsställen är mindre till storleken än läroanstalter och verksamheten för en utbildningsanordnare är ofta utspridd på flera verksamhetsställen. Planerna för folkhögskolorna,

som inte omfattats av lagen om elev- och studerandevård så länge, hade fler brister till innehållet. Folkhögskolorna kunde erbjudas ytterligare stöd för implementeringen.

Utöver denna analys fanns det även bland de inskickade elev- och studerandevårdsplanerna sådana planer som främst bestod av en kopierad text från läroplansgrunderna, föreskriften och lagstiftningen, sådana som saknade det konkreta arbetet och sådana som saknade flera delar av det en plan ska innehålla enligt kraven i läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift.

I NCU:s slutsatser för utvärderingen av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård konstaterades att egenkontrollen av elev- och studerandevården, uppföljningen och utvärderingen borde effektiviseras och att man bättre borde utnyttja den information som går att få från olika utvärderingar (Summanen m.fl., 2018). Utgående från denna analys av elev- och studerandevårdsplanerna verkar det som att det ännu finns utvecklingsbehov kring detta.

3.1 En uppskattning av det totala behovet av elev- och studerandevård och tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av elev- och studerandevård och tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster samlas uppgifter in från varje läroanstalt. Med denna uppskattning säkerställer man tillräckliga elev- och studerandevårdstjänster där man beaktar de studerandes och läroanstaltens behov, förverkligandet av hälsogranskningar, personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid.

I uppskattningen av det totala behovet av elev- och studerandevård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och den gemensamma elev- och studerandevården samt för samarbetet inom elev- och studerandevården. Vid uppskattningen utnyttjas på ett mångsidigt sätt lokal uppföljningsinformation om barnens och de ungas hälsa, välbefinnande och levnadsförhållanden, som även samlats in av de studerande och vårdnadshavarna, undervisningspersonalen och elev- och studerandevårdstjänsternas personal. De enhetsvisa uppskattningarna av årsverken sammanställs och räknas samman i utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan. Utbildningsanordnaren fattar beslut om hur uppgifterna sammanställs och i vilken form som läroanstalterna ska meddela behovet av årsverken.

I utbildningsanordnarens uppskattning av de elev- och studerandevårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för elev- och studerandevårdstjänsternas personal. Som anordnare av elev- och studerandevårdstjänster ansvarar välfärdsområdet för utbildningsanordnarens/läroanstalternas tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster och meddelar dem till utbildningsanordnaren som årsverken. Utbildningsanordnaren antecknar det meddelade antalet som sådant i sin elev- och studerandevårdsplan.

Analysen av elev- och studerandevårdsplanerna visade att det oftast ingick någon slags beskrivning av resursbehovet i utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplaner. I 85 procent av planerna hade man på något sätt rapporterat hurdana resurser man hade till sitt förfogande, till exempel i en tabell. I många av planerna (67 procent) beskrevs även vilka andra faktorer som beaktats då man kartlagt behovet av personalresurs. Det var vanligt att beakta elever eller studerande i behov av särskilt stöd när man bedömde resursbehovet. En del utbildningsanordnare

hade skrivit ut att de i beräkningarna beaktat även arbetstiden för den gemensamma elev- och studerandevården, men detta var mer sällsynt.

3.2 Gemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma elev- och studerandevården och åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell elevvård)

Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan innehåller en beskrivning av de åtgärder, med vilka den gemensamma elev- och studerandevården främjas. I denna punkt i planen har Utbildningsstyrelsen definierat att utbildningsanordnaren ska beskriva åtgärder för att främja de studerandes hälsa och välbefinnande som elev- och studerandevård enligt läroplanen (lag om elev- och studerandevård 6 §). Utöver detta ska man beskriva åtgärderna för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs, vilket syftar på den individuella elev- och studerandevården.

I punkten för den gemensamma elev- och studerandevården ska i planen beskrivas

- rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av de studerandes och gemenskapens välbefinnande, hälsa och trygghet;
- de läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhetssätt och
- samarbetet vid och rutinerna för granskningen av sundheten och tryggheten i läroanstaltsmiljön.

Beroende på utbildningsform beskrivs här även hur man förebygger användning av tobaksvaror och andra rusmedel och hur man ingriper i användningen av dessa samt hur man förebygger frånvaro.

I punkten för den individuella elev- och studerandevården ska i planen beskrivas

- hur den studerande hänvisas till elev- och studerandevårdstjänsterna (16 §);
- hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för en enskild studerande sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet samt
- hur elev- och studerandevårdsjournalerna utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsregister utses.

Beroende på utbildningsform beskrivs här även anordnandet av nödvändig elev- och studerandevård i samband med en disciplinär åtgärd eller att den studerande förvägras att delta i undervisningen; förfaringssätten i skolan (inklusive inhämtande av samtycke) för lärarens bedömning av hur eleven mår och klarar sig i skolan vid den omfattande hälsoundersökningen i årskurs 1, 5 och 8 samt rutinerna för att meddela om specialdiet eller medicinering för den studerande under skoldagen.

Analysen av planerna visar att det finns stor variation i planernas innehåll, till exempel gällande hur man beskrivit det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. I en del planer finns noggranna och utmärkta beskrivningar över hur man konkret genomför den gemensamma elev- och studerandevården under läsåret med målsättningar, tillvägagångssätt och uppföljning av arbetet. Andra saknar konkreta och detaljerade beskrivningar och man har främst beskrivit

sammansättningen för den läroanstaltsspecifika elev- eller studerandevårdsgruppen här, men inte så mycket mer.

Ur flera planer framgår det inte så tydligt vilken slags information om elevers och studerandes välbefinnande man grundat arbetet på eller hurdana åtgärder välbefinnandeinformationen lett till. Den vanligaste uppföljningsinformationen som utnyttjats var skolans eller läroanstaltens egna trivsel- och välmåendeenkäter (86 procent) som låg till grund för hur man följde upp välbefinnandet eller planerade åtgärder, därutöver var det främst enkäten Hälsa i skola man beaktat (77 procent). Ett fåtal gånger nämndes Move! -mätningarna (32 procent) och TEAvisari (18 procent). Att TEAvisari så sällan nämndes som en källa med tanke på vilka slags resultat den ger kring strukturerna för arbetet var förvånande.

Analysen av planerna visar att man gällande den individuella elev- och studerandevården oftast beskriver vad en sektorsövergripande expertgrupp är, hur man inhämtar samtycke för att grunda den sektorsövergripande expertgruppen, hur gruppens arbete dokumenteras och hur dokumentationen förvaras. I färre än hälften av planerna beskrev man hur en elev eller studerande hänvisas till elev- och studerandevårdstjänsterna eller hur man hänvisar elever eller studerande till elev- och studerandevårdstjänster i samband med en disciplinär åtgärd. De flesta planer innehåller en beskrivning över hur man ska gå tillväga då man behöver meddela om specialdiät. I planerna finns sällan med en beskrivning över förfaringssätten i skolan (inklusive inhämtande av samtycke) för lärarens bedömning av hur eleven mår och klarar sig i skolan vid den omfattande hälsoundersökningen i årskurs 1, 5 och 8.

3.2.1 Att förebygga frånvaro

I detta avsnitt behandlas förebyggandet av frånvaro som en del av elev- och studerandevårdsplanerna och helheten för gemensam elev- och studerandevård. En ökning av frånvaro har de senaste åren väckt oro nationellt, vilket lett till olika slags förebyggande insatser och samtidigt har man samlat in mera information om skolfrånvaro som fenomen.

I lagen om grundläggande utbildning (26 §) skrevs från 1.8.2023 in skyldigheten för en utbildningsanordnare (947/2022) att förebygga frånvaro hos elever som deltar i den grundläggande utbildningen samt systematiskt följa upp och ingripa vid frånvaro. En verksamhetsmodell för att förebygga och systematiskt följa upp frånvaro samt ingripa vid frånvaro beskrivs i kapitel fem i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och dessa läroplansändringar trädde i kraft 1.8.2023. Därmed kan utbildningsanordnare beskriva sin verksamhetsmodell gällande frånvaro i den lokala läroplanens kapitel 5 i stället för i utbildningsanordnarens elevvårdsplan.

Av de analyserade elev- och studerandevårdsplanerna innehöll majoriteten (n=23) en beskrivning av tillvägagångssätt i anknytning till frånvaro, medan fem planer saknade en beskrivning av tillvägagångssätten helt. I flera av de 23 planerna hänvisade man till en verksamhetsmodell som antingen var bifogad planen eller så hade man beskrivit den i löpande text. Verksamhetsmodellerna innehöll beskrivningar av tillvägagångssätt när ett visst antal frånvarotimmar överskreds. Man kan därmed se att dessa verksamhetsmodeller ännu ofta finns med i elevvårdsplanen för den grundläggande utbildningens del, fastän bestämmelserna numera finns inskrivna i kapitel fem i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Även i lagstiftningen för utbildningen på andra stadiet och i läropliktslagen finns det skrivelser om att följa upp och ingripa vid frånvaro. I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan för gymnasieutbildningen och för yrkesutbildningen ingår en beskrivning av hur man följer upp

deltagande samt förebygger och ingriper vid frånvaro. Av gymnasierna svarade 97 procent att de har en skriftlig gemensam praxis för när och på vilket sätt man ingriper vid frånvaro och 15 procent att de har vissa gemensamma principer men ingen skriftlig verksamhetsmodell. Av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen svarade 84 procent att de har en skriftlig gemensam praxis för när och på vilket sätt man ingriper vid frånvaro och 16 procent att de har vissa gemensamma principer men ingen skriftlig verksamhetsmodell. (TEA 2024.)

Inom den grundläggande utbildningen rapporterade 79 procent av skolorna att de har uppgifter om elevernas sammanlagda antal frånvaro (TEA 2023), inom andra stadiets utbildning rapporterade samtliga gymnasier och yrkesläroanstalters verksamhetsställen att frånvaron följdes upp och information om antalet frånvarotimmar var tillgänglig (TEA 2024).

Enligt en utredning gällande verksamhetsmodellerna för frånvaro inom den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen gjort (Brander 2025) hade den lokala läroplanen uppdaterats hos 45 procent av utbildningsanordnarna till att motsvara grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och lagstiftningen i samplet. I utredningen granskades de lokala läroplanerna och verksamhetsmodellerna för 146 utbildningsanordnare, varav 89 procent var finskspråkiga, nio procent tvåspråkiga och två procent svenskspråkiga. Syftet med utredningen var att kartlägga om ändringarna i läroplansgrunderna som trädde i kraft 1.8.2023 hade uppdaterats i de lokala läroplanerna och hur utvecklingsarbetet hade framskridit bland utbildningsanordnare. Dessutom granskades hur frånvarorutinerna beskrevs i de lokala läroplanerna och verksamhetsmodellerna. Enligt utredningen finns det ännu utvecklingsbehov. Förebyggandet av frånvaro, systematisk uppföljning av frånvaro och ingripande vid frånvaro borde synliggöras tydligare i verksamhetsmodellerna. Det finns ännu behov av förbättring gällande tillgängligheten för de lokala läroplanerna och verksamhetsmodellerna, särskilt hos privata utbildningsanordnare. I hela samplet hade endast färre än hälften av de lokala läroplanerna uppdaterats och endast en femtedel av de lokala läroplanerna innehöll beskrivningar om uppföljning och utveckling av frånvarorutiner. Över hälften av utbildningsanordnarna hade en tillgänglig verksamhetsmodell för frånvaro. Ungefär en tredjedel av utbildningsanordnarna beskrev verksamhetsmodellen i sin lokala läroplan. Hos ungefär hälften av samplets utbildningsanordnare motsvarade verksamhetsmodellen läroplansgrunderna till sitt innehåll.

3.2.2 Granskningar av sundhet och trygghet vid läroanstalterna

I enlighet med hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ska en granskning av läroanstaltens sundhet och trygghet samt gemenskapens välbefinnande göras med tre års mellanrum. Av de svenskspråkiga skolorna svarade 63 procent år 2023 att den senaste granskningen var gjord såsom lagen förutsätter. Ser man på utvecklingen sedan 2019 har det skett en minskning i antalet skolor som rapporterar att granskningen är gjord såsom lagen förutsätter (minskning nio procentenheter). Ur svaren 2023 framgick att 16 procent inte kände till när den senaste granskningen hade gjorts och andelen skolor som rapporterar att de inte känner till när den senaste granskningen genomförts har hållits på samma nivå sedan 2019. Endast en till två procent av skolorna har under åren 2019–2023 svarat att en granskning aldrig gjorts. Ur bilden framgår information om skolornas senaste granskningar och om de gjorts i enlighet med den tidtabell lagen förutsätter (bild 16). (TEA 2019, 2021, 2023.)

När har en undersökning gällande sundhet och trygghet i skolmiljön samt välbefinnandet i skolsamfundet senast genomförts i skolan?

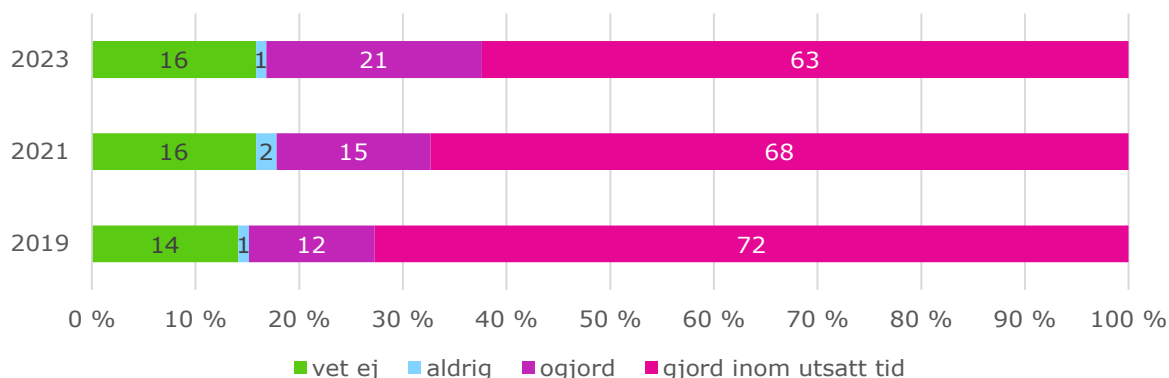

BILD 16. INFORMATION OM GENOMFÖRANDET AV DEN SENASTE GRANSKNINGEN AV SUNDHETEN OCH TRYGGHETEN I DE SVENSKSPRÅKIGA SKOLORNA UNDER ÅREN 2019-2023 (TEA 2019, 2021, 2023).

Av de svenskspråkiga gymnasierna svarade 72 procent år 2024 att den senaste granskningen av sundheten och tryggheten vid läroanstalten var gjord såsom lagen förutsätter. Vid gymnasierna visste sex procent år 2024 inte när den senaste granskningen gjorts. Ur bilden framgår information om gymnasiernas senaste granskningar och om de gjorts i enlighet med den tidtabell lagen förutsätter (bild 17) (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

När har en utvärdering gällande en sund och trygg studiemiljö samt välbefinnandet i studiegemenskapen senast genomförts i gymnasiet?

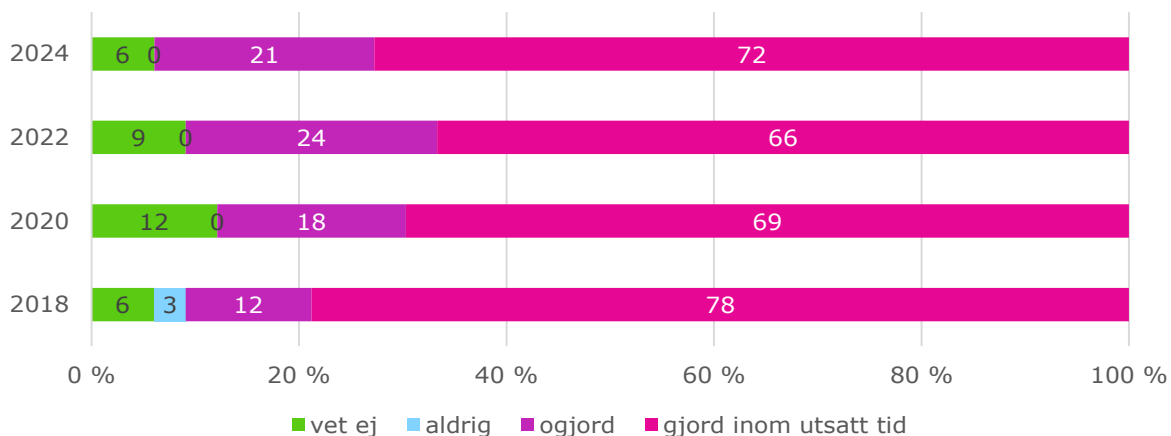

BILD 17. INFORMATION OM GENOMFÖRANDET AV DEN SENASTE GRANSKNINGEN AV SUNDHETEN OCH TRYGGHETEN I DE SVENSKSPRÅKIGA GYMNASIERNA UNDER ÅREN 2018-2024 (TEA 2018; 2020; 2022; 2024).

Av de svenskspråkiga yrkesläroanstalternas verksamhetsställen svarade 84 procent år 2024 att den senaste granskningen av sundheten och tryggheten vid läroanstalten var gjord såsom lagen förutsätter. Vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen visste 16 procent år 2024 inte när granskningen hade gjorts. Ur bilden framgår information om yrkesläroanstalternas senaste granskningar och om de gjorts i enlighet med den tidtabell lagen förutsätter (bild 18) (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

När har utvärdering gällande en sund och trygg studiemiljö samt välbefinnandet i studiegemenskapen senast genomförts vid yrkesläroanstaltens verksamhetsställe?

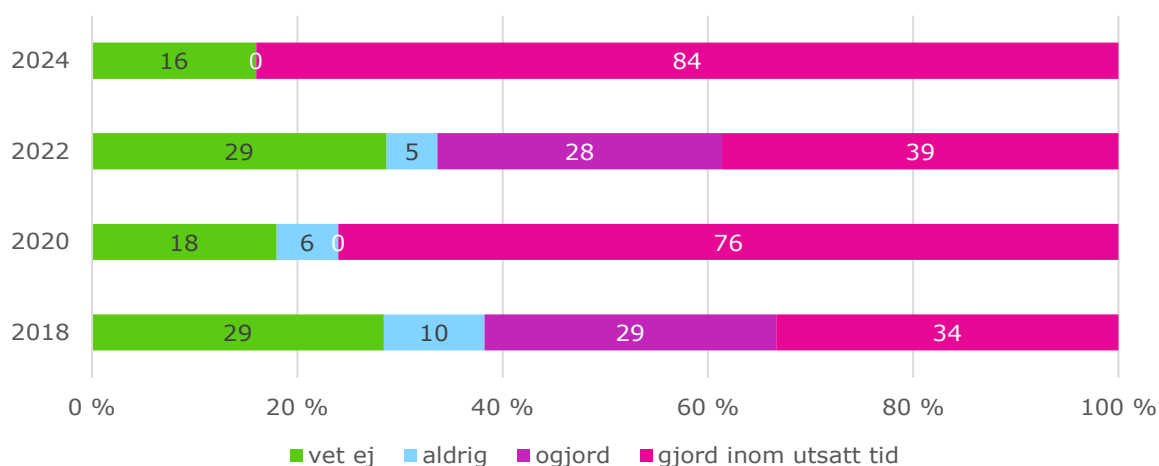

BILD 18. INFORMATION OM GENOMFÖRANDET AV DEN SENASTE GRANSKNINGEN AV SUNDHETEN OCH TRYGGHETEN VID DE SVENSKSPRÅKIGA YRKESLÄROANSTALTERNAS VERKSAMHETSSTÄLLEN UNDER ÅREN 2018-2024 (TEA 2018; 2020; 2022; 2024).

I 60 procent av de analyserade elev- och studerandevårdsplanerna ingick ingen beskrivning av granskningarna av sundhet och trygghet vid läroanstalterna. I de planer där en beskrivning ingick, var den oftast knapp. Det fanns även missförstånd, där man på denna punkt till exempel beskrev tillvägagångssätten för hur hälsogranskningar för elever eller studerande genomfördes.

Granskningen av sundheten och tryggheten vid en läroanstalt är en omfattande process och stödmaterial för detta finns inte att tillgå på svenska, vilket även kan bidra till att beskrivningarna i planerna är så korta. Det används dessutom varierande begrepp på svenska för denna process i de fåtal svenskspråkiga dokument det finns att tillgå, vilket kan vara missvisande. Det kunde stöda utbildningsanordnare ifall det sammanställdes kortfattat grundläggande information om denna process på svenska, förutom det korta infobladet som finns.

3.3 Samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande

I punkten om samarbete i utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan ska beskrivas följande

- hur de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och elev- och studerandevårdstjänsternas personal deltar i utarbetandet av utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan och genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården,
- hur man ser till att undervisningspersonalen och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma elev- och studerandevården,
- samarbetet med utomstående samarbetspartner såsom ungdomsarbetet, barnskyddet, specialistsjukvården och polisen samt
- hur de studerande, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella elev- och studerandevården.

Beroende på utbildningsform beskrivs här även samarbetet i samband med stöd för lärande och skolgång.

Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna ansåg att elev- och studerandevården förverkligas i samarbete med studerande och vårdnadshavare (M. Mannerkoski M, & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025). Majoriteten ansåg även att de studerande och att vårdnadshavare informerades regelbundet om den gemensamma elev- och studerandevården. I Utbildningsstyrelsens analys av elev- och studerandevårdsplanerna framgick att man informerar både personalen, studerande och vårdnadshavare på olika sätt om elev- och studerandevården. I elev- och studerandevårdsplanerna är det vanligt att man räknar upp de olika kanalerna som används för att informera om elev- och studerandevården.

Gällande på vilket sätt personalen är delaktig i verksamheten finns endast ett fåtal beskrivningar. Endast i elva planer hade man lyft fram något kring hur man introducerar personalen och stärker deras kompetens i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. I flera planer räknar man upp vilka arbetsuppgifter olika professionella har, främst elev- och studerandevårdstjänsternas personal, men sällan beskriver man på vilket sätt personalens kunskaper utnyttjas för att utveckla verksamheten.

Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna ansåg att elev- och studerandevården förverkligas tillsammans med samarbetspartner (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025). Utbildningsstyrelsens analys visar att något slags samarbete med aktörer utanför läroanstalten beskrivs i hälften av planerna. På denna punkt framkommer oftast samarbete i anknytning till anmälningsskyldigheterna vid olika problemsituationer. Mer sällan beskriver man samarbete med till exempel tredje sektorns aktörer kring vissa teman eller samarbete i förebyggande syfte.

3.3.1 Studerandes delaktighet

Inom den grundläggande utbildningen var det läsåret 2022–2023 vanligast att eleverna varit delaktiga vid:

- utvärderingen av skolans verksamhet (81 procent),
- tillvägagångssätt för att förebygga mobbning, våld och trakasserier samt tillvägagångssätt för att ingripa vid dessa (75 procent),
- planering, genomförande eller utvärdering av skolmåltiderna (74 procent) och
- utarbetandet eller uppdateringen av ordningsreglerna (73 procent) (bild 19).

Sedan läsåret 2018–2019 har det varit vanligt att eleverna är delaktiga vid utvärderingen av skolans verksamhet (81–90 procent) och vid tillvägagångssätt för att förebygga mobbning, våld och trakasserier samt tillvägagångssätt för att ingripa vid dessa (67–75 procent). Läsåret 2022–2023 var det minst vanligt att eleverna varit delaktiga vid planeringen av ordnandet av skolgången och scheman (15 procent). I 52 procent av skolorna hade eleverna läsåret 2022–2023 varit delaktiga vid behandlingen av sammanställd information gällande elevernas välbefinnande. Sedan läsåret 2018–2019 hade det blivit vanligare att eleverna var delaktiga då sammanställd information om deras välbefinnande behandlades (ökning tio procentenheter). I 39 procent av skolorna hade eleverna läsåret 2022–2023 varit delaktiga vid planeringen av tillvägagångssätt för gruppbildning. Sedan läsåret 2018–2019 hade det blivit mindre vanligare att eleverna var delaktiga då tillvägagångssätt för gruppbildning planerades (minskning 35 procentenheter). (TEA 2019, 2021, 2023.)

Har eleverna deltagit i följande åtgärder i skolan?

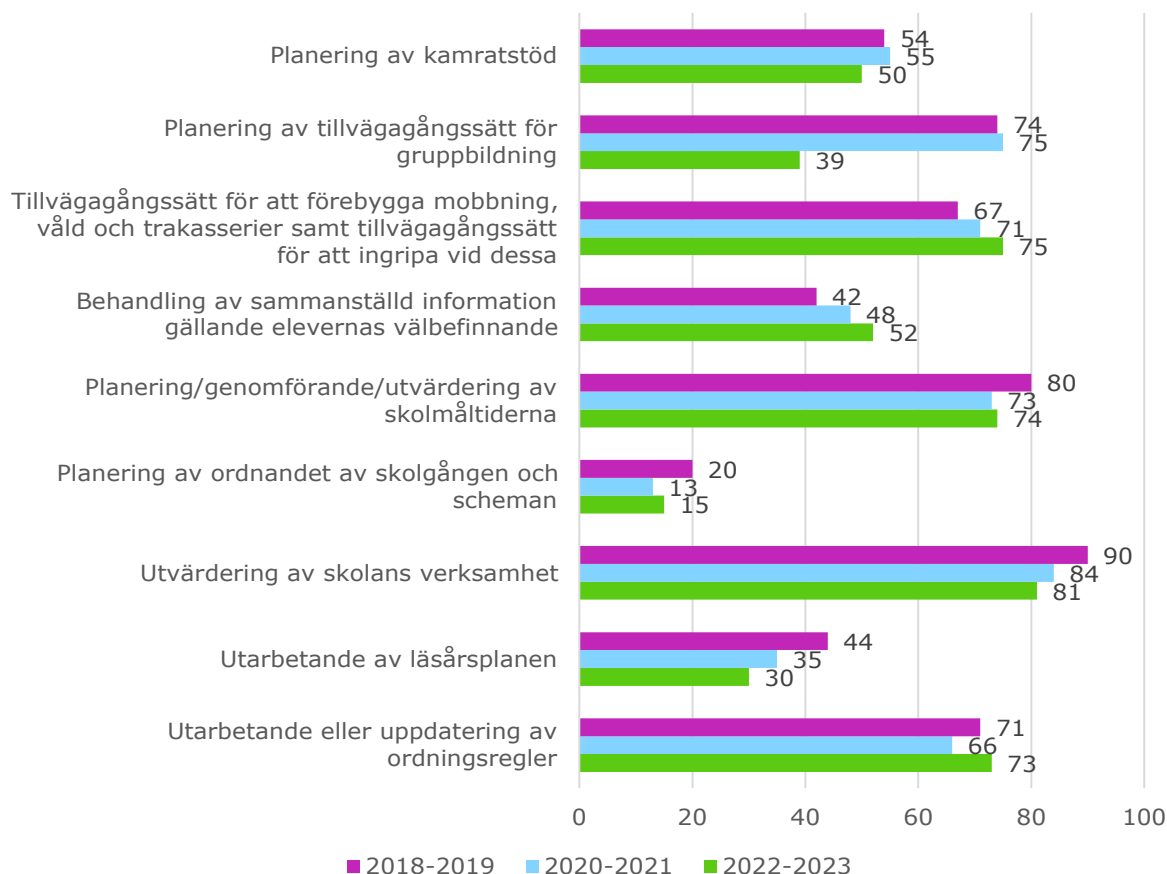

BILD 19. ANDELEN SKOLOR DÄR ELEVER VARIT DELAKTIGA VID OLIKA ÅTGÄRDER I SKOLAN LÄSÅREN 2018-2023 (TEA 2019, 2021, 2023).

Inom gymnasieutbildningen var det läsåret 2023-2024 vanligast att de studerande varit delaktiga vid:

- planeringen och utvecklingen av tillvägagångssätt som ökar samhörigheten (91 procent),
- behandlingen av resultat av enkäter eller andra sammanfattningar som berör studerandes välbefinnande (91 procent),
- utvärderingen av gymnasiets verksamhet (82 procent) och
- planeringen, genomförandet eller utvärderingen av arrangemangen för studerandemåltiderna (78 procent) (bild 20).

Sedan läsåret 2017-2018 har det varit vanligt att studerande vid gymnasierna är delaktiga vid behandlingen av resultat av enkäter eller andra sammanfattningar som berör studerandes välbefinnande (71-91 procent). Sedan läsåret 2019-2020 har det varit vanligt att studerande vid gymnasier deltar i planeringen och utvecklingen av tillvägagångssätt som ökar samhörigheten. Läsåret 2023-2024 var det minst vanligt att de studerande varit delaktiga vid behandlingen av den lokala läroplanen (24 procent). Vid 55 procent av gymnasierna hade de studerande läsåret 2023-2024 varit delaktiga vid anvisningarna för förebyggande av och ingripande vid mobbning, våld och trakasserier. Sedan läsåret 2017-2018 har det blivit vanligare att studerande är delaktiga när dessa anvisningar utarbetas (ökning tio procentenheter). I 52 procent av gymnasierna hade de studerande läsåret 2023-2024 varit delaktiga vid planeringen av tillvägagångssätten för gruppbyggnad.

Sedan läsåret 2017–2018 har det blivit vanligare att de studerande är delaktiga vid planeringen av tillvägagångssätten för gruppbildning (ökning 23 procentenheter). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Har de studerande deltagit i följande i gymnasiet?

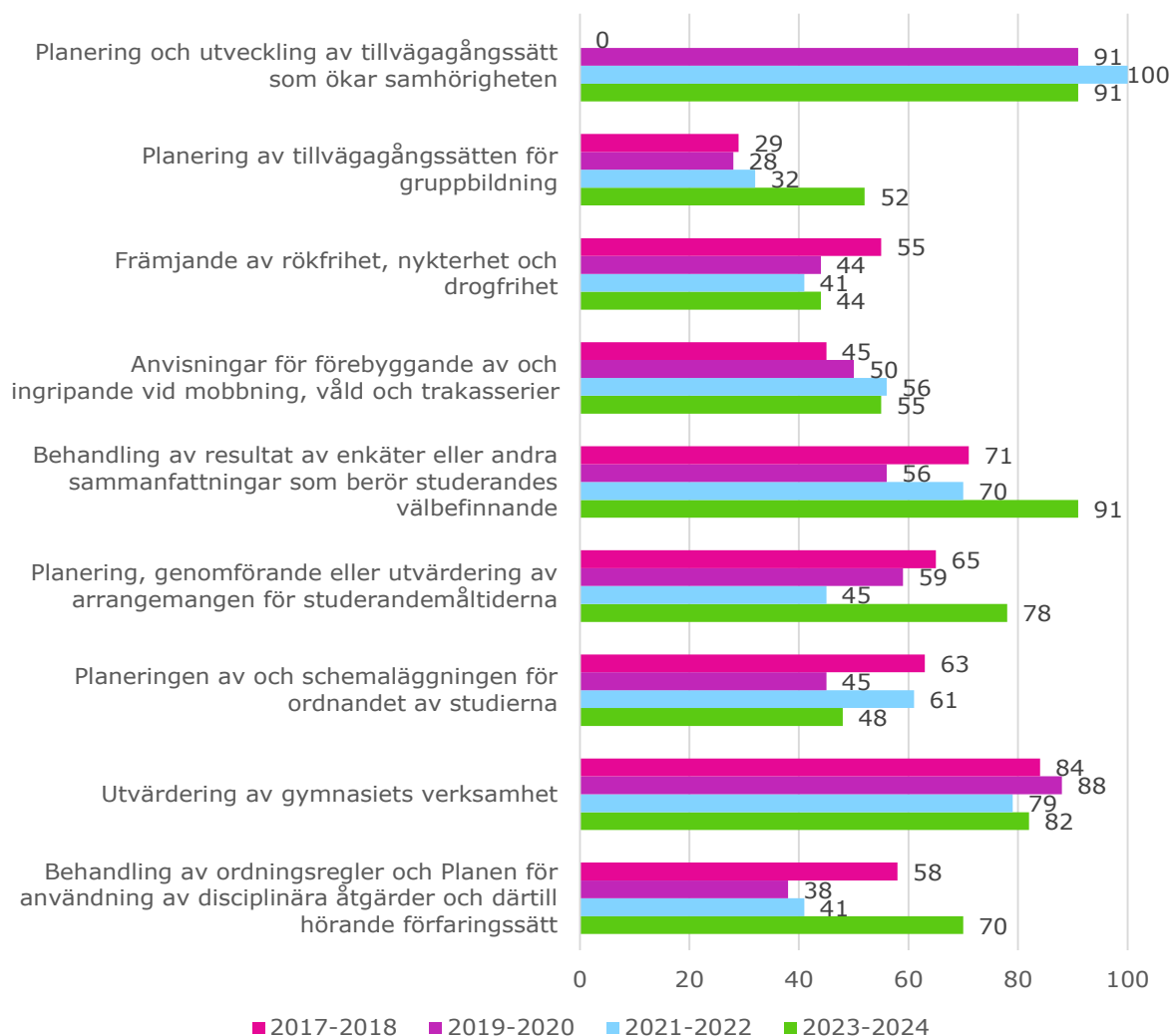

BILD 20. ANDELEN GYMNASIER DÄR STUDERANDE VARIT DELAKTIGA VID OLIKA ÅTGÄRDER VID GYMNASIET LÄSÅREN 2017–2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen var det läsåret 2023–2024 vanligast att de studerande varit delaktiga vid:

- planeringen och utvecklingen av tillvägagångssätt som ökar samhörigheten (89 procent),
- utvärdering av verksamhetsställets verksamhet (82 procent) och
- behandlingen av resultat av enkäter eller andra sammanfattningar som berör studerandes välbefinnande (61 procent) (bild 21).

Sedan läsåret 2019–2020 har det varit vanligt att studerande vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen deltar i planeringen och utvecklingen av tillvägagångssätt som ökar samhörigheten. Läsåret 2023–2024 var det minst vanligt att de studerande varit delaktiga

vid behandlingen av lokala utbildningsplaner för examen (17 procent). Vid hälften av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen hade de studerande läsåret 2023–2024 varit delaktiga vid anvisningarna för förebyggande av och ingripande vid mobbning, våld och trakasserier. Sedan läsåret 2017–2018 har det blivit mindre vanligt att studerande är delaktiga när dessa anvisningar utarbetas (minskning tolv procentenheter). Vid 44 procent av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen hade de studerande läsåret 2023–2024 varit delaktiga vid planeringen av tillvägagångssätten för gruppbyggnad och sedan läsåret 2017–2018 har antalet verksamhetsställen där de studerande varit delaktiga i detta varierat stort (25–48 procent). (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Har de studerande deltagit i följande åtgärder vid verksamhetsstället för yrkesläroanstalten?

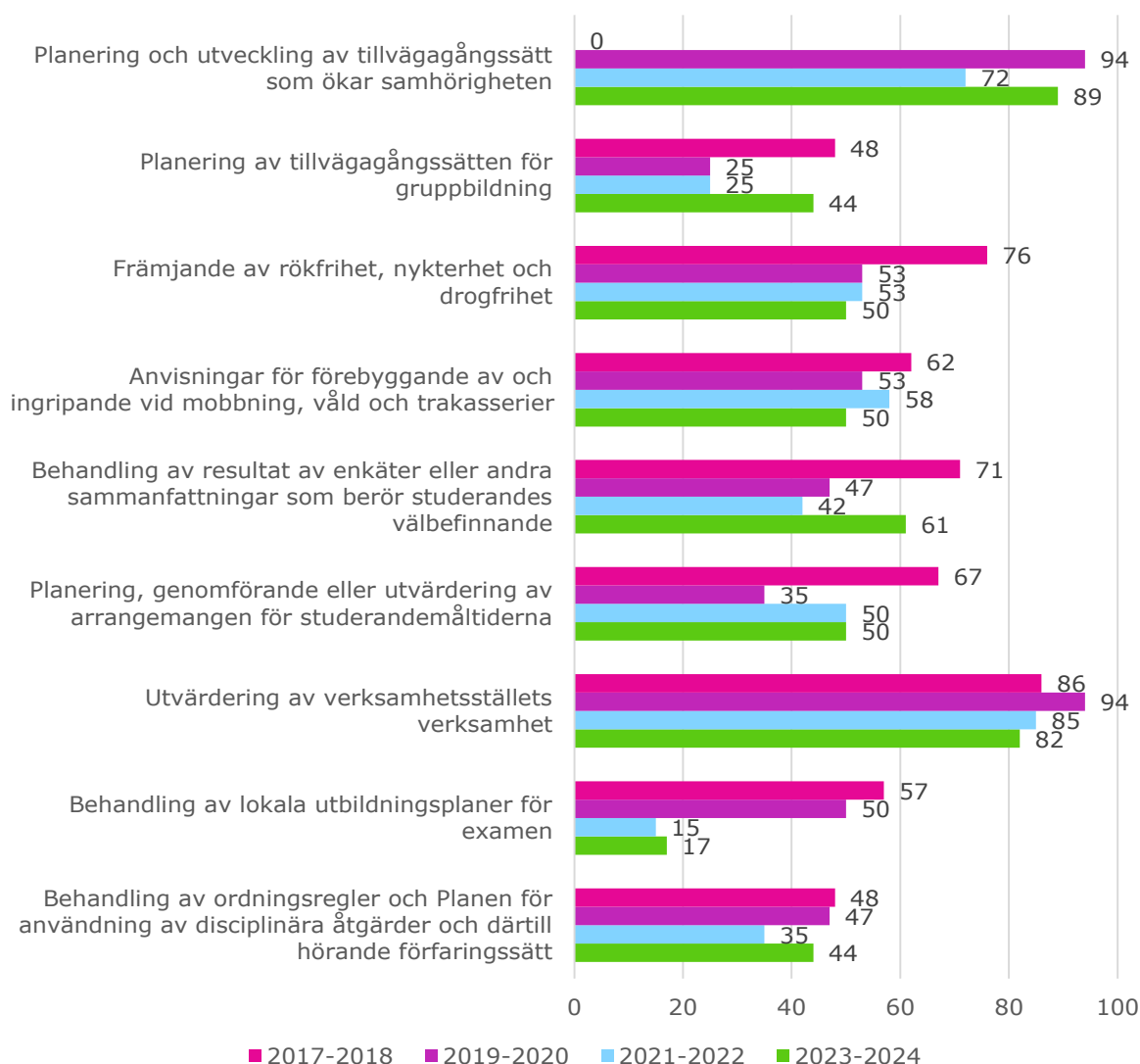

BILD 21. ANDELEN VERKSAMHETSSTÄLLER FÖR YRKESLÄROANSTALTER DÄR STUDERANDE VARIT DELAKTIGA VID OLIKA ÅTGÄRDER VID VERKSAMHETSSTÄLLET LÄSÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Via enkäten Hälsa i skolan är det möjligt att få information om hur elever och studerande upplever delaktigheten i skolorna och vid läroanstalterna. År 2025 rapporterade 39 procent av eleverna i årskurserna 4–5 att de *varit delaktiga i planeringen av skolans ärenden*, medan 37 procent av eleverna år 2023 rapporterade att de *varit med och planerat skolans saker*. Det var vanligare att pojkar upplevde att de varit delaktiga jämfört med flickorna. År 2023 rapporterade 14 procent av eleverna i åk 8–9, 17 procent av de studerande vid gymnasierna och 32 procent av de studerande vid yrkesläroanstalterna att de har *goda möjligheter att påverka i skolan*. Det var mindre vanligt i de svenskspråkiga skolorna att eleverna varit med och planerat skolans saker jämfört med de finskspråkiga skolorna (skillnad tio procentenheter). Bland de äldre eleverna och studerande var det mer vanligt att pojkarna upplevde sig ha goda möjligheter att påverka i skolan. Det var betydligt vanligare att studerande vid yrkesläroanstalter upplevde sig ha goda möjligheter att påverka i skolan jämfört med de upplevelserna i de andra svarsgrupperna. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

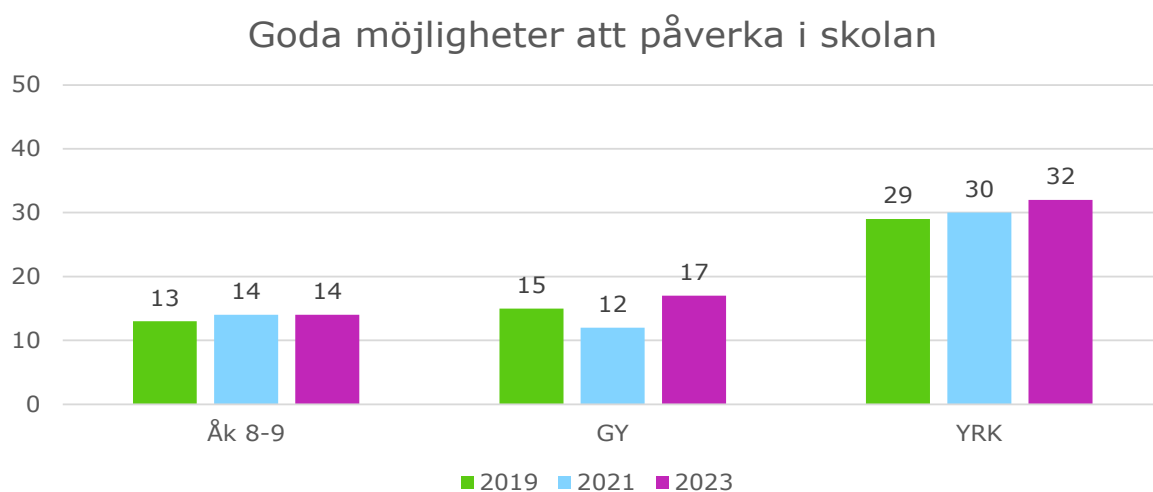

BILD 22. ANDELEN ELEVER I ÅK 8-9 INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE HAR GODA MÖJLIGHETER ATT PÅVERKA I SKOLAN UNDER ÅREN 2019-2023 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023).

3.3.2 Vårdnadshavares delaktighet

Inom den grundläggande utbildningen hade vårdnadshavare läsåret 2022–2023 varit delaktiga vid:

- utvärderingen av skolans verksamhet (71 procent),
- behandling av sammanställd information gällande elevers välbefinnande (52 procent) och
- tillvägagångssätt för att förebygga och ingripa vid mobbning, trakasserier och våld (49 procent) (bild 23).

Det var sällsynt att vårdnadshavare varit delaktiga vid planering av kamratstöd (sju procent), planering av tillvägagångssätt för gruppbildning (sex procent) eller vid planering av ordnandet av skolgången och scheman (nio procent). (TEA 2023.)

Har vårdnadshavarna deltagit i följande åtgärder i skolan?

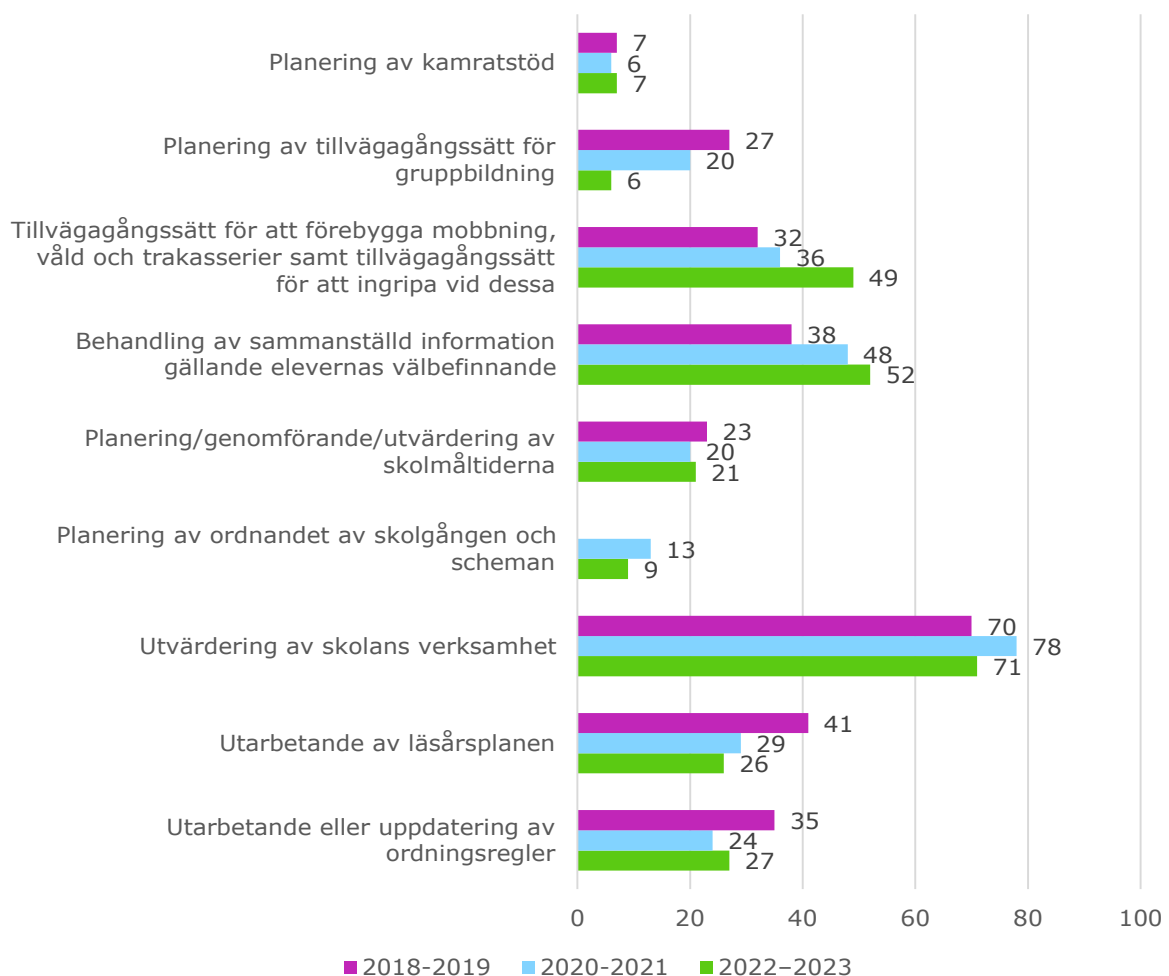

BILD 23. ANDELEN SKOLOR DÄR VÅRDNADSHAVARE DELTAGIT I OLIKA ÅTGÄRDER I SKOLAN LÄSÅRET 2018-2023 (TEA 2019, 2021, 2023).

Förbundet Hem och skola och Vanhempainliitto har i Föräldrabarometern (2025) tagit reda på föräldrarnas uppfattningar om elevvården inom den grundläggande utbildningen samt deras delaktighet i den. Av de föräldrar som besvarat enkäten och har barn i en svenskspråkig skola (n=1351) ansåg tre av fem (58 procent) att de känner till vad gemensam elevvård innebär, medan 30 procent inte vet det. Tre av fyra (75 procent) föräldrar ansåg att de fått tillräckligt med information om elevvårdstjänsterna och tre av fem (58 procent) att de i tillräckligt god tid fått information om problem i anknytning till sitt barns välbefinnande. Av föräldrarna vet 77 procent i vilka ärenden de kan ta kontakt med elevvårdstjänsternas personal, 47 procent svarade att deras barn använt sig av elevvårdstjänsterna och 86 procent av dem att det varit lätt att komma till elevvårdstjänsterna. Stödet man fått uppfattades som tillräckligt av 82 procent av föräldrarna. (M. Romantschuk, personlig kommunikation 11.2.2025.)

Enligt Föräldrabarometern (2025) var det vanligast att föräldrarna erbjudits möjlighet att delta i planeringen av samarbetet mellan hem och skola (55 procent), i insamling av medel för olika ändamål (46 procent) och i ordnandet av evenemang (38 procent). Endast sex procent av föräldrarna svarade att de erbjudits möjlighet att delta i elevvårdsgruppens verksamhet vid skolan,

16 procent hade erbjudits möjlighet att delta i förebyggandet av mobbning och våld och lika många i behandlingen av resultat av enkäter som gällde elevernas välbefinnande. (M. Romantschuk, personlig kommunikation 11.2.2025.) Ur svaren framgår att det inte är så vanligt att föräldrarna deltar i skolornas arbete kring välbefinnande och elevvård.

I Föräldrabarometern tillfrågades föräldrarna även i vilka saker de gärna skulle delta. På denna frågade svarade 33 procent att de gärna deltar i förebyggande av mobbning och våld, 31 procent i planeringen av samarbetet mellan hem och skola, 29 procent i utvecklingen av skolmåltiderna, 28 procent i utvärderingen av skolans verksamhet och 27 procent hade gärna bidragit med sitt eget kunskande (t.ex. presentation av eget yrke). Endast åtta procent svarade att de gärna deltagit i verksamheten för skolans elevvårdsgrupp. (M. Romantschuk, personlig kommunikation 11.2.2025.)

Ur de datainsamlingar man gjort med föräldrarna (n=317) inom projektet Samsyn framgick att föräldrarna upplevde att det var lätt att ta kontakt med läraren när det behövdes (97 procent). En majoritet av föräldrarna ansåg att kommunikationen mellan hemmet och skolan var effektiv (83 procent) och de var nöjda med samarbetet mellan hemmet och skolan (88 procent). Färre än hälften av föräldrarna upplevde att skolan involverade dem i beslutsfattandet (48 procent). En majoritet av föräldrarna ansåg att det fanns en person i skolan som de vid behov kunde vända sig till om de kände oro för sitt barn (93 procent) och tre av fyra föräldrar (74 procent) ansåg att deras barn hade en god möjlighet att få stöd av elevvårdstjänsternas personal. Tre femtedelar av föräldrarna upplevde sig få tillräckligt med information om sitt barns trivsel i skolan och ungefär en lika stor andel (63 procent) fick tillräckligt med information om hur barnet utvecklades kunskapsmässigt. (J. Nordmyr, personlig kommunikation 27.6.2024.)

Inom gymnasieutbildningen hade vårdnadshavare läsåret 2023–2024 varit delaktiga vid

- behandling av resultat av enkäter eller sammanfattningar som berör studerandes välbefinnande (76 procent) och
- utvärdering av gymnasiets verksamhet (55 procent) (bild 24).

Det var sällsynt att vårdnadshavare är delaktiga vid utvecklingen av tillvägagångssätten inom studerandevården (nio procent) eller vid planering, genomförande eller utvärderingen av arrangemangen för studerandemåltiderna (nio procent). Endast i 30 procent av gymnasierna hade vårdnadshavare varit med vid planering och utveckling av samarbetet mellan hemmet och läroanstalten. (TEA 2024.)

Har vårdnadshavarna deltagit i följande åtgärder i gymnasiet?

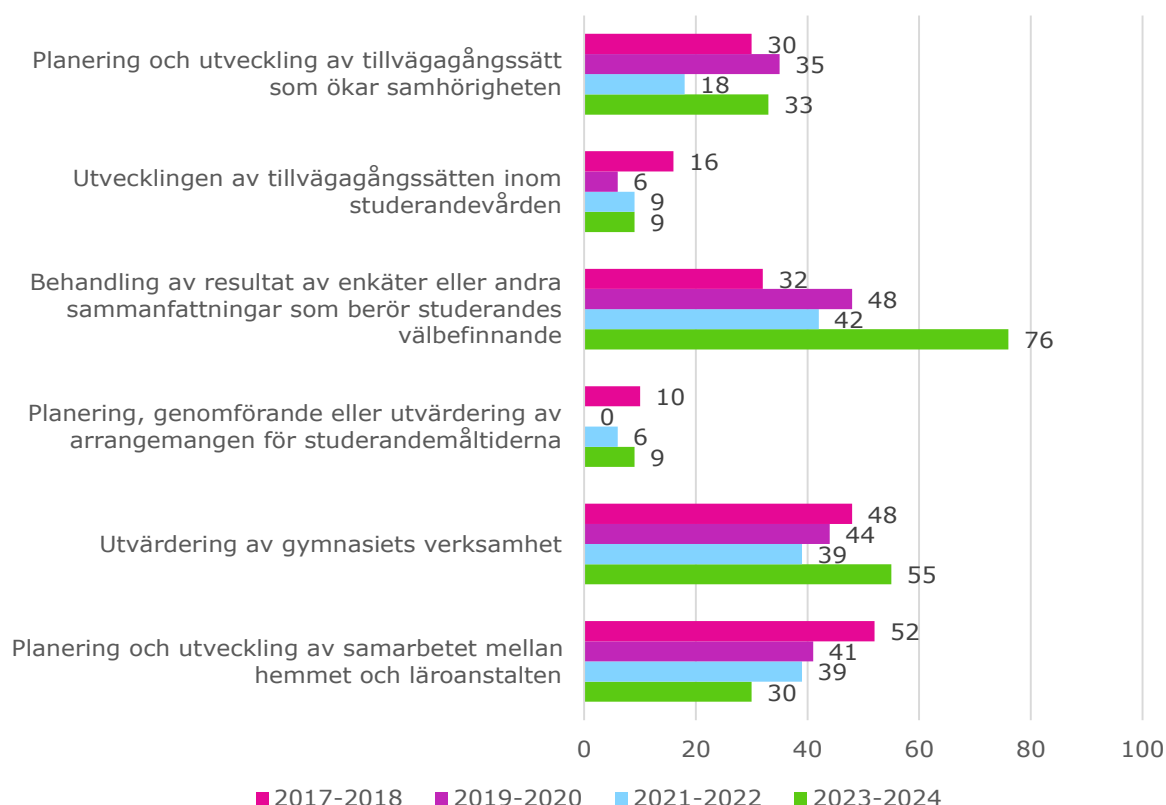

BILD 24. ANDELEN GYMNASIER DÄR VÅRDNADSHAVARE DELTAGIT I OLIKA ÅTGÄRDER I GYMNASIET LÄSÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Inom yrkesutbildningen hade vårdnadshavare varit delaktiga läsåret 2023-2024 vid planering och utveckling av samarbetet mellan hemmet och läroanstalten (39 procent) (bild 25). Inga vårdnadshavare deltog i planeringen, genomförandet eller utvärderingen av arrangemangen för studerandemåltiderna läsåren 2017-2024. Det var ytterst sällsynt att vårdnadshavare varit delaktiga vid utvecklingen av tillvägagångssätten inom studerandevården (sex procent). Vid vart femte verksamhetsställe hade vårdnadshavare varit delaktiga vid behandling av resultat av enkäter eller andra sammanfattningar som berör studerandes välbefinnande (22 procent). Inom yrkesutbildningen var vårdnadshavare mer sällan delaktiga i olika åtgärder jämfört med den grundläggande utbildningen eller gymnasieutbildningen. Sedan läsåret 2017-2018 hade delaktigheten för vårdnadshavare inom yrkesutbildningen dessutom minskat. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Har vårdnadshavarna deltagit i följande åtgärder vid verksamhetsstället för yrkesläroanstalten?

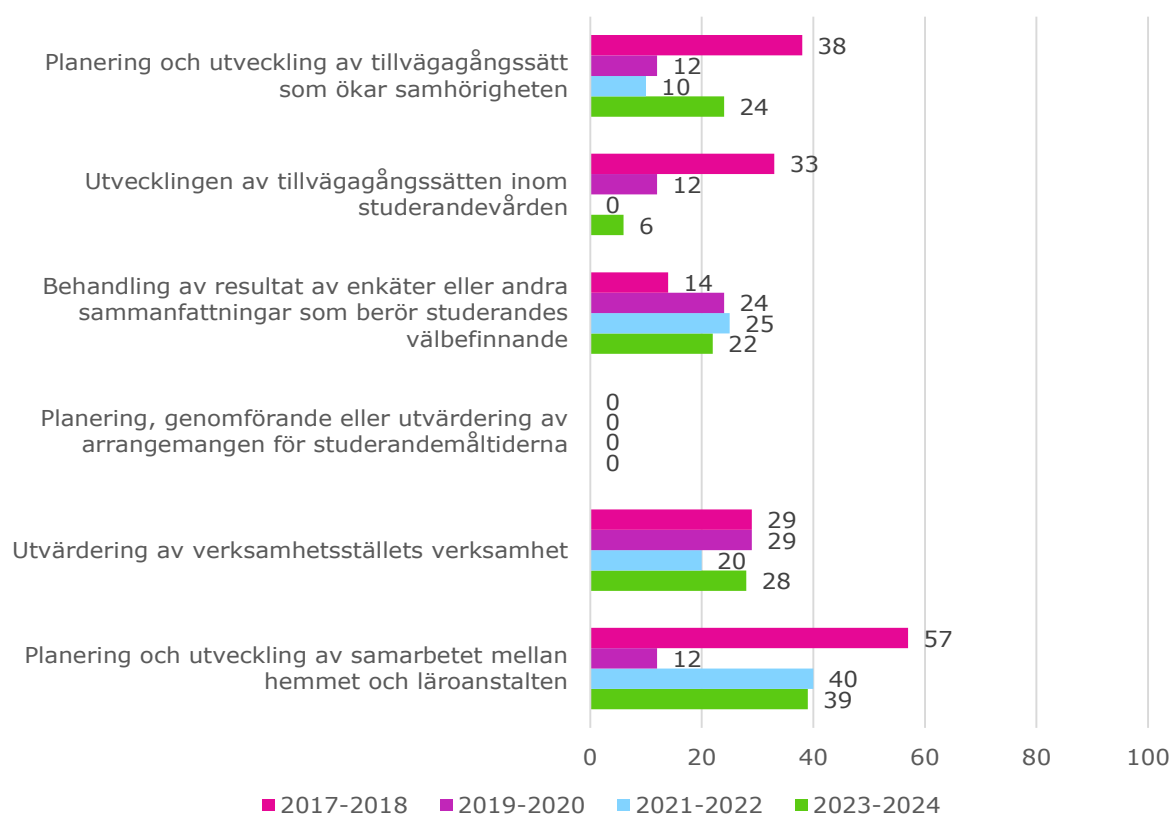

BILD 25. ANDELEN VERKSAMHETSSTÄLLER FÖR YRKESLÄROANSTALTER DÄR VÅRDNADSHAVARE DELTAGIT I OLIKA ÅTGÄRDER VID VERKSAMHETSSTÄLLET LÄSÅREN 2017-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

3.3.3 Strukturer som stöder delaktigheten

Samarbetet med hemmet har en viktig roll inom elev- och studerandevården. Att studerande och vårdnadshavare är delaktiga vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av elev- och studerandevårdens verksamhetssätt är centralt för att framgångsrikt genomföra arbetet. Via TEAviisari är det möjligt att se över vilka strukturer och praxis för samarbetet mellan hemmet och skolan samt elevernas och de studerandes delaktighet man använder sig av vid skolor och läroanstalter. Enligt resultaten för TEAviisari 2023 hade 89 procent av skolorna en föräldraförening med regelbunden verksamhet (bild 26). I 70 procent av skolorna hade man regelbunden verksamhet med fadderelever, vänelever eller tutorer. I 97 procent av skolorna samlade man åtminstone oregelbundet in elevrespons och i 91 procent av skolorna samlade man åtminstone oregelbundet in vårdnadshavarrespons. (TEA 2023.) En föräldraförening är ett av flera sätt främja vårdnadshavares delaktighet i skolornas verksamhet.

Har skolan följande strukturer/tillvägagångssätt som främjar elevernas och vårdnadshavarnas delaktighet?

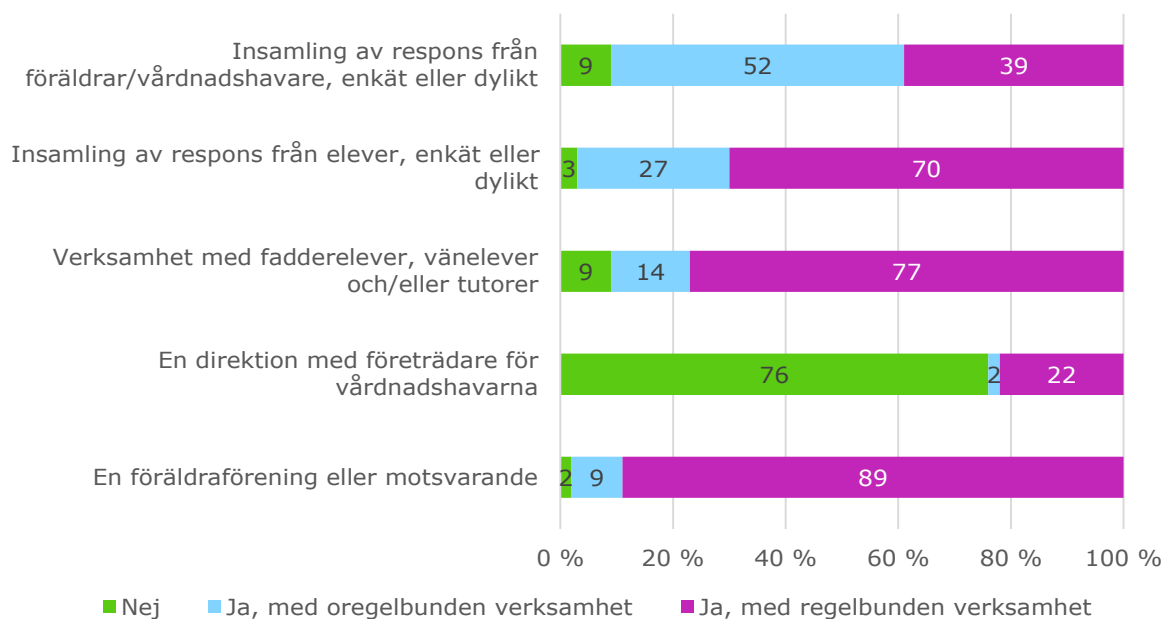

BILD 26. STRUKTURER SOM STÄRKER ELEVERNAS OCH VÅRDNADSHAVARNAS DELAKTIGHET I SKOLAN (TEA 2023).

Av gymnasierna hade 85 procent regelbundet tutorverksamhet och vid yrkesläroanstalterna 37 procent (bild 27 och 28). I 42 procent av gymnasierna fanns studeranderepresentanter med i arbetsgrupper och beslutande organ och vid yrkesläroanstalterna vid 47 procent av verksamhetsställena. Av gymnasierna ordnade 38 procent diskussionstillfällen öppna för alla och av yrkesläroanstalterna 21 procent. (TEA 2024.)

Har gymnasierna följande strukturer/tillvägagångssätt som främjar de studerandes delaktighet?

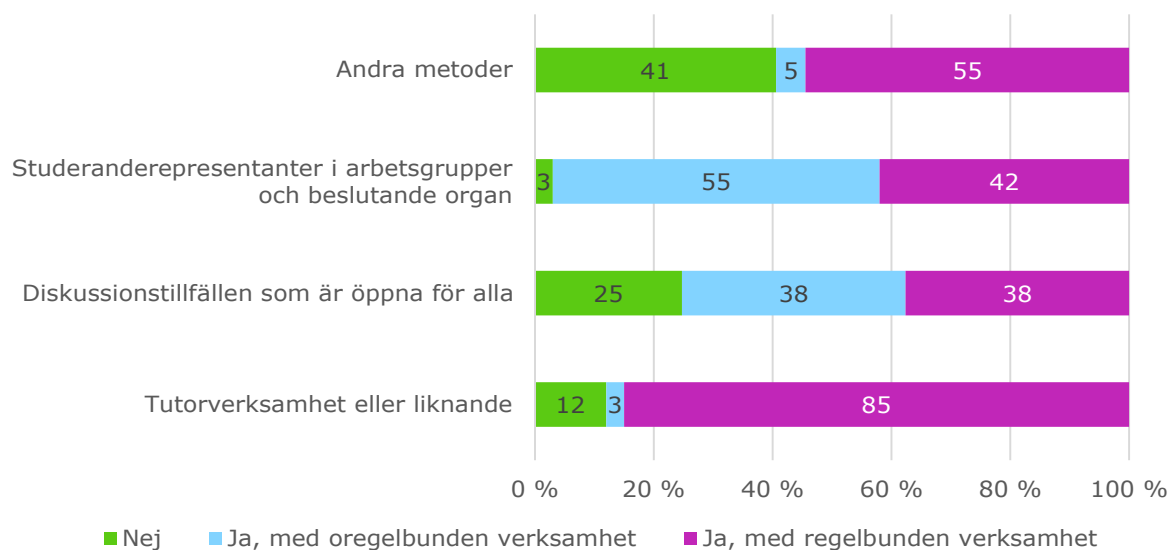

BILD 27. STRUKTURER SOM STÄRKER DE STUDERANDES DELAKTIGHET I GYMNASIERNA (TEA 2024).

Har yrkesläroanstalterna följande strukturer/tillvägagångssätt som främjar de studerandes delaktighet?

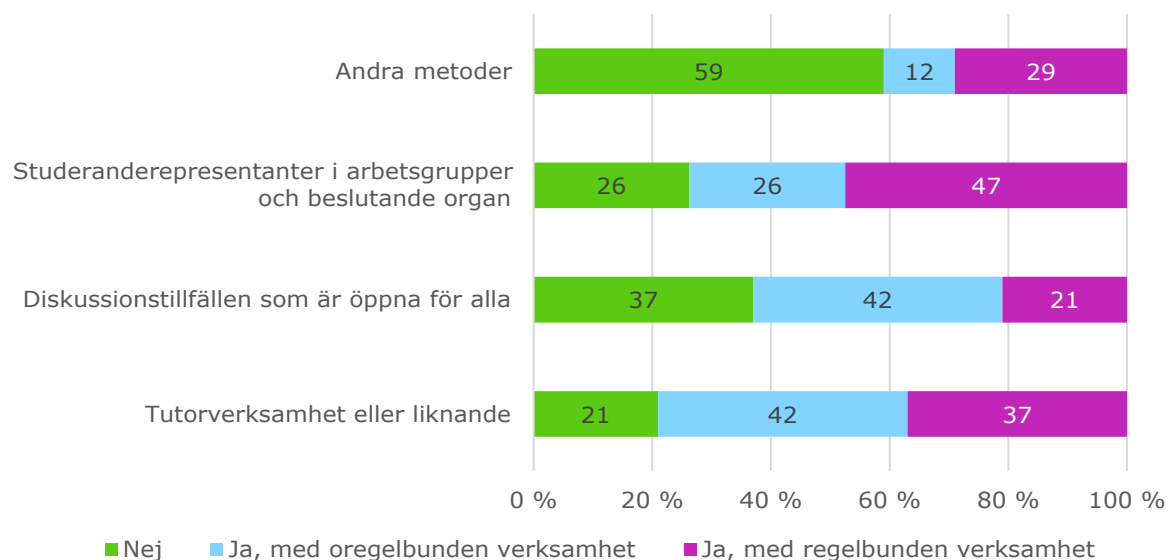

BILD 28. STRUKTURER SOM STÄRKER DE STUDERANDES DELAKTIGHET VID YRKESLÄROANSTALTERNAS VERKSAMHETSSTÄLLEN (TEA 2024).

När man ser på hur samarbetet beskrivs i elev- och studerandevårdsplanerna kan man notera att man främst informerar elever, studerande och vårdnadshavare om olika saker, medan det att de aktivt kan vara med och kan påverka ter sig mindre vanligt. Analysen av planerna visar att

man nämner att elever, studerande och vårdnadshavare kan vara medlemmar i den skolspecifika elevvårdsgruppen eller den läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen, fastän de borde vara regelbundna medlemmar i dessa grupper. I många planer poängterades deras viktiga roll, men det framgick sällan i planerna på vilket sätt man konkret stärkte deras delaktighet. I en del planer beskrevs elevkårsverksamheten och föräldrakvällarna som forum där elever och vårdnadshavare kunde vara med och påverka välbefinnandearbetet. Det förblev oklart för läsaren ifall man tillsammans med elever, studerande och vårdnadshavare följde upp hur elev- och studerandevårdsarbetet förverkligades vid läroanstalten samt på vilket sätt de kunde vara med och påverka innehållet i detta arbete, förutom att svara på enkäter kring temat.

3.4 Planer för att skydda studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplan

De studerande har rätt till en trygg studiemiljö. Det innebär såväl fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet. De studerande har även en skyldighet att handla på ett sådant sätt som inte äventyrar andra studerandes, läroanstaltsgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa.

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö. (Lag om grundläggande utbildning 29 §)

En elev ska låta bli att mobba eller diskriminera samt handla så att eleven inte äventyrar andra elevers, skolgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa. (Lag om grundläggande utbildning 35 §)

De studerande har rätt till en trygg studiemiljö. (Gymnasielagen 40 §; Lag om yrkesutbildning 80 §; Lag om utbildning som handleder för examensutbildning 26 §.)

Den studerande ska låta bli att mobba eller diskriminera samt handla så att den studerande inte äventyrar andra studerandes, läroanstaltsgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa. (Gymnasielagen 30 §; Lag om yrkesutbildning 94 §; Lag om utbildning som handleder för examensutbildning 20 §.)

I utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan beskrivs planer för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt en krisplan. Att garantera säkerhet och trygghet förutsätter av utbildningsanordnaren systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och skapande av verksamhetssätt med läroanstalterna. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och elev- och studerandevårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer samt sörjer för att informera om och uppdatera planerna.

3.4.1 Planer för att skydda studerande mot våld, mobbning och trakasserier

Som en del av utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan ska utbildningsanordnaren ha planer för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier. Läroanstaltens personal har en skyldighet att meddela om mobbning, trakasserier, diskriminering eller våld som kommit till hans kännedom till vårdnadshavarna för de minderåriga inblandade (Lag om grundläggande utbildning 29 §; lag om yrkesutbildning 80 §; lag om gymnasieutbildning 40 § och lag om utbildning som handleder för examensutbildning 26 §). För att stöda antimobbningsarbetet finns flera olika metoder och verksamhetsmodeller läroanstalterna använder sig av.

I utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens eller rektorns skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i lärmiljön eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade studerandena. Dessutom beskrivs förfaringssätten för att hänvisa de studerande som är i behov av stöd (både den studerande som misstänks för gärningen och den studerande som utsatts) till elev- och studerandevårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen.

I de elev- och studerandevårdsplaner Utbildningsstyrelsen analyserade hänvisade man ofta till att planerna för att skydda de studerande mot mobbning, trakasserier och våld fanns på "ett annat ställe" som en skild bilaga, men de gick oftast inte att hitta i eGrunder eller på utbildningsanordnarens webbplats. Av de planer som fanns till Utbildningsstyrelsens förfogande kunde man läsa att alla tre fenomen inte beskrevs i planerna (mobbning, trakasserier och våld), utan man fokuserade främst på mobbning som fenomen. Huvudfokus i planerna var på ingripande (anvisningar för hur man går till väga), medan beskrivningen av det förebyggande arbetet var kortfattad eller saknades helt. I planerna definierades ofta vad som menades med begreppet mobbning. Skyldigheten enligt lag att meddela hemmet om mobbning, trakasserier, diskriminering och våld ingick inte i samtliga planer. Paragrafändringen i lagstiftningen har dock trätt i kraft redan 1.8.2022 gällande rektorns och lärarens skyldigheter. Beskrivningen av samarbetet bestod främst av en beskrivning av att göra en barnskyddsanmälan eller en polisanmälan. Samarbetet med vårdnadshavare beskrevs mer sällan i planerna.

3.4.2 Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan ingår en krisplan, där agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och läroanstalten. Planen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med beaktande av övriga anvisningar för kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

I de elev- och studerandevårdsplaner Utbildningsstyrelsen analyserade hänvisade man ofta till att krisplanerna fanns på "ett annat ställe" eller som en skild bilaga, men de gick oftast inte att hitta i eGrunder eller på utbildningsanordnarens webbplats. Av de planer som fanns till Utbildningsstyrelsens förfogande kunde man ofta se att beskrivningar av övningar av krissituationer inte fanns med i planerna. I krisplanerna saknades även informationen om vem som utarbetat planen och vilka som deltagit i utarbetandet av planen. I planerna beskrevs oftast olika slags krissituationer, krisens olika skeden samt hur man agerade vid dessa vid läroanstalterna.

I Regionförvaltningsverkets basserviceutvärdering framkom att det var betydligt mindre vanligt att ordna säkerhetspromenader i de tvåspråkiga kommunerna (60 procent) jämfört med de nationella resultaten (86 procent). Inrymningsövningar gjordes i 68 procent av de tvåspråkiga kommunerna och här fanns ingen skillnad till de nationella siffrorna (69 procent). (Albert m.fl., 2024.) Eventuellt kunde det finnas ett behov att jobba vidare med innehållet i planerna så att även övningar av krissituationer skulle skrivas in i dem.

4 DEN GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN

Med gemensam elev- och studerandevård avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela läroanstalten främjar de studerandes lärande, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. Utbildningsanordnarens ska definiera verksamhetssätten för den gemensamma elev- och studerandevården samt de åtgärder i anknytning till detta som främjar och följer upp den studerandes och studiegemenskapens hälsa, trygghet, säkerhet och välbefinnande.

I den utvärdering NCU genomförde (Summanen m.fl., 2018) gällande verkställandet av lagen om elev- och studerandevård konstaterades bland annat att det skulle vara bra att stärka det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet, göra det mer målmedvetet och flytta tyngdpunkten inom elev- och studerandevården starkare från de ingripande åtgärderna till den förebyggande verksamheten. I utvärderingens slutsatser lyftes även fram behovet av att stärka delaktigheten inom den gemensamma elev- och studerandevården hos eleverna, de studerande, vårdnadshavarna och hela personalen i läroanstaltsgemenskapen samt behovet att förtydliga rollen för elev- och studerandevårdstjänsternas personal inom den gemensamma elev- och studerandevården.

4.1 Att främja välbefinnandet och en gemenskapsfrämjande verksamhetskultur vid läroanstalten

Verksamhetskulturen påverkar hela gemenskapens verksamhet samt välbefinnandet och trygghetskänslan hos varje medlem i gemenskapen. Därmed är det viktigt att leda och utveckla verksamhetskulturen systematiskt. En verksamhetskultur som stärker välbefinnandet och samhörigheten stärker samtidigt dess medlemmars upplevelser av rättvis och jämlik behandling och förebygger mobbning, trakasserier, våld, rasism och diskriminering. De studerandes upplevelser av delaktighet och skolentusiasm stärker deras skolengagemang och minskar samtidigt på frånvaron. Det är även bra att beakta att personalens välbefinnande påverkar elevernas och de studerandes välbefinnande och lärande (Soini m.fl., 2010).

Vid läroanstalterna främjar den gemensamma elev- och studerandevården välbefinnandet inom hela gemenskapen på olika sätt. Via den gemensamma elev- och studerandevården kan man till exempel påverka trivseln, stämningen, arbetsron, känslan av samhörighet och de studerandes delaktighet. När de studerande mår bra har de även bättre förutsättningar för att lära sig. Samtliga av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna som medverkade i undervisnings- och kulturministeriets enkät ansåg att den gemensamma elev- och studerandevården stöder de studerandes välbefinnande och studiefärdigheter (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025).

I utvärderingsresultaten för Engagerande arbete i skolgemenskapen-projekten (Markkanen m.fl., 2023), som Nationella centret för utbildningsutvärdering utvärderade, kan man se att det fanns en skillnad i uppfattningarna om tillvägagångssätt för att stärka skoltrivsel och samhörighet hos skolans personal jämfört med elevernas och vårdnadshavarnas uppfattningar. Skolpersonalen ansåg att olika evenemang och temadagar stärkte samhörighetskänslan, medan eleverna och

vårdnadshavarna betonade betydelsen av bemötanden i skolvardagen och den kontinuerliga gruppbildningen.

I enkäten Hälsa i skolan ingår flera indikatorer som beskriver elevernas och de studerandes upplevelser av den gemenskapsfrämjande verksamhetskulturen på skolorna och vid läroanstalterna. Till följande presenteras resultaten för indikatorerna som gäller trivsel i skolan, skolentusiasm, arbetsro, delaktighet i klass- och skolgemenskapen, kompisrelationer, relationer mellan lärare och elev eller studerande samt upplevelser av trygga vuxna att vända sig till vid behov. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

År 2025 svarade 78 procent av eleverna i åk 4–5, 55 procent av eleverna i åk 8–9, 66 procent av de studerande vid gymnasier och 81 procent av de studerande vid yrkesläroanstalter att de *tycker om att gå i skolan*. Resultaten visar att dessa upplevelser är mer allmänna i de svenskspråkiga skolorna och vid de svenskspråkiga läroanstalterna jämfört med de finskspråkiga. Skillnaden i resultaten var störst bland elever inom den grundläggande utbildningen (skillnad 5–8 procentenheter). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

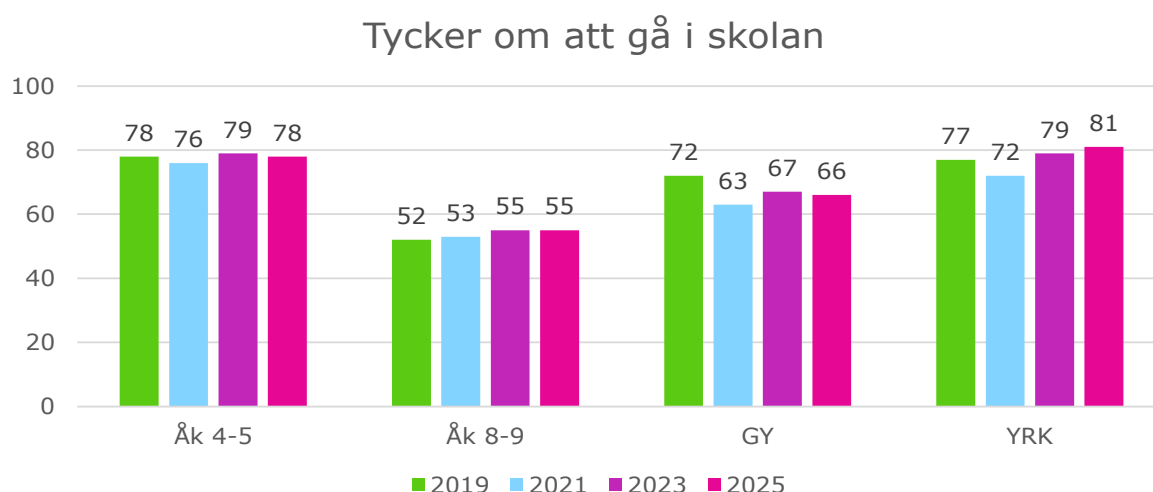

BILD 29. ANDELEN ELEVER I ÅK 4–5 OCH 8–9 INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE TYCKER OM ATT GÅ I SKOLAN UNDER ÅREN 2019–2025 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

Av eleverna i åk 4–5 rapporterade hälften, av eleverna i åk 8–9 17 procent, av studerande vid gymnasier 32 procent och av studerande vid yrkesläroanstalter 34 procent år 2025 att de *upplever skolentusiasm*. Upplevelserna av skolentusiasm hade minskat år 2023, för att nu år 2025 ha ökat i alla svarsgrupper. (Enkäten Hälsa i skolan 2021, 2023, 2025.)

Upplever skolentusiasm

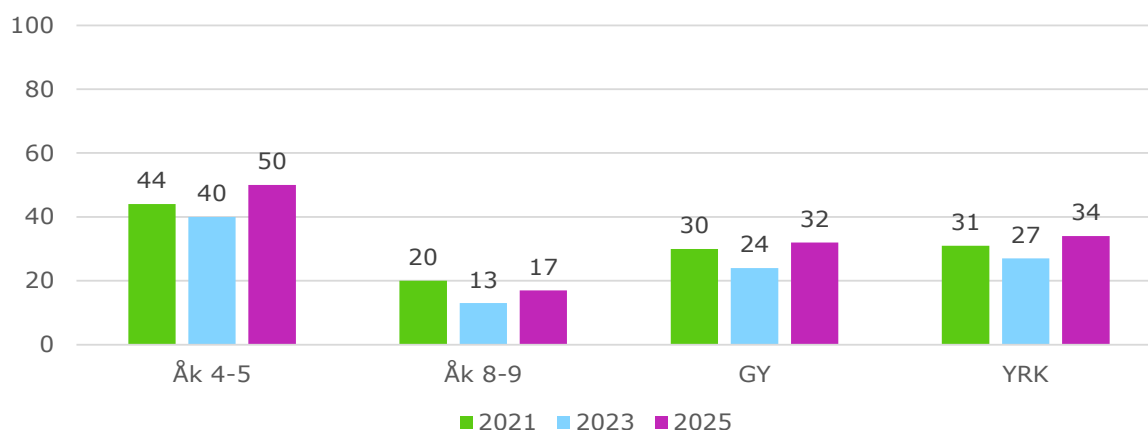

BILD 30. ANDELEN ELEVER I ÅK 4-5 OCH 8-9 INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE UPPLEVER SKOLENTUSIASM UNDER ÅREN 2021-2025 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2021, 2023, 2025).

År 2025 rapporterade 31 procent av eleverna i åk 4-5 att det *ofta* var *lugnt i klassen*. För de äldre elevernas och studerandes del gäller indikatorn hur arbetsron i klassen eller gruppen upplevts. År 2025 rapporterade 73 procent av eleverna i åk 8-9, 93 procent av de studerande vid gymnasier och 86 procent av de studerande vid yrkesläroanstalter att *arbetsron i klassen eller gruppen är god*. Sedan 2019 har dessa resultat hållits rätt ungefär på samma nivå. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Ofta lugnt i klassen eller arbetsron i klassen eller gruppen är god

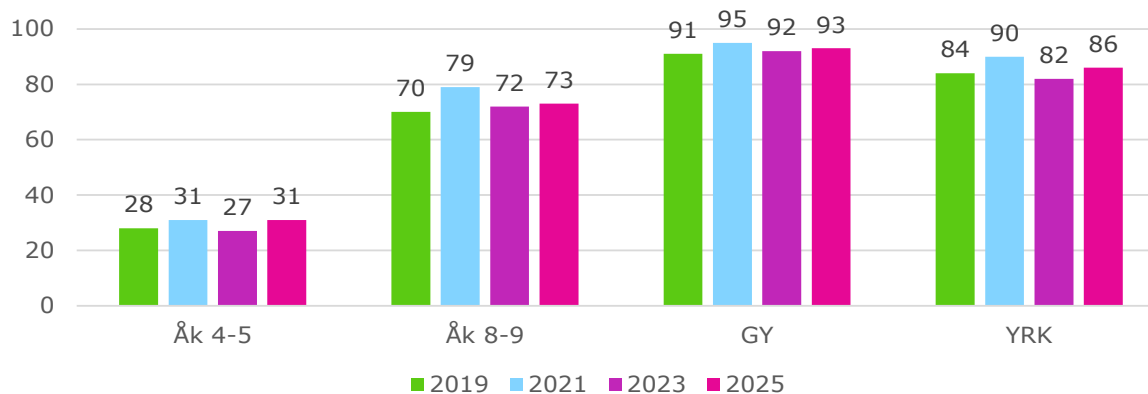

BILD 31. ANDELEN ELEVER I ÅK 4-5 SOM RAPPORTERAT ATT DET OFTA ÄR LUGNT I KLASSEN UNDER ÅREN 2019-2025 OCH ANDELEN ELEVER I ÅK 8-9 OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT ARBETSRON I KLASSEN ELLER GRUPPEN ÄR GOD UNDER ÅREN 2019-2025 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2023 rapporterade fyra procent av eleverna i åk 4–5, tolv procent av eleverna i åk 8–9, åtta procent av de studerande vid gymnasier och sex procent av studerande vid yrkesläroanstalter att *de inte upplevde sig vara en viktig del av vare sig skolgemenskapen eller klassgemenskapen*. År 2025 tillfrågades eleverna och de studerande inte detta. Det har sedan år 2019 inte skett stora förändringar i andelen elever eller studerande som upplever att de inte är en viktig del av vare sig skolgemenskapen eller klassgemenskapen. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023.)

Upplever sig inte vara en viktig del av vare sig skolgemenskapen eller klassgemenskapen

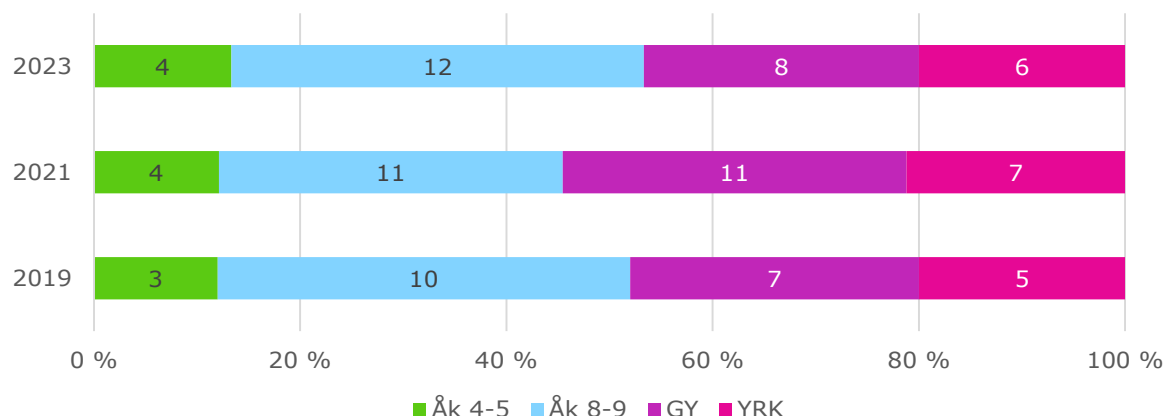

BILD 32. ANDELEN ELEVER I ÅK 4-5 OCH ÅK 8-9 INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE INTE UPPLEVER SIG VARA EN VIKTIG DEL AV VARE SIG SKOLGEMENSKAPEN ELLER KLASSGEMENSKAPEN UNDER ÅREN 2019-2023 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023).

Av eleverna i årskurs 8–9 rapporterade 54 procent år 2025 att *stämningen i klassen eller gruppen var god*. Motsvarande siffror för andra stadiet var 74 procent av gymnasiestuderande och 73 procent av studerande vid yrkesutbildning. För andra stadiets del kan man se att andelen studerande som upplever en god stämning minskat något sedan 2019. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Stämningen i klassen eller gruppen är god

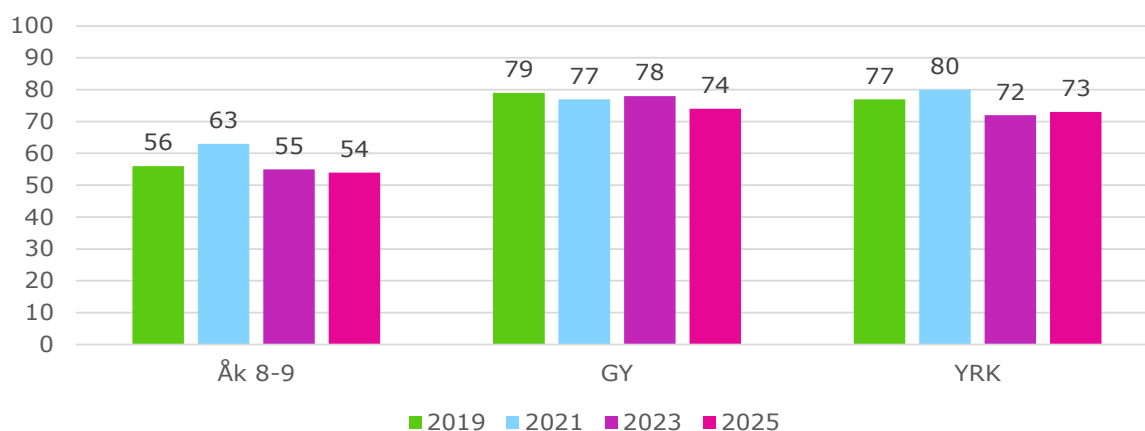

BILD 33. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM RAPPORTERAT ATT STÄMNINGEN I KLASSEN ELLER GRUPPEN ÄR GOD ÅREN 2019-2025 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

Eleverna i åk 4–5 fick ta ställning både till hur bra de kommer överens med sina lärare och med sina skolkompisar i enkäten Hälsa i skolan. År 2025 rapporterade 81 procent av eleverna i åk 4–5 att de *kommer bra överens med sina lärare* och 72 procent av eleverna svarade att de *kommer bra överens med sina skolkompisar*. Sedan 2019 har det varit mindre vanligt i åk 4–5 i de svenskspråkiga skolorna att eleverna upplevt att de kommer bra överens med sina lärare jämfört med de finskspråkiga skolorna (skillnad 3–5 procentenheter).

Av eleverna i åk 4–5 i de svenskspråkiga skolorna rapporterade hälften år 2025 att *lärarna ofta är intresserade av hur eleven mår*. Sedan 2019 har dessa upplevelser varit mer vanliga bland elever i de svenskspråkiga skolorna jämfört med de finskspråkiga skolorna (skillnad 7–12 procentenheter). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

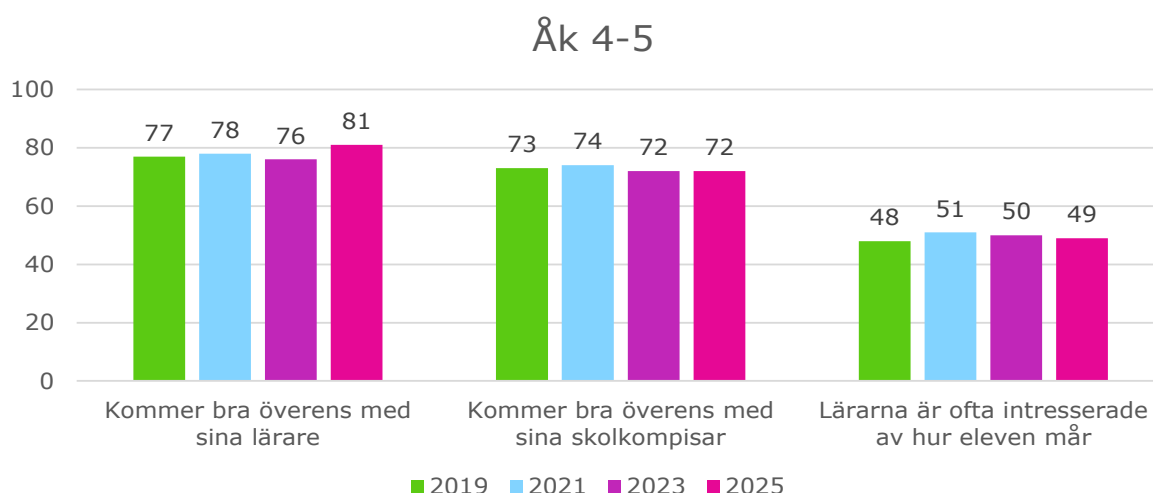

BILD 34. ANDELEN ELEVER I ÅK 4-5 SOM UNDER ÅREN 2019-2025 RAPPORTERAT ATT DE KOMMER BRA ÖVERENS MED SIN LÄRARE, DE KOMMER BRA ÖVERENS MED SINA SKOLKOMPISAR OCH ATT LÄRARNÄR OFTA ÄR INTRESSERADE AV HUR ELEVEN MÅR (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2023 rapporterade 46 procent av eleverna i åk 8–9, 69 procent av studerande vid gymnasier och 73 procent av studerande vid yrkesläroanstalter att de hade *bemötts av en lärare på ett omhändertagande och rättvist sätt*. År 2025 tillfrågades eleverna och de studerande inte detta. Sedan 2019 har det blivit vanligare att elever och studerande upplever sig bemötta väl (skillnad 3–8 procentenheter). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023.)

Bemötts av en lärare på ett omhändertagande och rättvist sätt

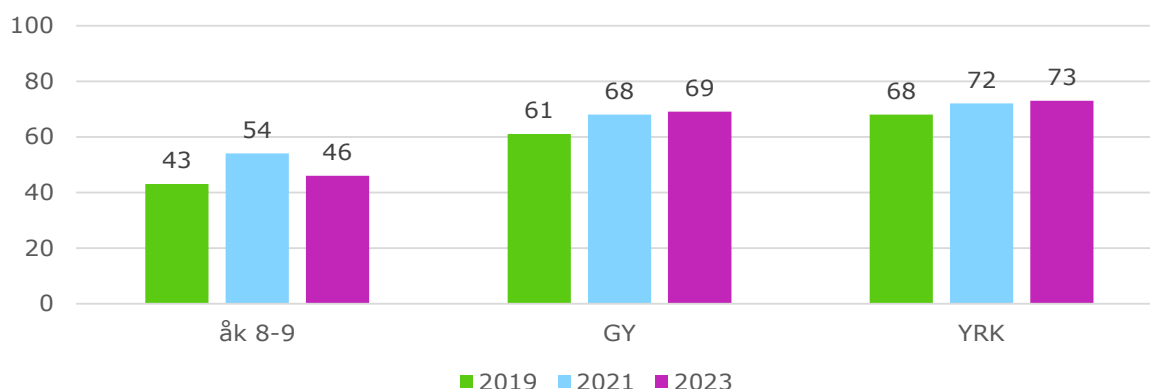

BILD 35. ANDELEN ELEVER I ÅK 8-9 OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE BEMÖTTAS AV EN LÄRARE PÅ ETT OMHÄNDERTAGANDE OCH RÄTTVIST SÄTT UNDER ÅREN 2019-2023 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023).

År 2025 rapporterade 64 procent av eleverna i åk 4-5, 49 procent av eleverna i åk 8-9, 64 procent av de studerande vid gymnasier och 64 procent av de studerande vid yrkesläroanstalter att de *har möjlighet att prata med en vuxen i skolan om sådant som tynger sinnet*. Sedan 2019 har andelen elever och studerande med dessa upplevelser ökat i de svenskspråkiga skolorna och vid de svenskspråkiga läroanstalterna. Upplevelsen att ha möjlighet att prata med en vuxen i skolan om sådant som tynger sinnet är betydligt mer vanlig bland elever i åk 4-5 i de svenskspråkiga skolorna jämfört med de finskspråkiga skolorna (skillnad 8-10 procentenheter). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025).

Möjlighet att prata i skolan med en vuxen om sådant som tynger sinnet

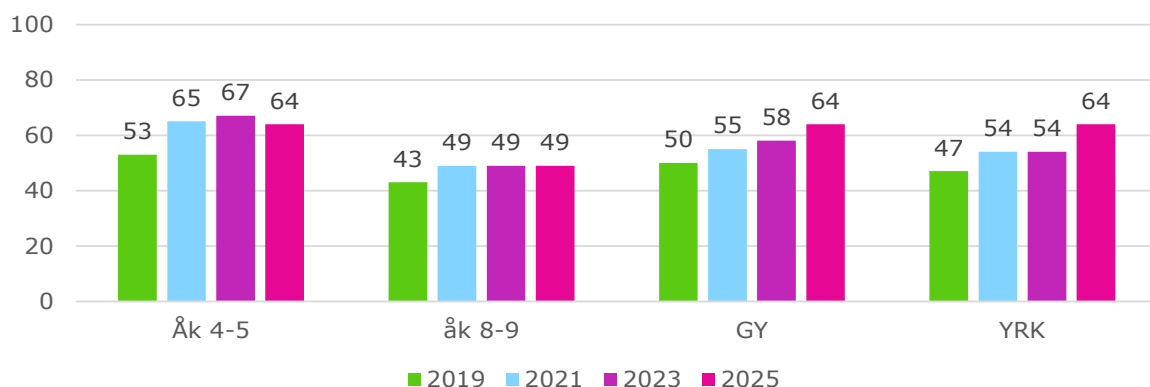

BILD 36. ANDELEN ELEVER I ÅK 4-5 OCH ÅK 8-9 INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN OCH STUDERANDE VID GYMNASIER OCH YRKESLÄROANSTALTER SOM RAPPORTERAT ATT DE HAR HAFT MÖJLIGHET ATT PRATA MED EN VUXEN I SKOLAN OM SÅDANT SOM TYNGER SINNET UNDER ÅREN 2019-2025 (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

I projektet SAMSYN - Tidiga mångprofessionella insatser för att systematiskt stödja barns och ungas välbefinnande i skolkontexten fokuserar man under åren 2021–2025 vid Åbo Akademi på främjandet av välbefinnandet i lärmiljöerna bland elever i årskurs 4–8 för att få en bild av hur man kan stöda elevers välbefinnande i de lägre årskurserna och vid övergången från årskurs sex till årskurs sju. Av de datainsamlingar man hade gjort inom projektet under åren 2022–2023 kunde man se följande resultat hos eleverna (n=834): majoriteten av eleverna upplevde att de mår bra (70 procent), medan en mindre grupp elever ofta upplevde negativa känslor (ca tio procent). Ur resultaten kunde skönjas att de positiva känslorna hölls relativt stabila under årskurserna 4–8, medan man kunde se en svag ökning i de negativa känslorna, särskilt hos flickorna. Av eleverna trivdes majoriteten i skolan och kände ett skolengagemang (ca 75 procent), medan en femtedel visade tecken på utmattning och cyniska inställningar till skolan. Man kunde också se en negativ trend över tid där skolengagemanget sjönk, medan utmattningssymptom på grund av skolarbetet ökade under årskurserna 4–6 och detta var särskilt tydligt hos flickorna. Det gick att se ett samband mellan elevernas välbefinnande och skolprestationer – de elever som hade en hög nivå av skolengagemang och låg nivå av skoltrötthet presterade bättre jämfört med de som rapporterade motsatsen. Ur resultaten framgick även att lärares nivåer av arbetsrelaterad cyniskhet hade en direkt negativ inverkan på klassens nivåer av skolengagemang. (J. Nordmyr, personlig kommunikation 27.6.2024.)

Ur resultaten för den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2022 går att utläsa att svenskspråkiga ungdomars uppfattning om livet och sin psykiska hälsa har försämrats och att flickorna ger dessa ett lägre vitsord än pojkarna jämfört med resultaten i tidigare barometrar. Flera av frågorna hänger ihop med hur pandemin påverkat ens liv och mående och det går till exempel att se pandemins negativa inverkan på de ungas motivation och lärande. Av de unga svarade ungefär hälften av flickorna (52 procent) och en femtedel av pojkarna (19 procent) att pandemin haft en negativ inverkan på deras psykiska hälsa. Svenskspråkiga unga upplever att deras vänner (89 procent) och familjen (85 procent) ger livet mening. Av de som besvarat enkäten känner sig en fjärdedel ofta ensamma och det har skett en nedgång i andelen som upplever att de har någon att vända sig till om de har det svårt. I resultaten kan även ses ett samband mellan ensamheten och den psykiska hälsan – av de som anser sin psykiska hälsa vara sämre känner sig flera ensamma. (Markelin, 2022.)

4.2 Mobbning, trakasserier, diskriminering och våld

Enkäten Hälsa i skolan ger oss även en bild av hurdana upplevelser av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld elever och studerande har. År 2025 rapporterade 27 procent av eleverna i åk 4–5 och 28 procent av eleverna i åk 8–9 inom den grundläggande utbildningen, tolv procent av de studerande inom gymnasieutbildningen och 18 procent av de studerande inom yrkesutbildningen att de *har mobbats eller deltagit i skolmobbning under terminen*. Jämfört med resultaten 2019 har andelen som på något sätt varit involverad i mobbning hållits på ungefär samma nivå. När man jämför resultaten för de svenskspråkiga och finskspråkiga skolornas del, kan man se att elever i de finskspråkiga skolorna oftare rapporterar att de har mobbats eller deltagit i skolmobbning under terminen (skillnad 16 procentenheter i åk 4–5 och fem procentenheter i åk 8–9). I bilden beskrivs andelen elever och studerande som under åren 2019–2025 svarat att de har mobbats eller deltagit i skolmobbning under terminen i de svenskspråkiga skolorna och vid läroanstalterna (bild 37). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Har mobbats eller deltagit i skolmobbning under terminen

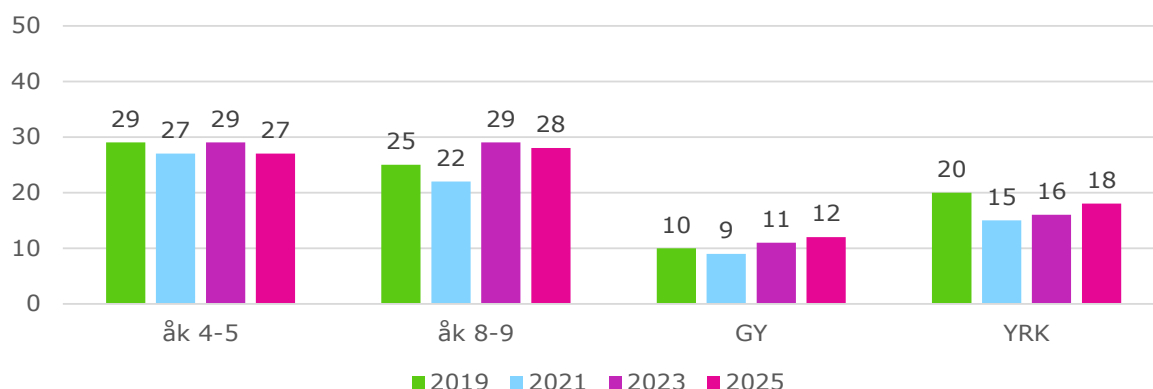

BILD 37. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE HAR MOBBATS ELLER DELTAGIT I SKOLMOBBNING UNDER TERMINEN (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

I de svenskspråkiga skolorna rapporterade år 2025 sex procent av eleverna i åk 4–5 och sju procent av eleverna i åk 8–9 att de *har mobbats minst en gång i veckan*. Motsvarande siffror för studerande i gymnasieutbildningen var två procent och i yrkesutbildningen fyra procent. Sedan 2019 har det blivit vanligare bland eleverna i åk 8–9 (ökning fyra procentenheter) att de har mobbats minst en gång i veckan, medan situationen hållits på samma nivå bland de övriga svarsgrupperna. I bilden beskrivs andelen elever och studerande som under åren 2019–2025 rapporterat att de har mobbats minst en gång i veckan (bild 38). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Har mobbats minst en gång i veckan

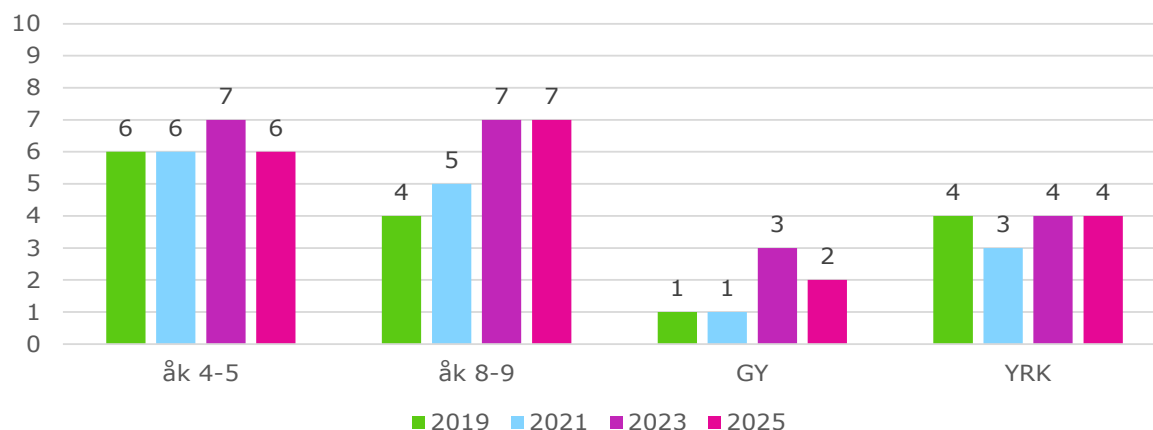

BILD 38. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE HAR MOBBATS MINST EN GÅNG I VECKAN (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

I åk 4–5 rapporterar år 2019–2025 ungefär tre fjärdedelar av eleverna att de *inte alls har mobbats i skolan under terminen*. Bland eleverna i åk 8–9 hade fyra av fem inte mobbats i skolan under terminen åren 2019–2025. Inom andra stadiets utbildning är det mindre vanligt att de studerande

upplevt mobbning under terminen. Inom gymnasieutbildningen och inom yrkesutbildningen rapporterar cirka 90 procent av de studerande att de inte mobbats i skolan under terminen. I bilden beskrivs andelen elever och studerande som svarat att de inte alls har mobbats i skolan under terminen under åren 2019–2025 (bild 39). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

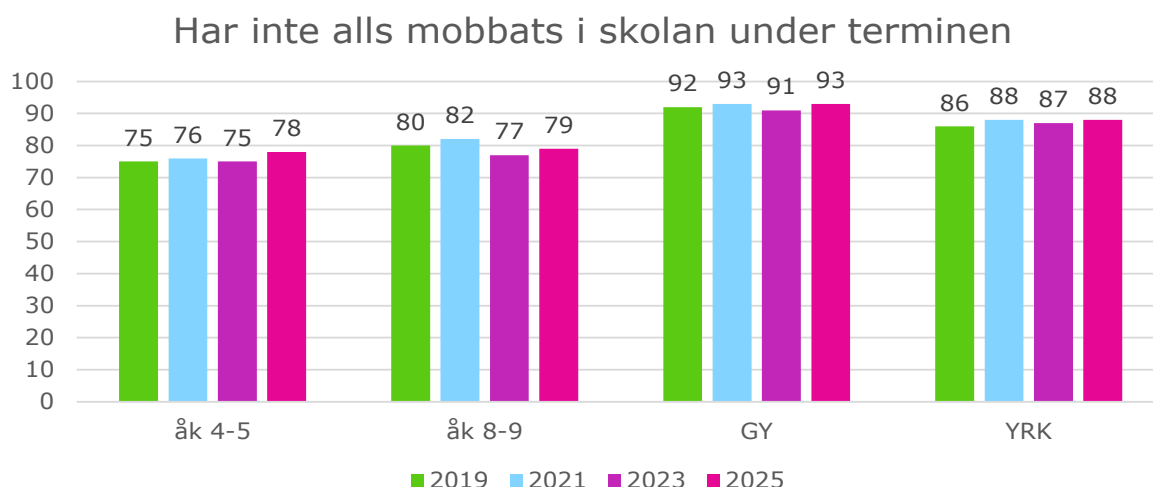

BILD 39. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE INTE ALLS MOBBATS I SKOLAN UNDER TERMINEN (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

Det är inte så vanligt att den som blir mobbad eller den som mobbar *berättar om mobbningen för vuxna på skolan*. År 2023 hade 56 procent av eleverna i åk 4–5, 33 procent av eleverna i åk 8–9, 26 procent av studerande i gymnasierna och 27 procent av studerande vid yrkesläroanstalter som var involverad i mobbning gjort det. Ser man på siffrorna för 2019 för elever i åk 4–5 kan man se att andelen elever som berättar för en vuxen minskat från 64 procent till 56 procent (minskning 8 procentenheter), medan dessa siffror inte finns att tillgå för de äldre elevernas och studerandes del. Av elever som år 2025 utsatts för mobbning svarade 28 procent av eleverna i åk 4–5 och 22 procent av eleverna i åk 8–9 att någon i skolans personal känner till saken. För andra stadiets del svarade 16 procent av de gymnasiestuderande som blir mobbade och 25 procent av de studerande vid yrkesläroanstalter som blir mobbade att någon i skolpersonalen kände till saken. Av de elever som år 2025 blev mobbade och berättat om mobbningen för en vuxen upplevde 24 procent av eleverna i åk 4–5, 43 procent av eleverna i åk 8–9 att *mobbningen fortsatt eller förvärrats efter att man berättat för en vuxen*. (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Av eleverna i årskurs 4–5 rapporterade 16 procent av flickorna och elva procent av pojkarna år 2025 att de *tagit emot sexuella kommentarer, förslag eller meddelanden eller blivit visad sexuellt bildmaterial under året*. Dessa upplevelser är vanligare bland flickor. Sedan 2019 hade det skett en ökning i dessa upplevelser (flickor tio procentenheter, pojkar sex procentenheter). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Andelen elever i åk 4-5 som tagit emot sexuella kommentarer, förslag eller meddelanden eller blivit visad sexuellt bildmaterial under året

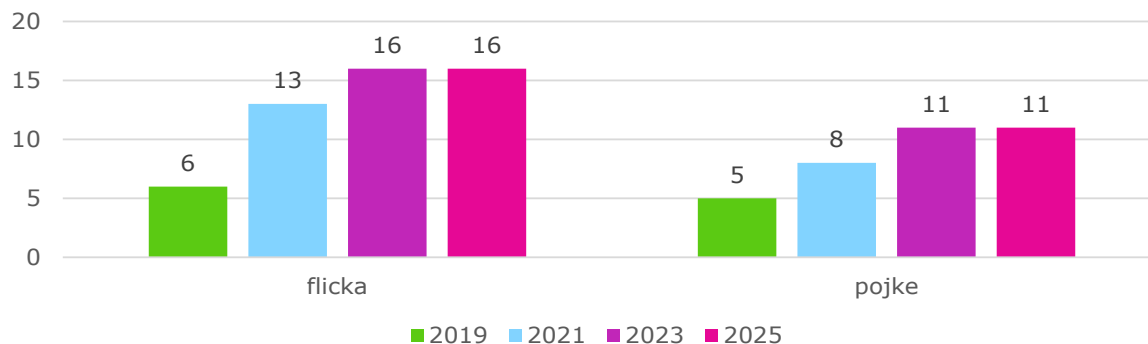

BILD 40. ANDELEN FLICKOR OCH POJKAR I ÅK 4-5 SOM ÅREN 2019-2025 TAGIT EMOT SEXUELLA KOMMENTARER, FÖRSLAG ELLER MEDDELANDEN ELLER BLIVIT VISADE SEXUELLT BILDMATERIAL UNDER ÅRET (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2025 svarade 18 procent av eleverna i åk 8-9, 18 procent av gymnasiestuderandena och tretton procent av studerande vid yrkesläroanstalter att de *upplevt störande sexuella förslag eller sexuellt ofredande under året*. Dessa upplevelser var betydligt vanligare hos flickor jämfört med pojkar (skillnad 15-22 procentenheter år 2025). I bilden beskrivs andelen flickor och pojkar som upplevt störande sexuella förslag eller sexuellt ofredande under åren 2019-2025 i de svenskspråkiga skolorna, vid gymnasierna och yrkesläroanstalterna (bild 41). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Upplevt störande sexuella förslag eller sexuellt ofredande

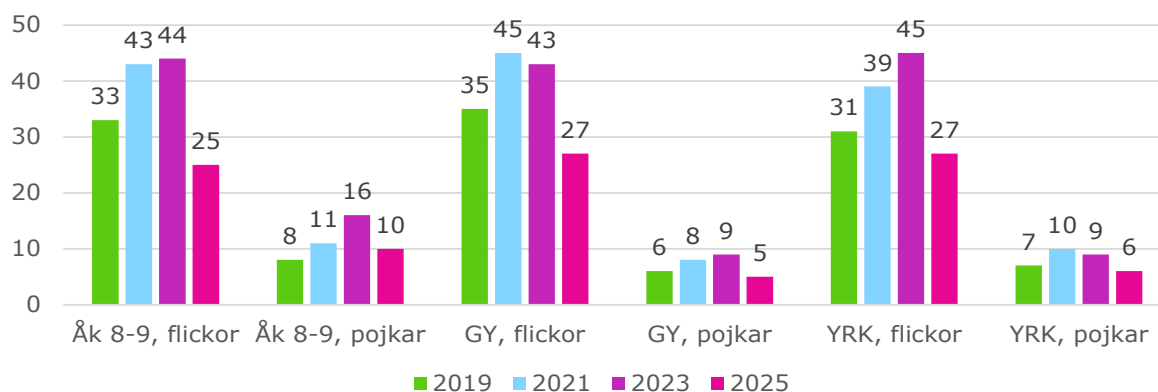

BILD 41. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM UNDER ÅREN 2019-2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT STÖRANDE SEXUELLA FÖRSLAG OCH SEXUELLT OFREDANDE (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2023 hade åtta procent av flickorna i åk 8-9 och sju procent av pojkarna *upplevt sexuellt ofredande i skolan under året*. Av gymnasiestuderandena hade år 2023 två procent av både flickorna och pojkarna och av studerande vid yrkesläroanstalter hade sex procent av flickorna

och tre procent av pojkarna upplevt sexuellt ofredande i skolan under året. År 2025 svarade fem procent av eleverna i åk 8–9 och ett till två procent av de studerande vid andra stadiet att de hade upplevt sexuella trakasserier i skolan under året.

År 2025 svarade nio procent av eleverna i åk 8–9, sju procent av de studerande vid gymnasier och åtta procent av de studerande vid yrkesläroanstalter att de upplevt sexuellt våld under året. Dessa upplevelser var vanligare hos flickor. Av eleverna i åk 8–9 svarade elva procent av flickorna och sju procent av pojkarna år 2025 att de upplevt sexuellt våld under året. Av studerande vid gymnasierna svarade nio procent av flickorna och fyra procent av pojkarna och av studerande vid yrkesläroanstalterna svarade 16 procent av flickorna och fyra procent av pojkarna år 2025 att de upplevt sexuellt våld under året. Under åren 2021–2023 hade till och med var femte flicka vid en yrkesläroanstalt upplevt sexuellt våld under året, medan upplevelserna minskat något år 2025.

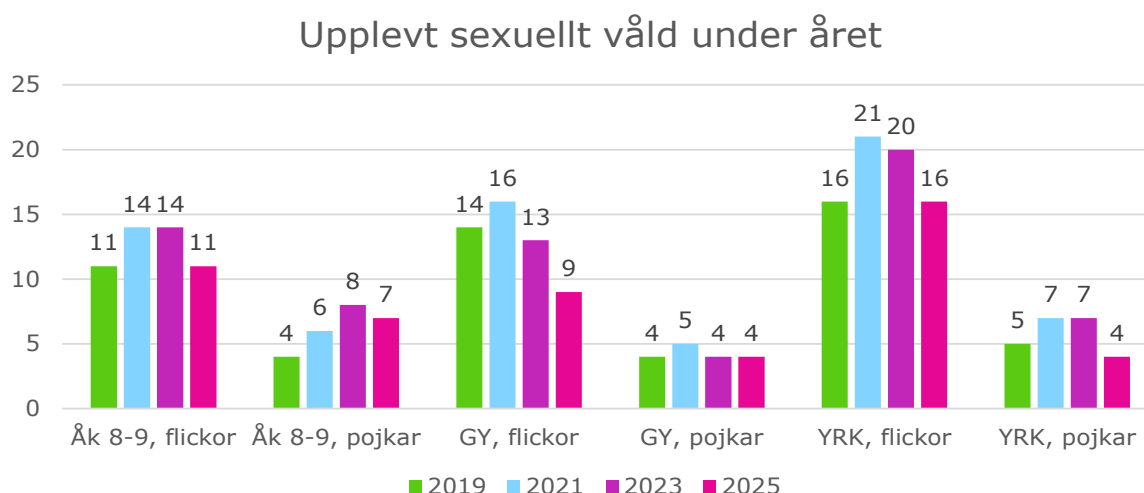

BILD 42. ANDELEN ELEVER OCH STUDERANDE SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT SEXUELLT VÅLD UNDER ÅRET (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2025 svarade tretton procent av eleverna i åk 4–5 och åk 8–9 att de upplevt fysiskt hot under det senaste året. Motsvarande tal för studerande vid gymnasierna var nio procent och vid yrkesläroanstalterna elva procent. Inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen är dessa upplevelser mer vanliga bland pojkar än flickor. Inom yrkesutbildningen är skillnaden inte lika utmärkande. I bilden beskrivs andelen flickor och pojkar som upplevt fysiskt hot under det senaste året för åren 2019–2025 i skolorna, vid gymnasierna och yrkesläroanstalterna (bild 43 och 44). (Enkäten Hälsa i skolan 2019, 2021, 2023, 2025.)

Andelen pojkar som upplevt fysiskt hot under det senaste året

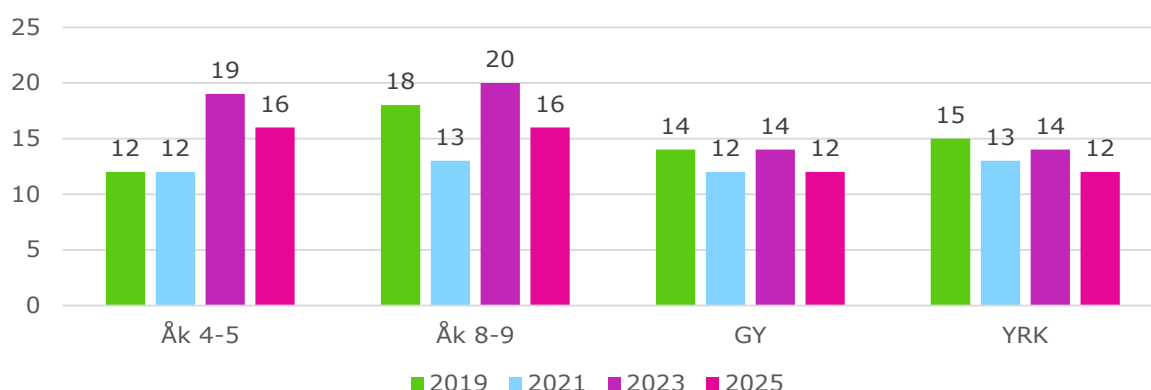

BILD 43. ANDELEN POJKAR SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT FYSISKT HOT UNDER DET SENASTE ÅRET (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

Andelen flickor som upplevt fysiskt hot under det senaste året

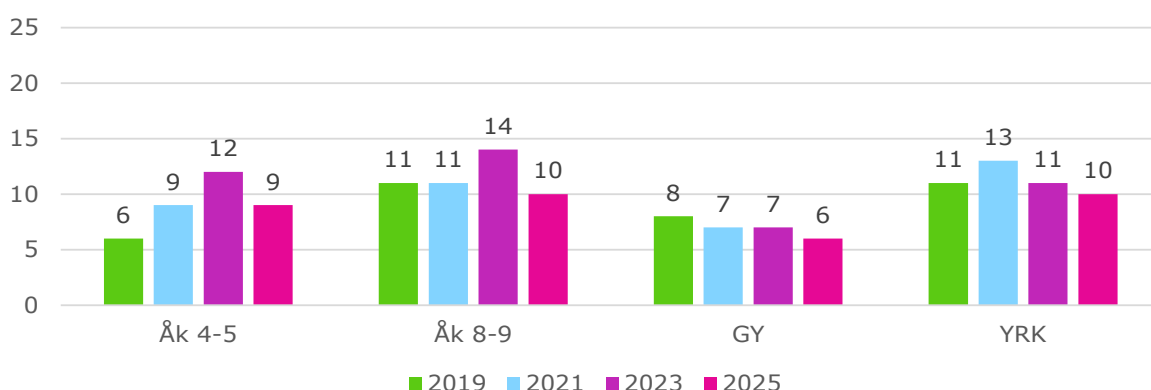

BILD 44. ANDELEN FLICKOR SOM UNDER ÅREN 2019–2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT FYSISKT HOT UNDER DET SENASTE ÅRET (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2019, 2021, 2023, 2025).

År 2025 hade 38 procent av eleverna i åk 8–9 och 21 procent av de studerande vid andra stadiet upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden. Det var mer vanligt i de svenskspråkiga skolorna och vid läroanstalterna att elever och studerande upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden jämfört med de finskspråkiga skolorna och läroanstalterna. Indikatorn är en summavariabel över flera olika diskrimineringsgrunder och en närmare granskning visar att skillnaderna enligt undervisningsspråk främst finns i diskrimineringsgrunderna *diskriminering på grund av språk* och *diskriminering på grund av vikt, längd, kropps- eller ansiktsdrag*. I bilderna beskrivs andelen flickor och pojkar som under åren 2021–2025 svarat att de har upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden (bild 45 och 46). (Enkäten Hälsa i skolan 2021, 2023, 2025.)

Andelen flickor som upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden

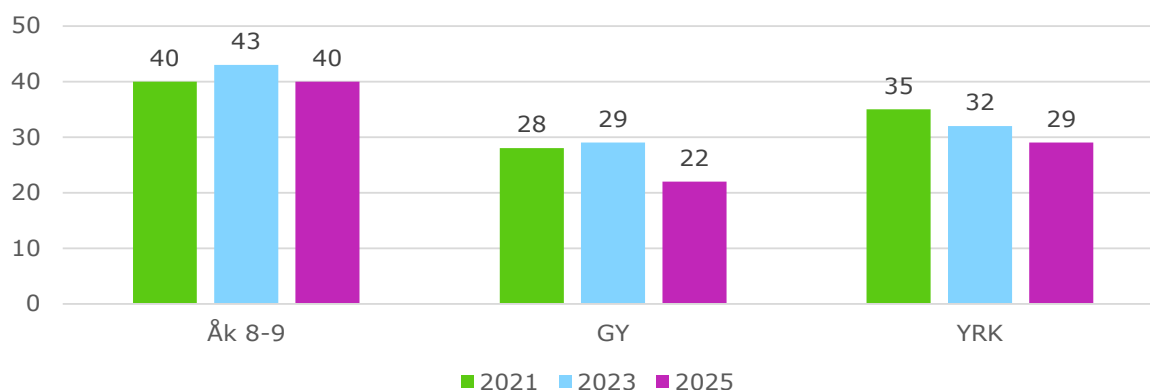

BILD 45. ANDELEN FLICKOR SOM UNDER ÅREN 2021-2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT DISKRIMINERING I SKOLAN ELLER PÅ FRITIDEN (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2021, 2023, 2025).

Andelen pojkar som upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden

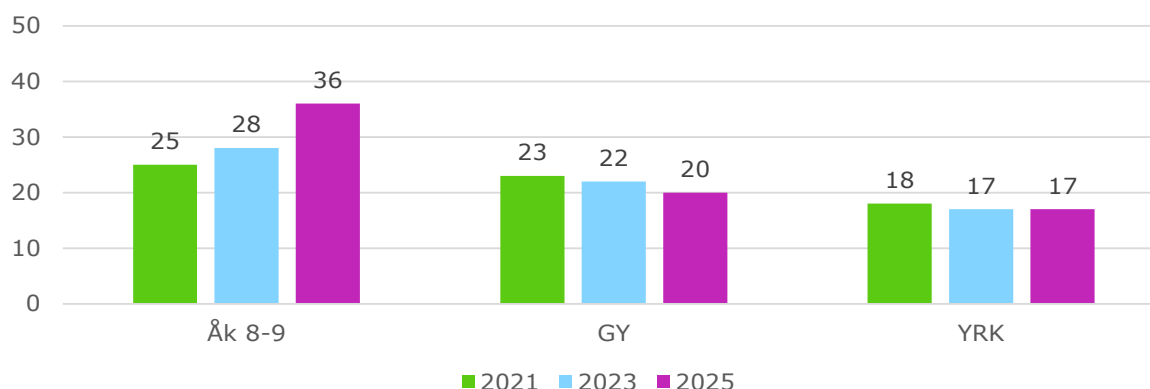

BILD 46. ANDELEN POJKAR SOM UNDER ÅREN 2021-2025 SVARAT ATT DE UPPLEVT DISKRIMINERING I SKOLAN ELLER PÅ FRITIDEN (ENKÄTEN HÄLSA I SKOLAN 2021, 2023, 2025).

Via enkäten Hälsa i skolan får man en bild över elevernas och de studerandes upplevelser av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld. Det är vanligare att mobbning förekommer inom den grundläggande utbildningen än vid andra stadiets utbildningsformer, att flickor har upplevt störande sexuella förslag eller sexuellt ofredande under året och många ungdomar har blivit utsatta för diskriminering i skolan eller på fritiden. Fenomen som mobbning, trakasserier, diskriminering och våld berör en stor del av eleverna och de studerande, så ett systematiskt arbete för att förebygga och ingripa vid dessa fenomen och stärka tryggheten har betydelse i varje läroanstaltsgemenskap.

Via TEAvisari är det möjligt att se över hurdana trakasserier- eller problemsituationer det förekommer i skolor, vid gymnasier och yrkesläroanstalter samt ifall dessa situationer dokumenteras. Inom den grundläggande utbildningen var läsåret 2022-2023 de vanligaste problemsituationerna skadegörelse eller att en elev hotade med våld eller uppträdde våldsamt

mot övriga elever, vilka båda förekom i 70 procent av skolorna (bild 47). Av skolorna rapporterade 53 procent att enskilda fall av skadegörelse dokumenterats, 13 procent av skolorna rapporterade att skadegörelse inte dokumenterats och fyra procent att skadegörelsen dokumenterats och antalsuppgifter sammanfattats. Att en elev hotat med våld eller uppträtt våldsamt mot andra elever hade förekommit, dokumenterats och antalsuppgifter sammanfattats i nio procent av skolorna, i 55 procent av skolorna dokumenterades enskilda fall medan sex procent av skolorna rapporterade att de inte dokumenterade händelserna. I skolorna var det sällsynt att en utomstående person betett sig aggressivt/störande i skolan, detta förekom inte i 85 procent av skolorna. Det var även sällsynt att någon från personalen riktat våld, sexuella trakasserier eller mobbning mot en elev, detta förekom inte i 86 procent av skolorna. Gällande flera av de olika trakasseri- och problemsituationerna saknade skolan information om både förekomsten och dokumentationen. (TEA 2023.)

Förekom följande trakasseri- eller problemsituationer i skolan läsåret 2022–2023?

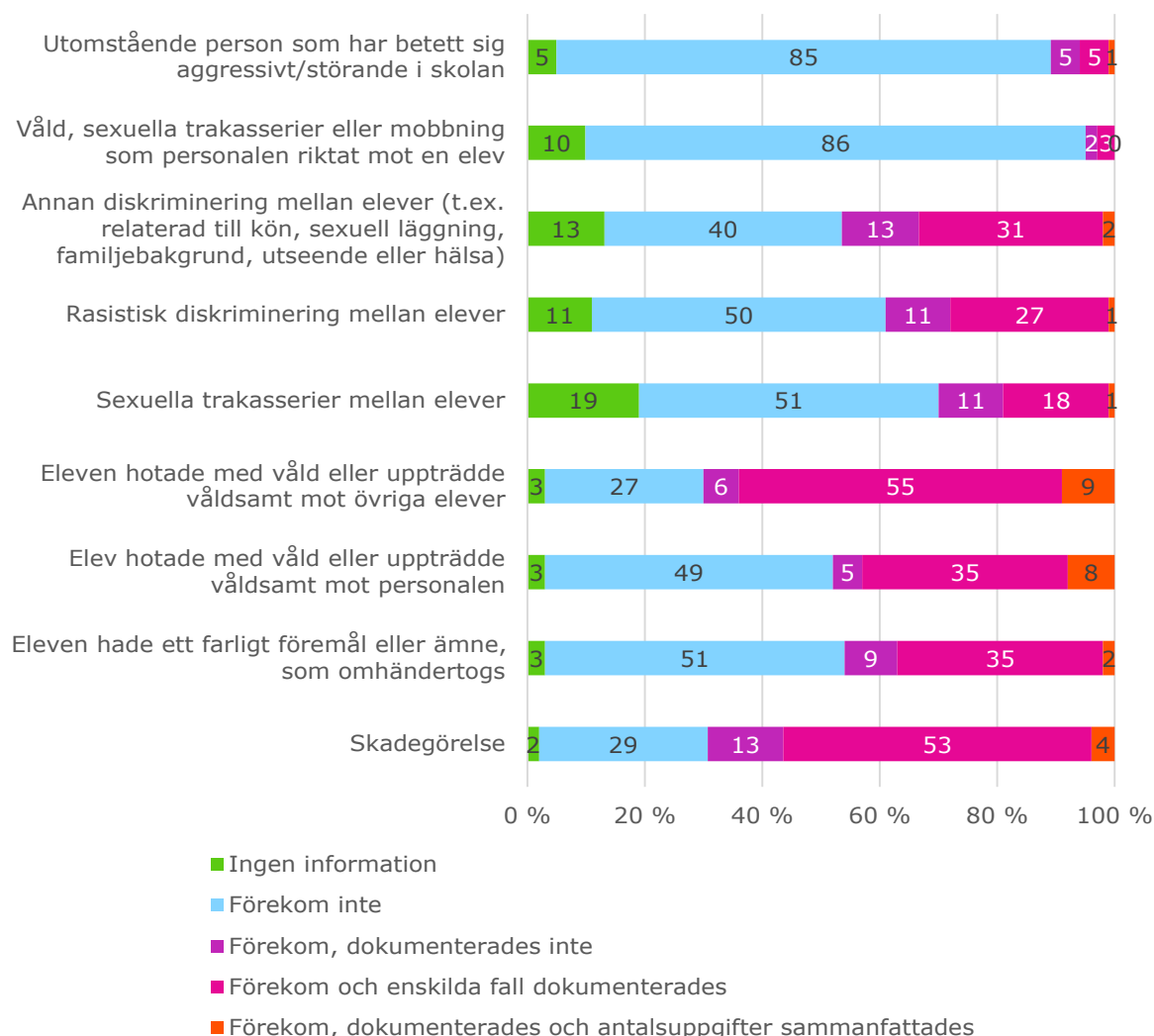

BILD 47. FÖLJANDE TRAKASSERI- OCH PROBLEMSITUATIONER FÖREKOM I SKOLORNA OCH HUR DESSA DOKUMENTERADES LÄSÅRET 2022–2023 (TEA 2023).

Vid gymnasierna var läsåret 2023–2024 den vanligaste trakasseri- eller problemsituationen mobbning på sociala medier och detta förekom i 30 procent av gymnasierna (bild 48). I 21 procent av gymnasierna dokumenterades enskilda fall av mobbning på sociala medier och i nio procent gjordes ingen dokumentation. Övriga vanligt förekommande trakasseri- och problemsituationer var skadegörelse, vilket förekom i 27 procent av gymnasierna och annan diskriminering av studerande, vilket förekom i 18 procent av gymnasierna. För skadegörelsens del var det vanligt att enskilda fall dokumenterades medan annan diskriminering av studerande sällan dokumenterades. I gymnasierna var det sällsynt att en studerande hotat med våld eller uppträtt våldsamt mot personalen och detta förekom inte vid 82 procent av gymnasierna. Det var också sällsynt att en utomstående person betett sig aggressivt/störande i gymnasiet och detta förekom inte i 88 procent av gymnasierna. Likaså var det sällsynt att personalen riktat våld, sexuella trakasserier eller mobbning mot en studerande och detta förekom inte i 73 procent av gymnasierna. Gällande flera av de olika trakasseri- och problemsituationerna saknade skolan information om både förekomsten och dokumentationen. (TEA 2024.)

Förekom följande trakasseri- eller problemsituationer i gymnasiet läsåret 2023–2024?

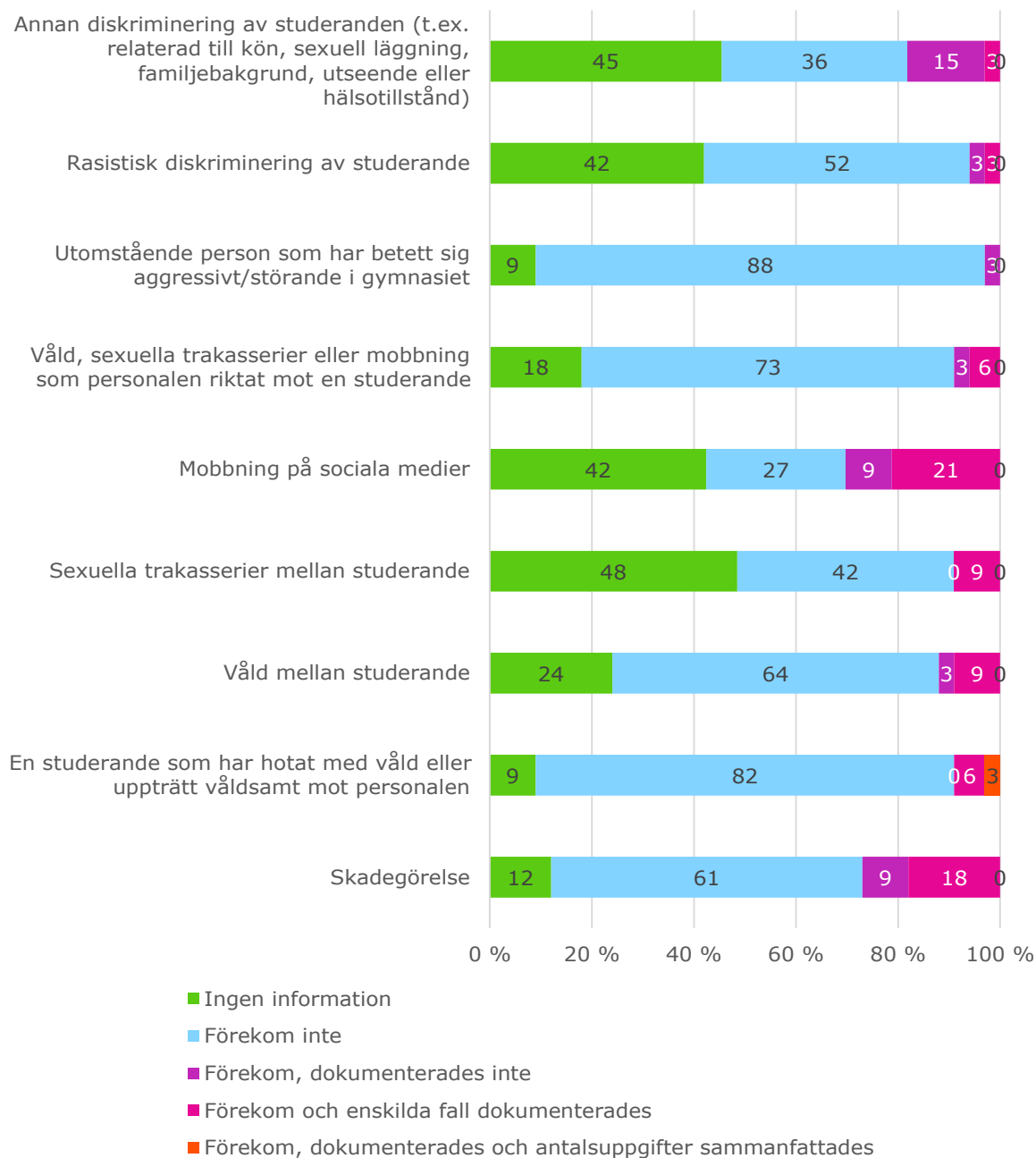

BILD 48. FÖLJANDE TRAKASSERI- OCH PROBLEMSITUATIONER FÖREKOM I GYMNASIERNA OCH HUR DESSA DOKUMENTERADES LÄSÅRET 2023–2024 (TEA 2024).

Vid yrkesläroanstalterna var läsåret 2023–2024 de vanligaste trakasseri- eller problemsituationerna våld mellan studerande, vilket förekom i 53 procent av yrkesläroanstalterna, mobbning på sociala medier, vilket förekom i 53 procent av yrkesläroanstalterna och skadegörelse, vilket förekom i 47 procent av yrkesläroanstalterna. Vid våld mellan studerande dokumenterades enskilda fall vid 42 procent av yrkesläroanstalterna och vid elva procent dokumenterades fallen och antalsuppgifter sammanfattades. Vid mobbning på sociala medier dokumenterades enskilda fall vid 53 procent av

yrkesläroanstalterna, det vill säga i samtliga där detta förekom. Vid skadegörelse dokumenterades enskilda fall vid 42 procent av yrkesläroanstalterna och vid fem procent av yrkesläroanstalterna gjordes ingen dokumentation. Vid yrkesläroanstalterna var det sällsynt att personalen riktat våld, sexuella trakasserier eller mobbning mot en studerande, detta förekom inte vid 74 procent av yrkesläroanstalterna. Det var även sällsynt att en utomstående person betett sig aggressivt/störande vid yrkesläroanstalten, detta förekom inte vid 63 procent av yrkesläroanstalterna. Likaså var annan diskriminering av studerande sällsynt, detta förekom inte vid 63 procent av yrkesläroanstalterna. Gällande flera av de olika trakasserier- och problemsituationerna saknade skolan information om både förekomsten och dokumentationen. (TEA 2024.)

Förekom följande trakasseri- eller problemsituationer i yrkesläroanstalter läsåret 2023–2024?

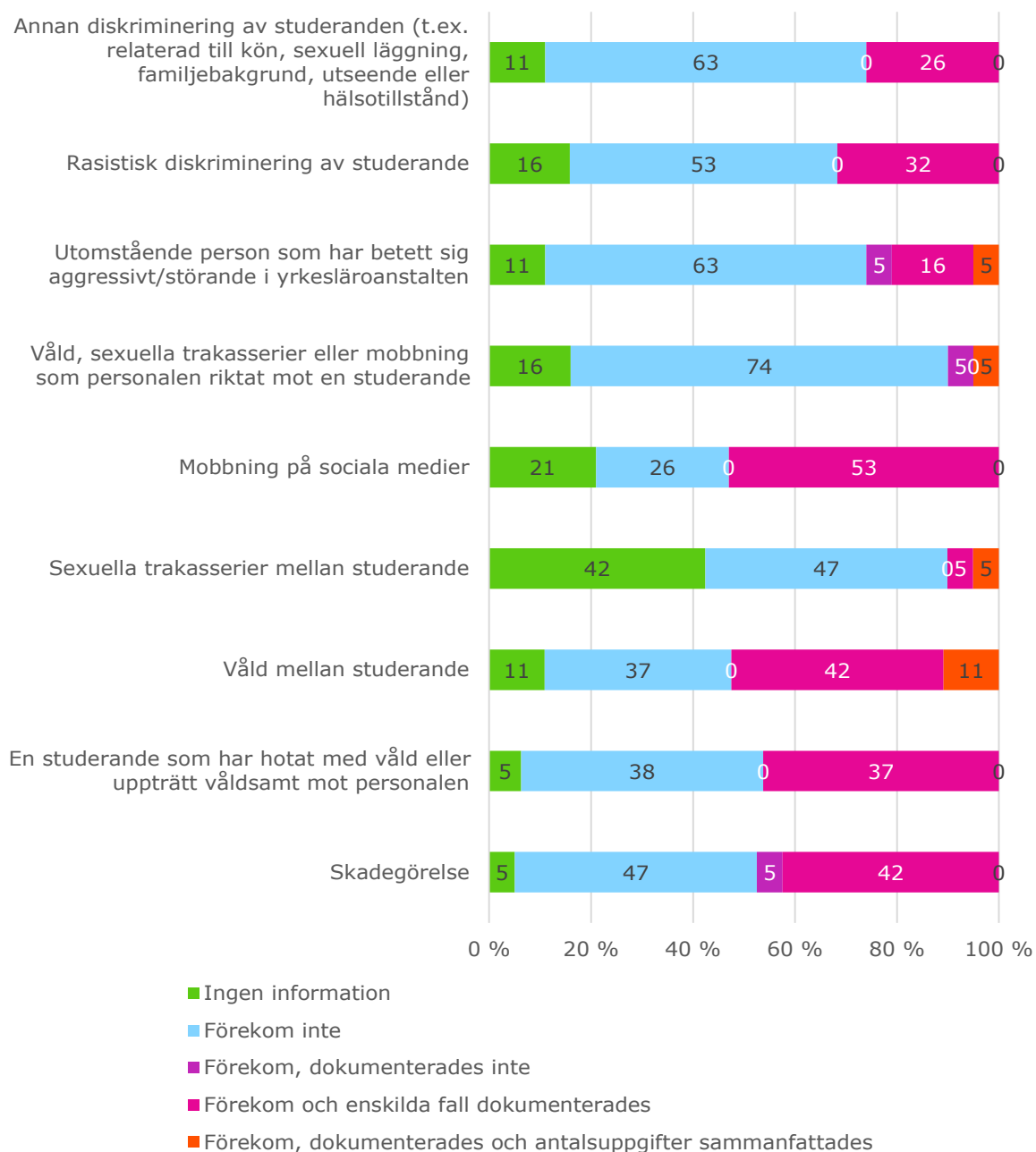

BILD 49. FÖLJANDE TRAKASSERI- OCH PROBLEMSITUATIONER FÖREKOM VID YRKESLÄROANSTALTERNAS VERKSAMHETSSTÄLLEN OCH HUR DESSA DOKUMENTERADES LÄSÅRET 2023-2024 (TEA 2024).

4.2.1 NCU:s utvärdering av metoder som förebygger mobbning och ökar välbefinnande och arbetsro

Ur resultaten för utvärderingen av metoder som förebygger mobbning och ökar välbefinnande och arbetsro (Rumpu m.fl., 2023), som Nationella centret för utbildningsutvärdering gjorde, framkom det att man i många skolor använder sig av flera olika metoder som förebygger mobbning samtidigt. I skolorna upplevde man att dessa metoder kompletterade varandra i skolvardagen. Utvärderingsresultaten visar att skolorna i huvudsak är nöjda med de metoder som används. Användbarheten stärks av tydliga anvisningar och lämpliga material som är lätta att använda sig av. I utvärderingen konstateras att implementeringen av en metod kräver en engagerad personal och stöd från ledningen. Utöver detta är det viktigt att man gör metoden till en del av skolans gemensamma elevvårdsarbete. Som svagheter i metoderna ansågs att endast få personer i skolan ansvarade för metoden, varvid förankringen i skolvardagen blev utmanande. Samtidigt var kontinuiteten i fara vid personalbyten. (Rumpu m.fl., 2023)

I NCU:s utvärdering lyfte man fram betydelsen av skolans verksamhetskultur för att förebygga och ingripa vid mobbning samt att de verksamhetssätt man använder behöver vidareutvecklas kontinuerligt. Skolorna lyfte fram en oro över mobbning på sociala medier, ensamhet och frånvaro. I skolorna upplevde man att eleverna inte vågade berätta om mobbning de upplevt till skolans vuxna och ännu mer sällan om mobbning de upplevt på nätet. Liknande observationer gjorde även eleverna. De var medvetna om till vem man kunde vända sig vid mobbningsupplevelser, men de visste inte särskilt väl hur man redde ut mobbningsfall i skolan. Eleverna berättade inte om mobbning för skolans vuxna, då de upplevde att det att man berättade inte ledde till att mobbningen minskade. Ur utvärderingsresultaten framgick att en tredjedel av vårdnadshavarna inte upplevt att de fått information från skolan om hur man förebygger mobbning, ingriper vid mobbning eller om hur mobbningsfall reds ut i skolan. De var dessutom inte medvetna om vilken metod som användes i deras barns skola. NCU poängterade vikten av att informera både elever och vårdnadshavare om skolans verksamhet kring detta. Rumpu med flera lyfte fram att det skulle vara bra att även involvera vårdnadshavarna i skolans arbete mot mobbning. (Rumpu m.fl., 2023).

4.3 Att följa upp och använda sig av uppföljningsinformation om välbefinnande, hälsa och trygghet vid läroanstalten

Läroanstalterna samlar in information om de studerandes hälsa och välbefinnande från olika källor. Via TEAvisari kan man få en bild över vilka källor man främst använt sig av. I skolorna var det enligt TEAvisari år 2023 vanligt att använda sig av enkäten Hälsa i skolan (98 procent), av någon annan återkommande elevenkät (88 procent), av uppföljningsinformation från MOVE! -resultat (87 procent) samt av dokumentation över samtliga mobbnings- och våldsfall (92 procent) systematiskt på skolnivå för att följa upp elevernas hälsa och välbefinnande. I bilden (bild 50) en översikt över den uppföljningsinformation som skolorna använde sig av. (TEA 2023.)

Följs elevers hälsa och välbefinnande systematiskt upp på skolnivå?

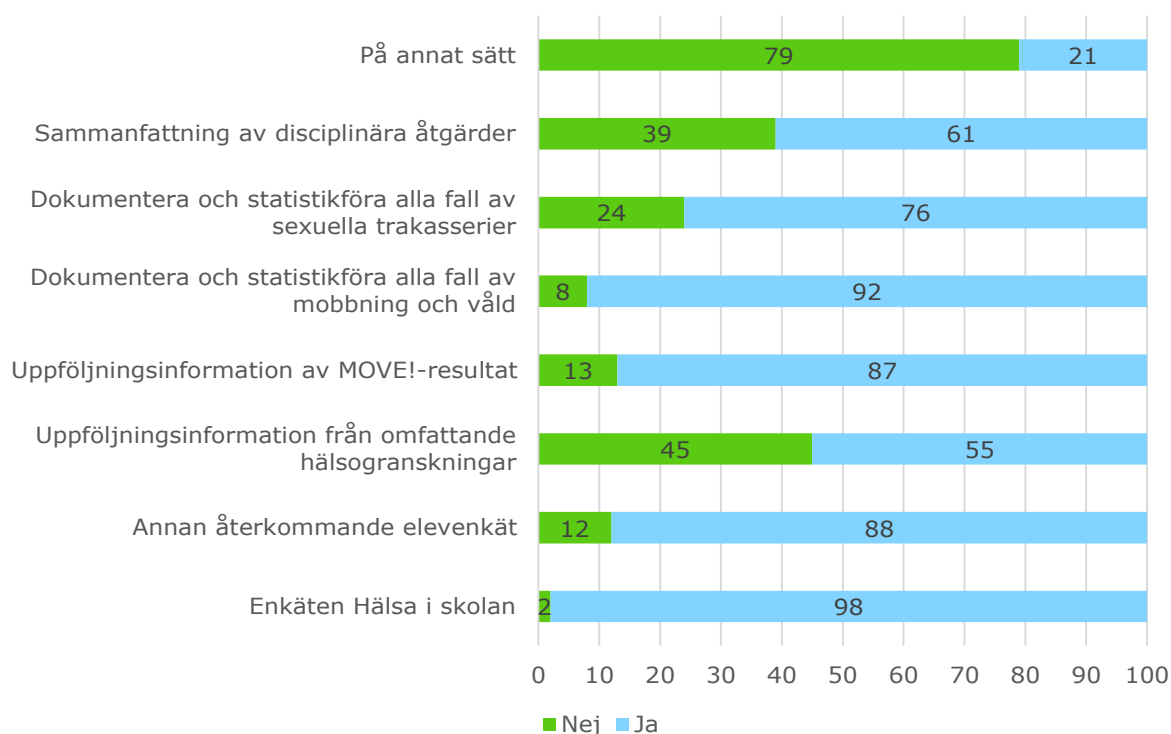

BILD 50. SKOLORNA FÖLJDE SYSTEMATISKT UPP ELEVERNAS HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE VIA FÖLJANDE UPPFÖLJNINGSPÅSKEDSINFORMATION PÅ SKOLNIVÅ LÄSÅRET 2022-2023 (TEA 2023).

I gymnasierna var det år 2024 vanligt att använda sig av enkäten Hälsa i skolan (100 procent), av annan återkommande studerandeenkät (88 procent), av dokumentation över samtliga mobbnings- och våldsfall (91 procent) samt av dokumentation över samtliga fall av sexuella trakasserier (91 procent) systematiskt på gymnasienivå för att följa upp de studerandes hälsa och välbefinnande (bild 51). (TEA 2024)

Följs de studerandes hälsa och välbefinnande systematiskt upp på gymnasienivå?

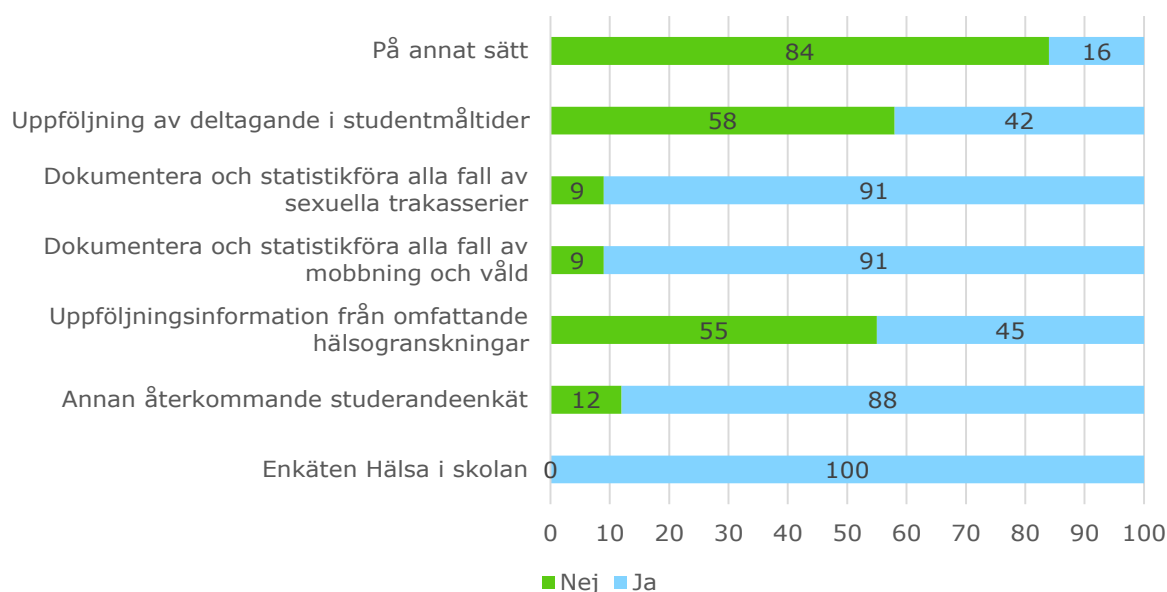

BILD 51. GYMNASIERNA FÖLJDE SYSTEMATISKT UPP DE STUDERANDES HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE VIA FÖLJANDE UPPFÖLJNINGSPÅLÄGGNINGAR PÅ LÄROANSTALTSNIVÅ LÄSÅRET 2023-2024 (TEA 2024).

Vid yrkesläroanstalterna var det år 2024 vanligt att använda sig av enkäten Hälsa i skolan (94 procent), av annan återkommande studerandeenkät (78 procent), av dokumentation över samtliga mobbnings- och våldsfall (89 procent) samt av dokumentation över samtliga fall av sexuella trakasserier (83 procent) systematiskt på verksamhetsstället för att följa upp de studerandes hälsa och välbefinnande (bild 52) (TEA 2024).

Är de studerandes hälsa och välbefinnande föremål för systematisk uppföljning enligt verksamhetsställe för yrkesläroanstalten?

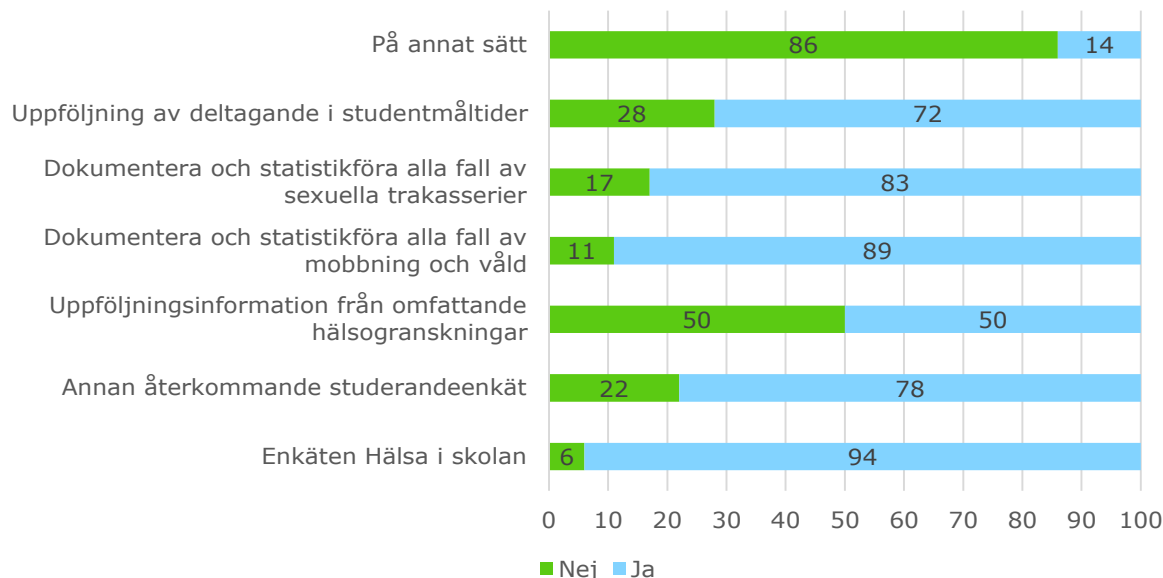

BILD 52. YRKESLÄROANSTALTERNA FÖLJDE SYSTEMATISKT UPP DE STUDERANDES HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE VIA FÖLJANDE UPPFÖLJNINGSPÅLÄGGNINGAR PÅ LÄROANSTALTSNIVÅ LÄSÅRET 2023-2024 (TEA 2024).

Inom den grundläggande utbildningen var det mest vanligt att systematiskt presentera och diskutera uppgifter om elevernas hälsa och välbefinnande på skolornivå med skolans elevvårdsgrupp (73 procent), med skolans personal (69 procent) och med elevvårdstjänsternas personal (59 procent). Mer sällan rapporterades uppgifter till elever (29 procent) eller vårdnadshavare (23 procent). Av skolorna rapporterade 54 procent att de delgivit föräldrarna uppgifterna för kännedom och 34 procent av skolorna hade delgivit eleverna uppgifterna. (Bild 53)

Till vem rapporterades uppgifter om elevers hälsa och välbefinnande systematiskt på skolnivå läsåret 2022–2023?

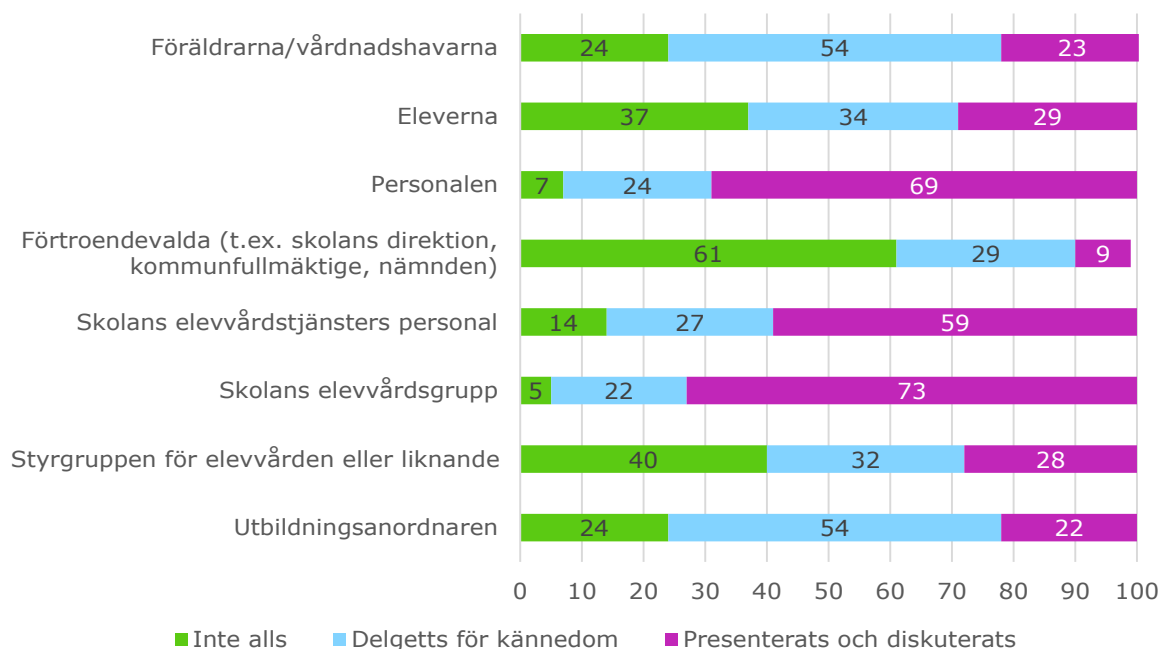

BILD 53. TILL VEM MAN SYSTEMATISKT RAPPORTERAT UPPGIFTER PÅ SKOLNIVÅ OM ELEVERNAS HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE UNDER LÄSÅRET 2022–2023 (TEA 2023).

Inom gymnasieutbildningen var det under läsåret 2023–2024 mest vanligt att systematiskt presentera och diskutera uppgifter om de studerandes hälsa och välbefinnande på gymnasienivå med den sektorsövergripande styrgruppen för studerandevård (97 procent), med personalen (88 procent) och med de studerande (58 procent). Det var mindre vanligt att presentera och diskutera uppgifterna med föräldrar (15 procent). Intressant nog rapporterade endast 36 procent av gymnasierna att de presenterade och diskuterade dessa uppgifter i gymnasiets läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupp och i 24 procent av gymnasierna rapporterades uppgifterna inte alls. Av gymnasierna rapporterade 73 procent att de delgivit föräldrarna uppgifterna för kännedom och vid 33 procent av gymnasierna att de delgivit de studerande uppgifterna. (Bild 54)

Till vem rapporterades uppgifter om de studerandes hälsa och välbefinnande på gymnasienivå systematiskt läsåret 2023–2024?

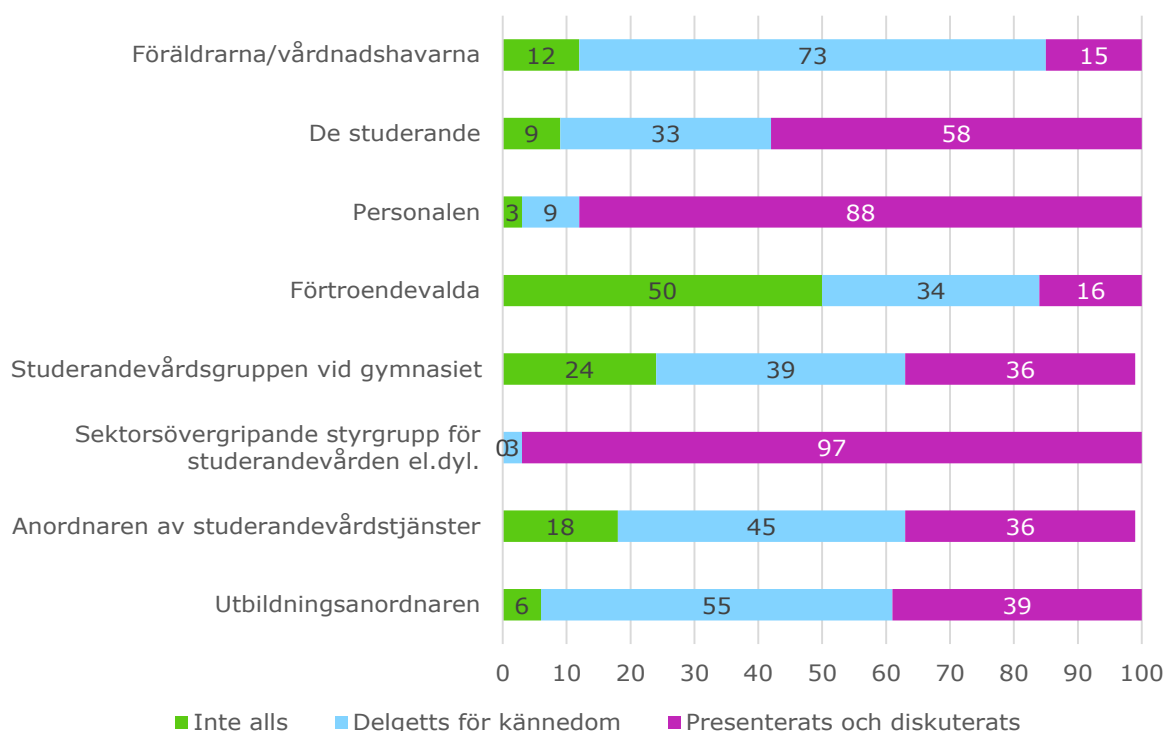

BILD 54. TILL VEM MAN SYSTEMATISKT RAPPORTERADE UPPGIFTER PÅ GYMNASIENIVÅ OM DE STUDERANDES HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE LÄSÅRET 2023–2024 (TEA 2024).

Inom yrkesutbildningen var det mest vanligt att systematiskt presentera och diskutera uppgifter om de studerandes hälsa och välbefinnande enligt verksamhetsställe läsåret 2023–2024 med studerandevårdsgruppen vid läroanstalten (72 procent), med anordnaren av studerandevårdstjänsterna (67 procent) och med utbildningsanordnaren (50 procent). Det var mindre vanligt att presentera och diskutera uppgifterna med föräldrarna (17 procent), med den sektorsövergripande styrgruppen för studerandevården (28 procent) eller med de studerande (33 procent). Av verksamhetsställena för yrkesläroanstalter rapporterade 33 procent att de delgivit föräldrarna uppgifterna för kännedom och vid 22 procent av verksamhetsställena hade uppgifterna delgivits de studerande. (Bild 55)

Till vem rapporterades uppgifter om de studerandes hälsa och välbefinnande enligt verksamhetsställe systematiskt läsåret 2023–2024?

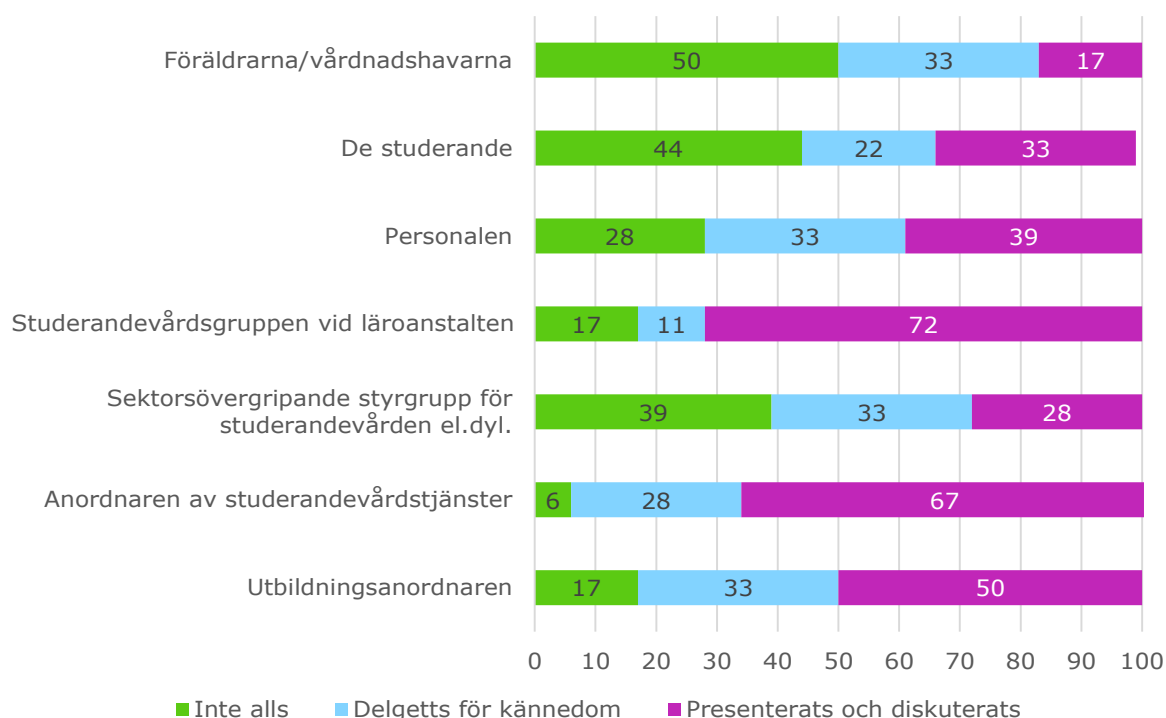

BILD 55. TILL VEM MAN SYSTEMATISKT RAPPORTERADE UPPGIFTER ENLIGT VERKSAMHETSSTÄLLE OM DE STUDERANDES HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE LÄSÅRET 2023–2024 INOM YRKESUTBILDNINGEN (TEA 2024).

Det vore viktigt att göra de studerande och deras vårdnadshavare delaktiga i att granska uppgifter om de studerandes och läroanstaltens välbefinnande, hälsa och trygghet. Den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen, elev- och studerandekåren samt föräldramöten är till exempel sådana forum där dessa teman kan behandlas tillsammans, där man kan fundera över vad resultaten säger om läroanstaltens välbefinnandeprofil, hurdana åtgärder som kan behövas och vilka utvecklingsområden för välbefinnandearbetet det finns.

4.4 Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården från representanter för studerande och vårdnadshavare

Till följande presenteras de synpunkter som Finlands Svenska Skolungdomsförbund och Förbundet Hem och skola i Finland lyfte fram kring elev- och studerandevården, dess styrkor och utvecklingsbehov.

4.4.1 Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf (FSS)

Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf (FSS) påpekade att det är viktigt att följa personaldimensioneringen för kuratorer och psykologer för att kunna garantera likvärdiga och tillgängliga elev- och studerandevårdstjänster för alla. De lyfte fram att tjänsterna bör ordnas på svenska. FSS föreslog även årliga kurators- eller psykologbesök, för att i ett tidigt skede kunna hjälpa den som kan behöva hjälp. De lyfte fram betydelsen av att skolor och läroanstalter kontinuerligt informerar elever och studerande om elev- och studerandevården och uppmuntrar elever och studerande att söka sig till elev- och studerandevårdstjänsterna. Om de studerande inte känner till elev- och studerandevårdstjänsterna, tjänsterna inte är tillgängliga för dem att ta sig till eller i rätt tid, går deras syfte förlorat. FSS hoppades även att hela personalen i skolan och vid läroanstalten kontinuerligt utbildas i att stöda eleverna och de studerande samt ge handledning.

FSS lyfte fram att det särskilt i större enheter finns behov av att göra satsningar på trivsel, gemenskap, delaktighet och bemötande. I dessa enheter är det även svårare att vara med och göra sin röst hörd och påverka, vilket behöver utvecklas. Över lag lyfte de fram att det finns en stor variation i hur mycket elever och studerande är delaktiga i planeringen och beslutsfattandet kring välbefinnandearbetet i enheterna. I flera enheter upplever de unga att de vuxna i skolan saknar intresse för välbefinnande frågor, vilket negativt påverkar de ungas engagemang i dem.

Det är viktigt att elever och studerande får information om vart de kan vända sig och i vilka slags bekymmer. Här har konceptet med skolcoacher varit lyckat, då det funnits en person man kunnat kontakta med låg tröskel som varit insatt i skolgemenskapen och atmosfären samt kunnat hjälpa och hänvisa vidare till andra tjänster.

FSS framförde en önskan om att personalen som jobbar med välbefinnande inte skulle bytas ut så ofta då det tar tid att bygga upp förtroende. Det skulle även vara viktigt att sänka tröskeln för att ta kontakt med elev- och studerandevårdstjänsternas personal kontinuerligt under året, inte bara vid läsårsstarten. Här kunde de som jobbar med att stöda elevers och studerandes välbefinnande vara mer synliga i vardagen på olika sätt under läsåret. På det viset skulle de inte kännas som utomstående personer för elever och studerande, utan som en del av gemenskapen i skolan eller vid läroanstalten.

4.4.2 Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Förbundet Hem och skola i Finland

Förbundet Hem och skola i Finland lyfte fram följande styrkor i de svenskspråkiga skolorna: skolpersonalen är engagerad och har ett genuint intresse för elevernas välbefinnande och använder mycket tid på att förebygga och lösa olika problem. I skolorna görs satsningar på trivsel och man jobbar med teman kring gemenskap, vänskap och trivsel som inkluderar hela skolan, bland annat via temaveckor, olika slags lektioner, vänelevers verksamhet och elevråd. Skolorna ordnar gemensamma aktiviteter för att stärka gemenskapskänslan och föräldraföreningarnas arbete bidrar positivt till detta. I skolorna får man extra stöd då man behöver det. Via gruppstorlekarna kan man förbättra arbetsron och lärmiljöerna. Speciallärare och elevhandledare ger stöd till de som behöver. I vissa skolor finns det bra insatser för att stärka välbefinnandet, till exempel skolcoacher, antimobbningsteam och olika verksamhetsmodeller för att öka tryggheten och trivseln.

Som utvecklingsområden lyftes följande fram: föräldrar behöver tydligare och oftare information om skolornas insatser för att stärka elevernas välbefinnande, till exempel via skolans digitala kommunikationssystem. Föräldrar upplever sig sakna insyn och konkreta verktyg för att stöda sitt barns skoltrivsel. Bristen på skolpsykologer och att speciallärare är överbelastade leder till att en del elever blir utan det stöd de behöver. Även det att skolpersonalen saknar tid påverkar kommunikationen med hemmen negativt. Vid rastsituationer upplever flera elever otrygghet och brist på övervakande vuxna eller sådana aktiviteter som inkluderar alla. Det finns ett behov för fler insatser för kulturell mångfald och hantering av situationer i anknytning till diskriminering och utanförskap. Föräldranätverken och gemenskapen mellan föräldrarna behöver stärkas så att samarbetet mellan hemmen och skolan främjas.

Förbundet Hem och skola i Finland föreslår att man skulle öka samarbetet mellan hemmen och skolan via flera informella träffar och en förbättrad dialog. De föreslår att man skulle stärka tryggheten på rasterna via rastaktiviteter och skolcoachers närvaro. De föreslår även att man skulle förbättra kommunikationen med föräldrarna genom mer strukturerade kanaler och med tätare information till dem. Dessutom föreslår de att man skulle fortsätta utveckla temadagarna och olika gruppstärkande aktiviteter.

Förbundet lyfter fram att föräldrarna generellt sett inte är direkt involverade i planeringen av skolornas välbefinnandearbete inklusive planer och att flera föräldrar upplever att det arbetet sker internt i skolan eller på kommunal nivå. Föräldrarna får information om arbetet, men man för sällan en aktiv dialog kring temat förutom då när enskilda fall av problem uppstått. I en del skolor finns insatser där man involverat föräldraföreningen till exempel i elevvårdsmöten. Förbundet Hem och skola i Finland föreslår att man skulle jobba mer systematiskt med vårdnadshavares delaktighet i planeringsarbetet och öka transparensen och dialogen kring skolornas välbefinnandearbete.

Föräldrars kännedom om vem man ska kontakta varierar mellan olika skolor och situationer. En del skolor informerar regelbundet och via olika kanaler om vilken hjälp man kan få, medan andra föräldrar upplever att informationen inte finns samlad, är otydlig och de behöver själv ta reda på. Föräldrar önskar få informationen mer samlad och på ett lättillgängligt sätt. Många lyfter fram att en del tjänster saknas helt eller att de är begränsade.

4.5 Lärares syn på den gemensamma elev- och studerandevården

Den gemensamma elev- och studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i läroanstaltsgemenskapen. Personalen vid läroanstalten bär det primära ansvaret för välbefinnandet inom gemenskapen. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen står det till exempel att i lärarens uppgifter hör att följa med och främja elevernas lärande, arbete och välbefinnande, att värdesätta och rättvist bemöta varje elev, att upptäcka eventuella svårigheter i god tid samt att handleda och stödja eleverna. Välbefinnandet styr även all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen. Varje studerande inom yrkesutbildningen har rätt att få det stöd och den handledning hen behöver för sina studier och sitt välbefinnande.

Enligt NCU:s utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård (Summanen m.fl., 2018) kunde man för den grundläggande utbildningens del se att lärare uppfattade elevvårdsarbetet som en del av sin arbetsbild bättre i skolor som var mindre i storlek jämfört

med medelstora eller stora skolor. När resultaten granskades enligt bakgrundsvariabler, kunde man se att det var mer allmänt att lärare såg elevvårdsarbetet som en del av sin arbetsbild om de arbetade i årskurserna 1-6 eller i en sammanhållen grundskola jämfört med om de arbetade i årskurs 7-9. I de förskoleenhetsspecifika elevvårdsgrupperna bedömde man att 90 procent av förskoleundervisningens lärare såg elevvården som en del av sin arbetsbild. I de skolspecifika elevvårdsgrupperna såg man att de centrala utvecklingsområdena hade att göra med att stärka undervisningspersonalens kunnande kring och insatser i den gemensamma elevvården. Inom gymnasieutbildningen och genom intervjuerna med myndigheter och intressenter framkom samma utvecklingsområden. Även ur yrkesutbildningens synvinkel (Frisk m.fl., 2018) nämns som ett utvecklingsområde att man behöver stärka utbildningsanordnarens kännedom om lagen om elev- och studerandevård, stärka kunnandet på olika vis och tydliggöra målsättningarna för den gemensamma studerandevården.

Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna som besvarade undervisnings- och kulturministeriets enkät ansåg att den gemensamma elev- och studerandevårdens målsättningar och verksamhetssätt var tydliga för undervisnings- och handledningspersonalen. Majoriteten av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna ansåg även att undervisnings- och handledningspersonalen har förbundit sig till att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården. (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025.)

Inom projektet Samsyn gjordes datainsamlingar även bland klasslärare (n=52) och ur dessa framgick att var femte lärare upplevde att skolans nuvarande handlingsplaner var otillräckliga för att stöda elevernas välbefinnande, det fanns sådana lärare som ansåg att det inte borde ingå i lärarens uppgift att främja elevers välbefinnande och var tionde lärare kände sig obekvämd med att stöda elevers välbefinnande. Majoriteten av lärarna upplevde dock att främjandet av elevernas välbefinnande gav dem känslor av nöjdhet och över hälften av lärarna ansåg sig vara proaktiva i att implementera de handlingsplaner i skolan som gällde elevernas socioemotionella välbefinnande. (J. Nordmyr, personlig kommunikation 27.6.2024.)

4.5.1 Synpunkter på den gemensamma elev- och studerandevården av Finlands svenska lärarförbund (FSL)

Finlands svenska lärarförbund (FSL) betonade den gemensamma elev- och studerandevårdens avgörande betydelse för hela skolsamfundet och individen. För att bygga en fungerande elev- och studerandevård krävs ett fungerande sektorsövergripande arbete, där skolpersonalen och elev- och studerandevårdstjänsternas personal samarbetar. För att bygga upp samarbetet behöver elev- och studerandevårdstjänsternas personal vara tillgängliga i skolan och personaldimensioneringen efterföljas. Utöver personaldimensioneringen är det viktigt att man på välfärdsområdena har en förståelse för vad det förebyggande arbetet är och att elev- och studerandevårdstjänsternas personal även har arbetstid avsatt för att genomföra detta. FSL betonar även betydelsen av att tjänsterna är tillgängliga för elever och studerande både nära och inom utsatt tid. De framför en förhoppning om att välfärdsområdena bättre skulle beakta de personalbehov som skolorna och läroanstalterna har för att elev- och studerandevårdshelheten ska kunna förverkligas såsom lagen förutsätter.

FSL poängterar betydelsen av att elev- och studerandevårdstjänsternas personal ska vara en del av gemenskapen i vardagen, vilket underlättar informationsgången och gör att faktumet att personerna som arbetar med välbefinnande i en skola har olika arbetsgivare inte märks för eleverna. Samtidigt är det viktigt att de personer som jobbar med elevers välbefinnande har en tydlig arbetsfördelning sinsemellan. Även betydelsen av en tillräcklig lärartäthet betonas.

Tillräckligt många lärare medför att man i ett tidigt skede kan identifiera olika utmaningar och stödbehov och via en kvalitativ pedagogik stöda alla elever.

4.6 Personal utan undervisningsskyldighet som en del av den gemensamma elev- och studerandevården

För tillfället arbetar det vid många av våra läroanstalter personal som saknar undervisningsskyldighet, med flera olika yrkesbeteckningar, med uppgiften att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården på olika sätt. I projektet Engagerande arbete i skolgemenskapen (Sergejeff, 2023) utvecklades arbetet för att stärka skolengagemang och skolnärvaro samtidigt som man ingrep vid frånvaro. Som en del av projektverksamheten anställdes personal utan undervisningsskyldighet för att bemöta elever i skolvardagen. Till deras arbete hörde till exempel att stöda bildandet av en positiv atmosfär, stärka genomförandet av de principer som styr välbefinnandet och verksamhetskulturen i enlighet med läroplanen och elevvårdsplanen samt främja elevernas delaktighet, gruppbildning och samhörighet. Arbetet gjordes både på gemenskaps-, grupp- och individnivå samt utgående från skolans behov.

Via TEAvisari är det möjligt att följa med vilka yrkesgrupper som arbetar med välbefinnande i skolor och vid läroanstalter. I de svenskspråkiga skolorna hade man följande personal med arbetsuppgifter anknutna till välbefinnande läsåret 2022–2023: 16 procent av skolorna hade en ungdomsarbetare, sex procent hade en skolsocionom/socialhandedare, en procent hade en samhällspedagog och 24 procent rapporterade att de hade en annan person. (TEA 2023.) I gymnasierna hade 34 procent en ungdomsarbetare läsåret 2023–2024, 19 procent en psykiatrisk sjukskötare och 42 procent någon annan person. Vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen hade 22 procent en ungdomsarbetare, elva procent en psykiatrisk sjukskötare och 53 procent någon annan person. (TEA 2024.) De andra personerna hade varierande yrkesbeteckningar.

I utvärderingen av det engagerande arbetet i skolgemenskapen, som Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) genomförde fokuserade man även på hurdant arbete personal utan undervisningsskyldighet genomförde. Deras arbete upplevdes viktigt och meningsfullt av skolpersonalen, eleverna och dem själva. Det fanns ännu behov att avgränsa och tydliggöra arbetsbilden. I utvärderingsrapporten lyfter Markkanen och Pusa fram att det ännu vore bra att fundera över arbetets målsättningar, arbetsformerna och samarbetet mellan olika aktörer i skolan. Ur resultaten framgår att det finns en stor variation i hur arbetet riktas, men arbetet fokuserade i huvudsak på gemenskapsfrämjande arbetsformer inom ramen för den gemensamma elevvårdsarbetet. (Markkanen & Pusa, 2023.)

Ur rapporten Skolcoacher i Svenskfinland 2022 framgick det att det under läsåret 2021–2022 arbetade ca 45 skolcoacher inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i Finland. Av dem deltog hälften i datainsamlingen för rapporten. Ur rapporten framgår att skolcoacherna främst arbetade individuellt med elever, men att deras arbetsuppgifter även innehöll arbete på grupp- och organisationsnivå. Ofta hänvisade de elever vidare till stöd och agerade brobyggare mellan elever och skolpersonal. När de inledde sitt arbete upplevde flera av skolcoacherna att deras arbetsbild inte var tydlig och att skolpersonalen saknade kunskap om i vilka slags ärenden de kunde samarbeta med en skolcoach. Arbetsuppgifterna varierade mellan olika skolor, men i rapporten lyftes fram att deras viktigaste uppdrag var att stöda elevernas välbefinnande, motivation och skolnärvaro. Enligt resultaten från rapporten verkar de skolcoacher som jobbar i de svenskspråkiga

skolorna ha en starkare betoning på individuellt arbete med elever jämfört med resultaten från NCU:s utvärdering av engagerande arbete i skolgemenskap. (Silin m.fl., 2022.)

I projektet Samsyn lyftes fram att det fanns en viss oklarhet i rollerna bland personalen och vissa rollförskjutningar där gränserna mellan olika professioner suddas ut, bland annat i skolcoachernas roll gentemot kuratorsrollen. Skolcoachernas roll som lågröskelservice inom elevvården uppskattades av de olika yrkesgrupperna den skolspecifika elevvårdsgruppen, även om det fanns situationer där skolcoachens arbetsuppgifter gled nära in på kuratorns arbetsfält. I projektets resultat lyftes även fram en frustration i anknytning till kontakten och tillgången till service på följande steg i social- och hälsovårdssystemet, då skolans elevvård inte räckte till för elevens sociala eller hälsomässiga behov. (Tuomela m.fl., 2025)

Vid läroanstalter är relationen till de studerande som olika professionella, såsom lärare och handledare, bygger upp samt deras sätt att bemöta de studerande centralt i att stöda de studerandes välbefinnande. Personal utan undervisningsskyldighet kan ha en viktig roll i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet och de stöder undervisningspersonalen i att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården. De tillhör dock inte elev- och studerandevårdstjänsternas personal och kan därmed i enlighet med lagen inte genomföra individuellt elev- och studerandevårdsarbete med dess dokumentationsskyldigheter, vilket är viktigt att beakta då deras arbetsroll i gemenskapen definieras vid läroanstalten.

4.7 Synen på den gemensamma elev- och studerandevården hos elev- och studerandevårdstjänsternas personal

Som en del av den nationella översikten genomförde Utbildningsstyrelsen en enkät riktad till elev- och studerandevårdstjänsternas personal (kuratorer, psykologer, hälsovårdare och läkare) under våren 2024 (n=685). Syfte var att utreda vilka fungerande verksamhetssätt, utmaningar och utvecklingsbehov elev- och studerandevårdstjänsternas personal ser samt hur de ser på sin egen roll i detta arbete. Av respondenterna jobbade sju procent vid svenskspråkiga läroanstalter och deras svar presenteras nedan. Bland de som jobbade på svenska och besvarade enkäten representerar majoriteten kuratorer eller ledande kuratorer. (Utbildningsstyrelsen 2024b.)

4.7.1 Nuläget, god praxis, utvecklingsbehov och resurser

Av de som arbetade inom elev- och studerandevårdstjänsterna vid de svenskspråkiga läroanstalterna svarade ungefär hälften (54 procent) att de ansåg att det skett innehållsmässiga förändringar i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet i och med att ansvaret för anordnandet av elev- och studerandevårdstjänsterna överförts till välfärdsområdena. De förändringar som elev- och studerandevårdstjänsternas personal lyfte fram var främst negativa sådana och respondenterna ansåg att mer tid gick åt till administrativa möten på välfärdsområdet och att det hade blivit mera byråkrati. Flera lyfte fram att det hade skett ändringar i kuratorns arbetsbild och att man kände sig ha ett längre avstånd till skolan och skolvardagen. Dessutom hade informationsgången försämrats och ett större ansvar hade lagts på skolan medan elevvårdstjänsternas personal var sämre involverad, vilket ledde till att deras sakkunskap inte utnyttjades. Elev- och studerandevårdstjänsternas personal lyfte även fram att deras nya arbetsgivare hade en sämre förståelse för vad elev- och studerandevårdsarbete bestod av. Många av respondenterna lyfte fram en oro för att förändringarna nu lett till att de hade mindre tid över

för de studerande. Den enda positiva förändringen som nämndes var ett ökat kollegialt stöd när det fanns flera i personalen ur samma yrkesgrupp inom ett välfärdsområde.

Flera av respondenterna lyfte i sina svar fram att arbetet nu fokuserade främst på det åtgärdande individuella elev- och studerandevårdsarbetet och att man skulle behöva mer resurser. Elev- och studerandevårdstjänsternas personal bedömde även hur deras arbetstid fördelats mellan olika arbetsuppgifter läsåret 2023–2024. Ur svaren går att utläsa att arbetstiden används främst för individuellt elev- och studerandevårdsarbete. Resultatet är liknande som det ur OPA-datainsamlingen 2022 (Hietanen-Peltola m.fl., 2022).

En annan utmaning som lyftes fram i resultaten i projektet Samsyn var elevvårdstjänsternas personals bristfälliga tillgång till skolans informationskanaler. Resultaten visar också på svårigheter att greppa vad den gemensamma elevvården är. Även om det huvudsakliga fokuset under intervjuerna i projektet var på den gemensamma elevvården, visar resultaten att sektorsövergripande samarbete mellan medlemmarna i den skolspecifika elevvårdsgruppen fokuserar på den individuella elevvården och processerna kring det. Tredje sektorn används för att säkerställa att alla elever i skolan får ta del av olika slags hälsofrämjande insatser, medan elevvårdstjänsternas personal huvudsakligen arbetar med individuell elevvård. Elevvårdstjänsternas personal är medvetna om hur viktigt det skulle vara att arbeta mer förebyggande på gruppnivå, men är tvungna att prioritera sina tidsresurser och sätta arbetstiden på individuellt elevvårdsarbete. (Tuomela m.fl., 2025)

Via TEA Viisari kan man få information om ifall skolorna och läroanstalterna haft tillgång till elev- och studerandevårdstjänster för att få en bild av hurdana resurser det finns både för det individuella och det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Inom den grundläggande utbildningen hade man bäst haft tillgång till hälsovårdarens och kuratorns tjänster under åren 2019–2023. Läsåret 2022–2023 rapporterade en del skolor att de saknar information om psykolog- och läkartjänsterna, samtidigt som sex procent av skolorna saknade tillgång till psykologtjänster och tolv procent av skolorna tillgång till läkartjänster. Det var även flera skolor som rapporterade att de hade tillgång till psykolog- eller läkartjänster, men inte kännedom om storleken på denna resurs jämfört med kännedomen om resursen för hälsovårdar- och kuratorstjänsterna. (TEA 2019, 2021, 2023.)

Tillgång till elevvårdstjänster inom den grundläggande utbildningen 2019-2023

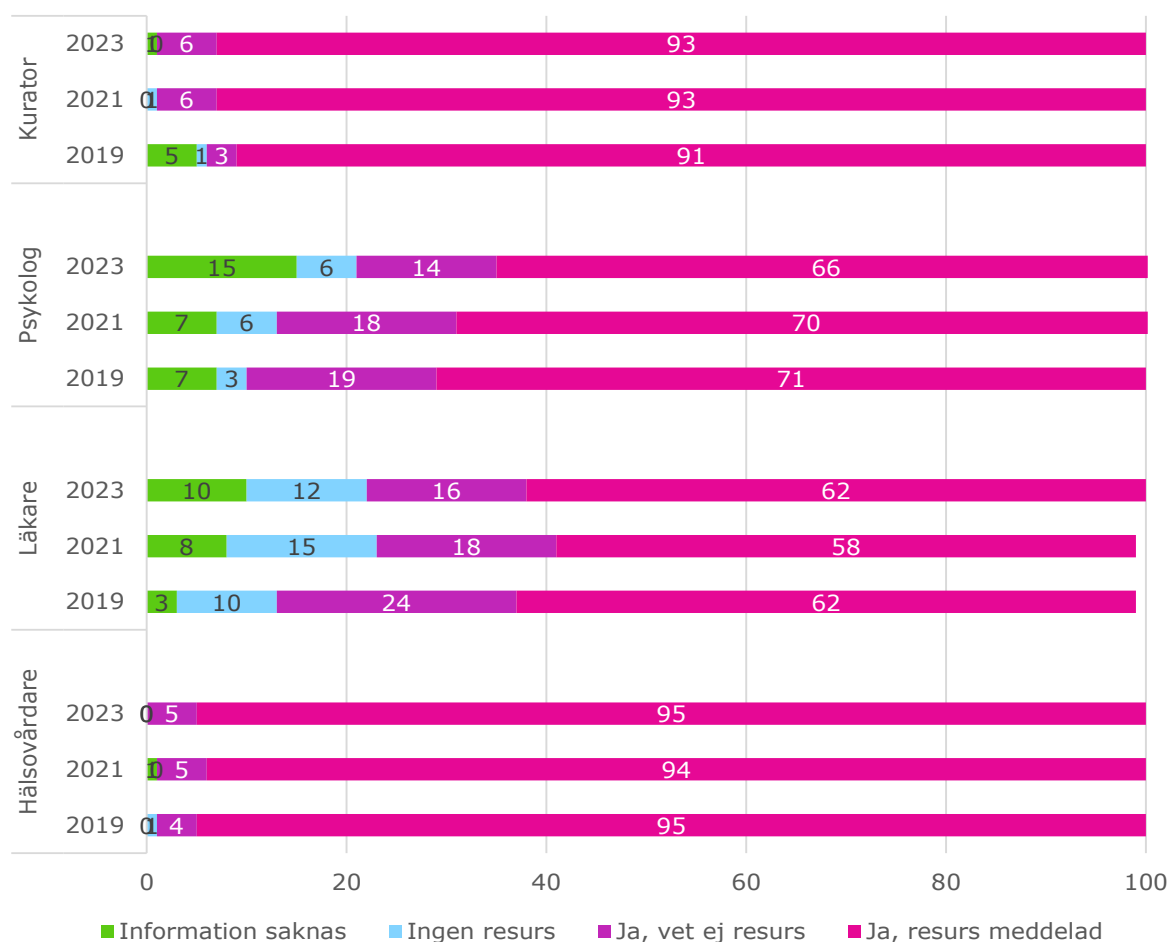

BILD 56. TILLGÅNGEN TILL ELEVVÅRDSTJÄNSTER INOM DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN UNDER ÅREN 2019-2023 (TEA 2019, 2021, 2023).

Även för gymnasiernas del kan man ur TEAvisari utläsa att de bäst haft tillgång till hälsovårdarens och kuratorns tjänster under åren 2018-2024. Läsåret 2023-2024 rapporterade en del gymnasier att de saknar information om psykolog- och läkartjänsterna, samtidigt som tio procent av gymnasierna saknade tillgång till psykologtjänster och tio procent tillgång till läkartjänster. Av gymnasierna rapporterade dessutom 17 procent att de hade tillgång till läkartjänster, men inte kännedom om storleken på denna resurs jämfört med kännedomen om resursen för hälsovårdare-, kurators- och psykologtjänsterna. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Tillgång till studerandevårdstjänster inom gymnasieutbildningen 2018-2024

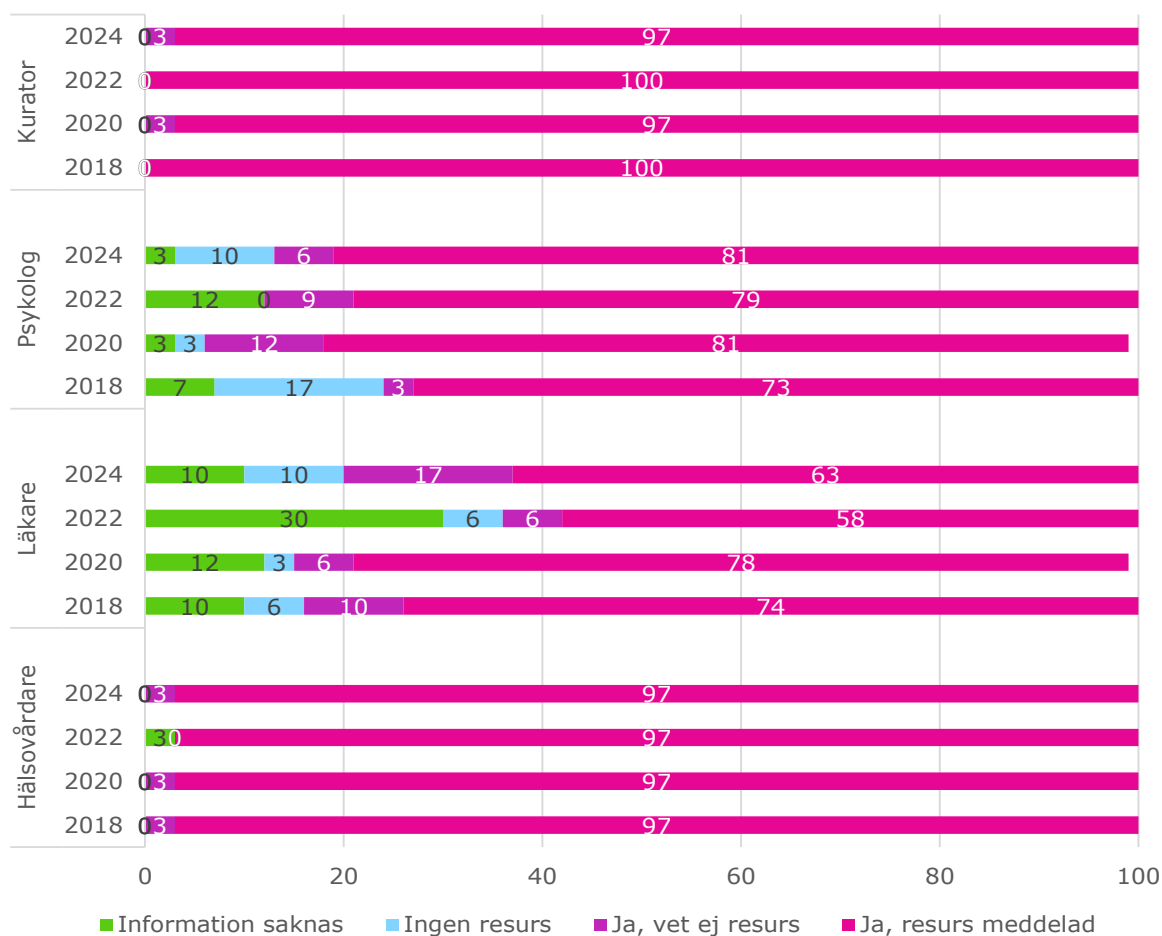

BILD 57. TILLGÅNGEN TILL STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTER INOM GYMNASIEUTBILDNINGEN UNDER ÅREN 2018-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Även för yrkesläroanstalternas del kan man ur TEAvisari utläsa att de bäst haft tillgång till hälsovårdarens och kuratorns tjänster under åren 2018-2024. Läsåret 2023-2024 rapporterade en del yrkesläroanstalter att de saknar information om psykolog- och läkartjänsterna, samtidigt som 17 procent av yrkesläroanstalterna saknade tillgång till psykologtjänster och tio procent tillgång till läkartjänster. Av yrkesläroanstalterna rapporterade dessutom 17 procent att de hade tillgång till psykolog- och läkartjänster, men inte kännedom om storleken på denna resurs jämfört med kännedomen om resursen för hälsovårdar- och kuratorstjänsterna. (TEA 2018, 2020, 2022, 2024.)

Tillgång till studerandevårdstjänster inom yrkesutbildningen 2018-2024

BILD 58. TILLGÅNGEN TILL STUDERANDEVÅRDSTJÄNSTER VID YRKESLÄROANSTALTERNÄ UNDER ÅREN 2018-2024 (TEA 2018, 2020, 2022, 2024).

Utmaningarna gällande personalbristen lyftes även fram i utredningen om den svenskspråkiga utbildningen (Oker-Blom 2021) och även där noterades bristen på psykologer och läkare vid de svenskspråkiga läroanstalterna. I medeltal saknade tre procent av de svenskspråkiga skolorna helt tillgång till läkartjänst under läsåret 2016-2017. I utredningen konstaterades även att personalbristen var särskilt synlig inom Nyland och i huvudstadsregionen. Utmaningar med att lyckas anställa läkare med tillräckliga kunskaper i svenska inom tvåspråkiga kommuner lyftes även fram i en utredning Folktinget genomförde (Kajander 2020). I den poängteras även att man vid rekryteringen ofta ville rekrytera personal för att jobba på båda språken, vilket kan kännas svårt just specifikt i dessa branscher där man jobbar med människor som mår dåligt och där man behöver behärska sin klients språk på en djup nivå för att kunna stöda hen. I Utbildningsstyrelsen enkät till elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) ombads respondenterna fylla i på vilket språk de jobbar. Av de 685 respondenterna på enkäten arbetade endast 16 personer tvåspråkigt på finska och svenska.

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) lyfte fram olika utmaningar de såg med att delta i den gemensamma elev- och studerandevården. Dessa utmaningar kunde grupperas i tre kategorier: utmaningar som berör styrningen från

välfrädsområdena, utmaningar gällande samarbetet med läroanstalterna och utmaningar som beror på tidsbrist.

Styrningen från välfrädsområdet

- Den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen är inte längre den viktigaste arbetsgruppen. I stället är kuratorsteamet på välfrädsområdet det viktigaste teamet, vilket påverkar möjligheterna till deltagande i välbefinnandearbetet vid läroanstalten negativt.
- Arbetsbilden har blivit betydligt spretigare med olika korttidsinterventioner man utbildat sig för och det finns ett tryck uppför på att genomföra dessa interventioner.
- Vården har begränsat vad de sköter så att all medelsvår psykisk problematik, utredningar och stödsamtal i stället faller på elev- och studerandevårdstjänsternas personal.
- Det råder personalbrist inom elev- och studerandevårdstjänsterna.
- Hälsovårdare upplever att de inte hinner med mycket mer utöver hälsogranskningarna.
- Långa vårdköer gör klientarbetet mer tidskrävande, vilket minskar på möjligheterna att genomföra förebyggande arbete.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal är inte på plats vid läroanstalten samtidigt längre.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal har för många enheter att fördela sin arbetstid emellan.
- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal upplever att det kommer många direktiv uppför från välfrädsområdet som påverkar möjligheterna att genomföra förebyggande arbete.

Samarbete med läroanstalten

- Det finns samarbetssvårigheter inom läroanstalten.
- Informationsgången mellan läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal har försvagats.
- Rektorn prioriterar inte de insatta mötena och inhyberar i sista stund. Tiden för att bli bekanta med varandra för att sedan kunna jobba tillsammans saknas därmed.
- Arbetsutrymmena möjliggör inte att fler anställda inom elev- och studerandevårdstjänsterna kan vara på plats vid läroanstalten samtidigt.

Tidsbrist

- Det är svårt att hinna med det förebyggande och främjande gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet då tiden går åt till individuellt elev- och studerandevårdsarbete, dokumentation och olika arbetsgrupper samt utvecklingsprojekt på välfrädsområdet.
- Personalen arbetar på flera enheter. Detta medför att man endast hinner göra det mest akuta och tiden räcker därmed inte till för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
- Vid tidsbrist är det första som faller bort det förebyggande gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.

En respondent sammanfattade utmaningarna så här:

En utmaning är att hinna med både ingripande och förebyggande elevvård. Vi skulle behöva mera resurser för att hinna jobba mera förebyggande. En annan utmaning är att vi behöver ta oss tid för samarbete och planering. Om elevvården och bildningen inte har forum för att samarbeta går det inte att få ett helhetstänk. Barn och unga är en helhet, hur de mår påverkar hur de presterar i skolan.

I projektet Samsyns resultat betonades att de centrala hindren beträffande de praktiska förutsättningarna för samarbetet berodde delvis på bristen på gemensam tid och delvis på utrymmet för olika professionella att diskutera utanför den formella mötestiden. Elevvårdstjänsternas personal arbetade ofta på flera olika skolor vilket gjorde det svårt att bli bekant med skolpersonalen och eleverna. Elevvårdstjänsternas personal upplevde dessutom att det var en separata del, inte en del av kollegiet och skolgemenskapen. (Tuomela m.fl., 2025)

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal lyfte fram följande saker som fungerade väl inom den gemensamma elev- och studerandevården:

- elev- och studerandevårdsgrupper leds
- man håller effektiva möten där man ställer upp åtgärder, genomför dem och utvärderar
- det finns en årsklocka för arbetet
- läroanstaltens vanliga verksamhet stöder genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården (till exempel rastaktiviteter, vänelevsverksamhet, elevkåren, temadagar, samarbetet med hemmet, föräldraföreningens verksamhet)
- uppföljning av elev- och studerandevårdsarbetet genomförs
- man har ett målinriktat samarbete, som alla parter vid läroanstalten värderar och tycker är viktigt
- man jobbar systematiskt med känslor, värderingar, kompisfärdigheter samt emotionella och kommunikativa färdigheter i alla klasser i en skola, man har en röd tråd för denna verksamhet under hela skoltiden för eleverna
- det finns ett välfungerande samarbete mellan personalen vid läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal
- alla som behöver involveras blir kontaktade i tid
- det hålls regelbundna gemensamma möten mellan personalen vid läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal
- det finns olika verksamhetsmodeller som tagits i bruk vid läroanstalten
- att man håller vissa temalektioner tillsammans med en kollega
- man blir bekant inom personalen och känner till kollegornas arbetsbild för att kunna ta stöd i varandra
- de studerande involveras och deras upplevelser utreds, till exempel via trivselenkäter
- de studerande och föräldrarna informeras om arbetet.

Två respondenter sammanfattade sättet att jobba så här:

Ett fungerande verksamhetssätt innefattar att hela lärarkollegiet och elev- och studerandevårdstjänsternas personal jobbar tillsammans mot samma mål och med tydliga överenskommelser över vilka material och metoder man använder och att man utvärderar sin verksamhet kontinuerligt.

Viktigast av allt är samarbetet mellan bildningen och elevvården. Vi behöver ha samma linje, planera gemensam verksamhet. Vi behöver ha möten där vi planerar hur vi vill att vår skola ska ta hand om våra elever.

Hälften av de två- och svenskspråkiga utbildningsanordnarna som besvarade undervisnings- och kulturministeriets enkät ansåg att elev- och studerandevårdstjänsternas personal har tillräckligt möjligheter och tid för att delta i genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården. Av respondenterna var hälften av annan åsikt gällande tillräckligheten i tid och möjligheter. Majoriteten ansåg att elev- och studerandevårdstjänsternas personal hade förbundit sig till att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården och att den gemensamma

elev- och studerandevårdens målsättningar och verksamhetssätt var tydliga för elev- och studerandevårdstjänsternas personal. (M. Mannerkoski & A. Ekroth, personlig kommunikation 24.2.2025.)

I resultaten för projektet Samsyn lyfter elevvårdstjänsternas personal fram utmaningar med att delta i olika aktiviteter inom det gemensamma elevvårdsarbetet i skolvardagen, då deras närvaro på skolan är begränsad och schemat är fullbokat med individuella besök. Det här gör det svårt att kunna delta spontant i den vardagliga skolverksamheten. Elevvårdstjänsternas personal önskar sig mer tid för det förebyggande gemensamma elevvårdsarbetet i skolan, vilket är en del av deras lagstadgade arbete (Lag om elev- och studerandevård 1287/2023). För att möjliggöra detta, beskriver elevvårdstjänsternas personal att man behöver nedprioritera något annat i de arbetsuppgifter de i nuläget har. Elevvårdstjänsternas personal lyfter fram en vilja att prioritera att jobba med gemensamt elevvårdsarbete i skolan och de önskar att skolpersonalen tar kontakt med dem för detta. (Tuomela m.fl., 2025)

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) lyfte fram sådant som behöver utvecklas för att den gemensamma elev- och studerandevården skulle genomföras bättre och mer lagenligt. Dessa kan grupperas i tre olika kategorier: utvecklingsbehov som gäller välfärdsområdet, utvecklingsbehov som gäller läroanstalten och utvecklingsbehov som gäller samarbetet mellan bildningssektorn och välfärdsområdet.

Utvecklingsbehov som gäller välfärdsområdet

- tillräcklig personal både inom elev- och studerandevården och övrig vård för att alla ska kunna stöda de studerande inom ramen för sitt kunnande,
- tillgång till vård på svenska på rimligt avstånd,
- kortare väntetid till vård utanför skolan
- en förståelse av vad elev- och studerandevård är och hur den skiljer sig till exempel från socialvården
- färre enheter per anställd inom elev- och studerandevårdstjänsterna
- sådan personaldimensionering för elev- och studerandevårdstjänsterna så tiden räcker till för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet
- tillgång till personal (psykologer, läkare, hälsovårdare)
- ordentliga verktyg för att genomföra arbetet.

Utvecklingsbehov som gäller läroanstalten

- läroanstalten skulle behöva vara mer tydlig med hur det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet leds, planeras och fördelas för att kunna definiera hur mycket resurser det behövs för arbetet
- elev- och studerandevårdstjänsternas personal bör vara synligt på läroanstalten och inte kännas som utomstående personer
- det behövs mera arbete med olika grupper och klasser
- läroanstaltens ledning bör prioritera den gemensamma elev- och studerandevården och ge den mer tid och resurser
- det vore bra att utnyttja en årsklocka för elev- och studerandevårdsarbetet
- de studerande ska göras delaktiga och ges möjligheter att påverka.

Utvecklingsbehov som gäller samarbetet mellan bildningssektorn och välfärdsområdet

- det skulle vara bra ifall alla vid läroanstalten har en gemensam värdegrund som man tillsammans utgår ifrån
- alla lärare ska vara medvetna om arbetsuppgifterna för elev- och studerandevårdstjänsternas personal
- skolan och välfärdsområdet bör ha en tydligare ansvarsfördelning
- det är bra om alla har gemensamma riktlinjer för arbetet
- personalen vid läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal ska samarbeta systematiskt
- det vore bra om den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen hade en gemensam planeringsdag
- informationsgången behöver vara smidig så att alla har tillgång till den information de behöver för att genomföra arbetet och kunna ingripa i ett tidigt skede
- definitionen för gemensam elev- och studerandevård behöver förtydligas
- det behöver finnas sätt att mäta den gemensamma elev- och studerandevården, nu dokumenteras bara det individuella elev- och studerandevårdsarbetet.

En person uttryckte sig om vad som behöver utvecklas så här:

*Tydligare ramar för den gemensamma elevhälsan kring vad som ska göras, av vem och hur.
Men för att lagens krav om att elevhälsan främst ska jobba förebyggande och hälsofrämjande ska uppfyllas, så behövs nästan en omorganisering av hela vårdkedjan för barn och unga med psykiska och neuropsykiatriska svårigheter.*

4.7.2 Rollen för elev- och studerandevårdstjänsternas personal inom den gemensamma elev- och studerandevården

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal (kurator, psykolog, hälsovårdare, läkare) har en viktig roll inom den gemensamma elev- och studerandevården. De hämtar sin yrkeskunskap och sitt kunnande till helheten. Det är ändamålsenligt att de deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av den gemensamma elev- och studerandevården. Det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet som elev- och studerandevårdstjänsternas personal genomför innehåller alla de åtgärder, med vilka man försöker påverka välbefinnandet, trivseln, skolengagemanget, hälsan och tryggheten i en grupp, en klass eller hela läroanstaltsgemenskapen. Vid många läroanstalter har man utvecklat goda strukturer och åtgärder för att utveckla och genomföra den gemensamma elev- och studerandevården samt för samarbetet mellan olika aktörer.

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal lyfte fram (Utbildningsstyrelsen, 2024b) följande varierande arbetsuppgifter de utför inom ramen för den gemensamma elev- och studerandevården:

- följer upp det allmänna välbefinnandet i klasser och grupper
- besöker klasser och grupper, deltar på lektioner och är med på rasterna
- håller lektioner tillsammans med en kollega, en lärare eller någon annan samarbetspart
- jobbar med gruppdynamik, emotionella och kommunikativa färdigheter och gruppbildning
- jobbar med olika slags grupper, genomför klassinterventioner
- ger psykoedukation (informera om psykiska hälsa och det som påverkar den)
- arbetar med värderingar, verksamhetskulturen och atmosfären vid läroanstalten
- är en synlig del av läroanstaltens vardag,
- är en trygg vuxen man med låg tröskel kan vända sig till
- erbjuder konsultation och handledning till personalen vid läroanstalten

- stöder lärare, fungerar som bollplank och hjälper dem se vilka insatser de själva kan genomföra i sin klass eller grupp
- handleder vänelever och tutorer
- ordnar temadagar, håller workshops och liknande evenemang
- deltar i föräldramöten
- deltar i möten för den läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgruppen
- deltar i att uppdatera olika handlingsplaner
- ger föreläsningar till lärare och/eller föräldrar kring olika teman
- stöder vid övergångsskeden
- informerar om stödtjänster utanför läroanstalten.

4.7.3 Principen om närservice

Elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster ska vara lättillgängliga för de studerande. Valfärdsområdet ska i första hand ordna tjänsterna vid läroanstalten. (Lag om elev- och studerandevård 9 §)

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal ansåg att det är viktigt att de finns närvarande vid läroanstalterna och hoppades på att deras arbetsutrymmen skulle finnas på läroanstalten. Att känna till läroanstalten och de som arbetade där samt känna sig som en del av läroanstaltens gemenskap stöder både samarbetet och att man genomför arbetet framgångsrikt. Av de respondenter på Utbildningsstyrelsens enkät till elev- och studerandevårdstjänsternas personal (Utbildningsstyrelsen 2024b) som jobbade vid svenskspråkiga läroanstalter upplevde 24 procent att de alltid och 39 procent att de oftast var en del av läroanstaltens gemenskap. Av respondenterna rapporterade 28 procent att de ibland var en del av läroanstaltens gemenskap och sju procent att de sällan var det. I enkätens nationella resultat var det färre (19 procent) som rapporterade att de endast ibland tillhörde gemenskapen. Det underlättar ifall arbetsutrymmena möjliggör att flera professionella arbetar samtidigt vid läroanstalten för att kunna genomföra den gemensamma elev- och studerandevården och samarbeta inom elev- och studerandevården.

Via TEAvisari är det möjligt att följa med var elev- och studerandevårdstjänsterna har ordnats. Kuratorns mottagning ordnades i skolan i 97 procent av skolorna. Psykologens undersökningar ordnades i skolan i 66 procent av skolorna och i tretton procent i ett utrymme för centraliserade elevvårdstjänster utanför skolan medan psykologens mottagning ordnades i skolorna i 61 procent av skolorna och i tolv procent i ett utrymme för centraliserade elevvårdstjänster utanför skolan. Skolhälsovårdens mottagningar ordnades i skolan i 89 procent av skolorna och skolhälsovårdens mottagningar i skolan i 92 procent av skolorna. Av skolläkarundersökningarna ordnades 79 procent i skolan och elva procent vid hälsostationen och av skolläkarmottagningarna ordnades 52 procent i skolorna och 26 procent vid hälsostationerna. Ur resultaten går att utläsa att det finns en personalbrist bland psykologer och läkare. Tretton procent av skolorna saknade skolläkarmottagning och två procent skolläkarundersökningar medan elva procent saknade psykologmottagning och sex procent psykologundersökningar inom den grundläggande utbildningen läsåret 2022–2023. Av skolorna rapporterade 46 procent att de har ändamålsenliga utrymmen för att flera ur elevvårdstjänsternas personal kan arbeta samtidigt i skolan, vilket är färre än det nationella resultatet för TEAvisari (53 procent). Kuratorerna hade ändamålsenliga arbetsutrymmen i 83 procent, psykologen i 74 procent och skolhälsovården i 84 procent av skolorna. (TEA 2023.)

Östra Finlands regionförvaltningsverk tog beslut i ett tillsynsärende gällande psykologtjänster på distans och påpekade att anordnande av tjänster på distans inte räknas som närservice och att det

dessutom försvårar genomförandet av den gemensamma elev- och studerandevården (Itä-Suomen aluehallintoviraston valvontapäätös ISAVI/278/2025).

Av hälsovårdarmottagningarna i gymnasiet ordnades 82 procent läsåret 2023–2024 i det egna gymnasiet och tolv procent vid någon annan läroanstalt. Av läkarundersökningarna ordnades 47 procent i gymnasiet, 25 procent vid hälsostationen och tolv procent vid en enhet för centraliserad studerandehälsovård utanför gymnasiet. Av kuratorstjänsterna ordnades 85 procent vid gymnasiet och nio procent vid en annan läroanstalt. Av gymnasierna meddelade sex procent att psykologtjänst inte var tillgänglig, 67 procent att den ordnades i gymnasiet, 18 procent att den ordnades vid en enhet för centraliserade studerandevårdstjänster utanför gymnasiet och tre procent att den ordnades som distansmottagning. (TEA 2024.)

Inom yrkesutbildningen ordnades 58 procent av hälsovårdarmottagningarna vid verksamhetsstället och 32 procent vid en annan läroanstalt läsåret 2023–2024. Av läkarundersökningarna ordnades 16 procent vid verksamhetsstället, 68 procent vid hälsostationen och elva procent vid en annan läroanstalt. Av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen meddelade 16 procent att psykologtjänst inte var tillgänglig, 47 procent att den ordnades på verksamhetsstället, 21 procent att den ordnades vid en enhet för centraliserade studerandevårdstjänster utanför verksamhetsstället och fem procent att den ordnades som distansmottagning. (TEA 2024.)

5 NULÄGET INOM DEN SVENSKSPRÅKIGA GEMENSAMMA ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN

I översikten behandlas ledningen av elev- och studerandevården, utbildningsanordnares elev- och studerandevårdsplaner, de olika grupperna för elev- och studerandevården, beskrivningarna i planerna för granskningen av sundhet och trygghet samt behandlingen av klassammandragen för skolhälsovården till den del det funnits information om dessa. Information om den gemensamma elev- och studerandevården som helhet har sammanställts från olika källor för att belysa nuläget. Utöver detta har även de utmaningar som lyftes fram i rapporten om den svenskspråkiga utbildningen beaktats (Oker-Blom 2021) samtidigt som en avsikt med denna översikt varit att sammanställa information om den svenskspråkiga gemensamma elev- och studerandevården till en samlad helhet.

Nedan följer en beskrivning av de centrala observationerna av nuläget när det gäller verksamhet på svenska. Till en stor del följer denna beskrivning till sin rubriksättning samma rubriker som lyftes fram i den nationella översikten av den gemensamma elev- och studerandevården (Söderek m.fl. 2025). De centrala observationerna är långt liknande som de Nationella centret för utbildningsutvärdering kom fram till när de utvärderade verkställandet av lagen om elev- och studerandevård. De centrala observationerna i denna översikt av det svenskspråkiga nuläget som helhet är väldigt liknande med resultaten i projektet Samsyn, där datainsamlingen gjorts hos två svenskspråkiga utbildningsanordnare.

5.1 Centrala observationer av nuläget inom den svenskspråkiga utbildningen

Begreppet gemensam elev- och studerandevård

- Gemensam elev- och studerandevård innebär inte enbart den gemensamma elev- eller studerandevårdsgruppens verksamhet eller temadagar kring välbefinnandets olika delområden, utan övergripande all den verksamhet och verksamhetskultur som främjar lärande, välbefinnande, hälsa, socialt ansvarstagande, sociala relationer och delaktighet vid läroanstalten samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö.
- Den gemensamma elev- och studerandevården ingår i arbetsuppgifterna för alla anställda vid läroanstalten oberoende av deras yrkesbeteckning.
- Det är inte ännu tydligt för alla vid läroanstalten vad som menas med begreppet gemensam elev- och studerandevård.
- Verksamheten och arbetsfördelningen för de olika grupperna inom elev- och studerandevården (den sektorsövergripande styrgruppen för elev- eller studerandevården, läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen, den sektorsövergripande expertgruppen) behöver ytterligare förtydligas.
- I flera läroanstaltsspecifika elev- och studerandevårdsgrupper behandlar man enskilda studerandes behov av stöd för lärande och individuell elev- och studerandevård på ett sätt som strider mot lagen.

Via den gemensamma elev- och studerandevården är det möjligt att stärka välbefinnandet, samhörigheten och skolengagemanget i gemenskapen.

- Med tillräckliga resurser och stöd från utbildningsanordnaren kan man genomföra det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet på ett effektivt sätt.
- Genom den gemensamma elev- och studerandevården är det möjligt att främja samhörigheten, atmosfären, verksamhetskulturen och verksamhetssätten vid läroanstalterna och genom detta stärka de studerandes och personalens trivsel och välbefinnande. När de vuxna mår bra, har det en positiv inverkan på de studerandes välbefinnande och lärande.
- Med fungerande gemensam elev- och studerandevård kan man främja känslan av grupptillhörighet och skolengagemang samt förebygga fenomen som mobbning, utslagning, frånvaro och ensamhet.

Tillräckliga resurser och en tydlig arbetsfördelning inom den gemensamma elev- och studerandevården stöder genomförandet.

- Fokus inom elev- och studerandevårdsarbetet ligger på det individuella och åtgärdande arbetet, inte på det förebyggande och gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet som i enlighet med lagen är det man i första hand ska betona.
- Personalbristen inom elev- och studerandevårdstjänsterna berör särskilt psykologer och läkare.
- Vid planeringen av resurserna för elev- och studerandevårdstjänsternas personal vore det bra att beakta även de regionala behoven och läroanstalternas särdrag.
- Rektorerna och elev- och studerandevårdstjänsternas personal önskar att det skulle finnas mera tid och resurser för att genomföra förebyggande gemensamt elev- och studerandevårdsarbete.
- Lärare har en viktig roll i att genomföra det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet, men innehållet för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet behöver förtydligas för att stöda lärarna i deras uppdrag.
- Personal utan undervisningsskyldighet kan fungera som stöd för undervisnings- och handledningspersonalen i att genomföra den gemensamma elev- och studerandevården.
- Både undervisningspersonalen och elev- och studerandevårdstjänsternas personal anser att det finns en början på goda strukturer och förutsättningar för att jobba med välbefinnande i studiemiljöerna, fastän arbetet ännu behöver utvecklas.

För att det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt behövs tillräckliga resurser, ett fungerande ledarskap, tydliga strukturer och ett smidigt informationsutbyte

- Tydliga strukturer och ett fungerande ledarskap stöder en framgångsrik gemensam elev- och studerandevård. För att lyckas med arbetet och ha ett fungerande samarbete behövs en tydlig arbetsfördelning där man tillsammans kommer överens om de anställdas ansvarsområden och roller.
- Regelbundet och systematiskt arbete inom den läroanstaltsspecifika studerandevårdsgruppen är en viktig del av den gemensamma elev- och studerandevården.
- Med tanke på det praktiska arbetet är det viktigt med en fungerande informationsgång mellan läroanstalten och elev- och studerandevårdstjänsternas personal.
- Läroanstalterna har skriftliga tillvägagångssätt, planer och anvisningar som möjliggör ett förebyggande arbetsgrepp och ingripande i ett tidigt skede. Dessa anvisningar styr och stöder planeringen, genomförandet och utvärderingen av läroanstalternas verksamhet. Det finns en stor variation mellan olika läroanstalter i förekomsten av skriftliga anvisningar.

- Principen om närservice är viktig både för den gemensamma och den individuella elev- och studerandevården
 - Arbetslokalerna ska göra det möjligt för flera av elev- och studerandevårdstjänsternas personal att arbeta samtidigt på läroanstalten.
 - I synnerhet läkar- och psykologtjänsterna genomförs även utanför läroanstalten, såsom vid hälsostationer, koncentrerat i elev- och studerandevårdstjänsternas lokaler, vid privata serviceproducenters verksamhetsställen eller på distans. I lagen om elev- och studerandevård konstateras att psykolog- och kuratorstjänsterna ska vara lättillgängliga för de studerande.
 - Antalet läroanstalter att fördela arbetstiden mellan inverkar även på hur väl den gemensamma elev- och studerandevården kan genomföras av elev- och studerandevårdstjänsternas personal. När en anställd vid elev- och studerandevårdstjänsterna inte har alltför många läroanstalter som hen tvingas fördela sin arbetstid mellan, hinner hen i tillräckligt hög grad vara närvarande vid läroanstalten och kan på ett genuint sätt vara en del av gemenskapen och genomförandet av den gemensamma elev- eller studerandevården. I det här fallet är även informationsutbytet och samarbetet mellan olika yrkesutbildade personer smidigare.

Inom den gemensamma elev- och studerandevården är barn, elever och studerande samt deras vårdnadshavare centrala aktörer.

- Läsåret 2022–2023 ingick elever regelbundet i elevvårdsgruppen i åtta procent av skolorna inom den grundläggande utbildningen. Läsåret 2023–2024 ingick studerande regelbundet i de läroanstaltsspecifika studerandevårdsgrupperna vid tio procent av gymnasierna och vid 17 av yrkesläroanstalternas verksamhetsställen.
- Vårdnadshavare ingick regelbundet i gruppen i åtta procent av skolorna, vid sju procent av gymnasierna och inte alls vid yrkesläroanstalternas verksamhetsställen.
- Om man ser på både de studerandes upplevelser enligt enkäten Hälsa i skolan och hur regelbundet de deltar i den läroanstaltsspecifika elev- eller studerandevårdsgruppens arbete kan det vara bra att gå igenom på vilket sätt och i vilka situationer studerande erbjuds möjligheter att delta även i den svenskspråkiga verksamheten. Det samma gäller vårdnadshavarna.
- Det är bra att regelbundet under hela läsåret informera de studerande och deras vårdnadshavare om den gemensamma elev- och studerandevården och arbetssätten.

Att leda den gemensamma elev- och studerandevården är en central del av välbefinnandearbetet. Utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan är ett konkret verktyg för detta ändamål. Samarbetet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet bygger på en gemensam förståelse av arbetets innehåll.

- De flesta utbildningsanordnare har utarbetat utbildningsanordnarens elev- eller studerandevårdsplan.
 - Flera planer saknar olika delar som bör ingå enligt bestämmelserna i läroplansgrunderna eller yrkesutbildningens föreskrift.
 - Det finns ännu behov av att särskilt utveckla beskrivningar av det konkreta arbetet, åtgärderna och uppföljningen (egenkontroll).
 - Planerna för att förebygga och ingripa vid mobbning, trakasserier och våld samt krisplanen finns ofta på ett annat ställe än i utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan.
 - I flera planer är det något oklart vilken slags information om studerandes välbefinnande man grundar arbetet på eller hurdana åtgärder information om välbefinnandet leder till.

- Den vanligaste uppföljningsinformationen som utnyttjas är läroanstaltens egna trivsel- och välmåendeenkäter (86 procent) eller enkäten Hälsa i skolan (77 procent) som grund för hur man följer upp välbefinnandet eller planerar åtgärder. Sällan utnyttjas TEAvisari för detta.
- Enligt TEAvisari följer ungefär hälften av skolorna systematiskt upp elevernas hälsa och välbefinnande på skolenivå genom uppföljningsstatistik som samlats in från den omfattande hälsogranskningen (TEA 2023). Av skolorna svarade 55 procent år 2023 att de systematiskt utnyttjat uppföljningsinformation från hälsogranskningarna på skolenivå. År 2024 svarade 45 procent av gymnasierna och hälften av yrkesläroanstalterna att de systematiskt utnyttjat uppföljningsinformation från hälsogranskningarna på läroanstaltsnivå.
 - Processen för att genomföra granskningen av sundhet och trygghet vid läroanstalten och gemenskapen beskrivs kortfattat i planerna. Av de svenskspråkiga skolorna svarade 63 procent år 2023 att den senaste granskningen av sundhet och trygghet vid skolan var gjord inom den tid lagen förutsätter. År 2024 svarade 72 procent av de svenskspråkiga gymnasierna och 84 procent av de svenskspråkiga yrkesläroanstalternas verksamhetsställen att den senaste granskningen av sundheten och tryggheten vid läroanstalten var gjord inom den tid lagen förutsätter.
 - Det förekommer en stor variation när det gäller ledningen, genomförandet och utvärderingen samt samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevården. Vid vissa läroanstalter genomförs arbetet i enlighet med lagen, i andra finns det fortfarande stora utvecklingsbehov när det gäller strukturerna och arbetet är ännu i planeringsskedet.
 - Av rektorerna som arbetar vid svenskspråkiga läroanstalter upplever ungefär hälften att samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsternas personal och samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevården har försämrats i och med att ansvaret för att anordna elev- och studerandevårdstjänsterna överförts till välfärdsområdena.
 - En av utmaningarna för ledningen för den gemensamma elev- och studerandevården är att lyckas involvera hela personalen i arbetet.
 - Ur rektorernas synvinkel verkar problemen inom den gemensamma elev- och studerandevården kulminera i problem med ledningen och strukturerna, som beror på att man är underställd två olika förvaltningsområden.
 - Rektorn för en läroanstalt leder det gemensamma elev- eller studerandevårdsarbetet vid sin enhet, men välfärdsområdet styr resurserna för elev- och studerandevårdstjänsternas personal och därmed deras arbete och arbetets innehåll.
 - En del rektorer upplever det som svårt att leda det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet, eftersom de saknar arbetsledningsrätt för elev- och studerandevårdstjänsternas personal.
 - Elev- och studerandevårdstjänsternas personal upplever det som viktigt att ledningen har gedigen kännedom och förståelse för elev- och studerandevårdstjänsternas arbete som helhet för att det ska vara möjligt att utnyttja deras kunskande när man utvecklar elev- och studerandevården.
 - Vissa rektorer upplever att samarbetet med välfärdsområdet inte är tillräckligt fungerande för att resurserna ska motsvara de praktiska behoven i vardagen.
 - Samarbetet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet, strukturerna och rutinerna för ledningen samt informationsutbytet bildar grunden för det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
 - För planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av läroanstaltens elev- och studerandevård svarar en läroanstaltsspecifik elev- eller studerandevårdsgrupp. För närvarande förekommer det stor variation mellan olika läroanstalter när det gäller hur ofta gruppen sammanträder och hur systematisk och kunskapsbaserad gruppens verksamhet är.

- Elev- och studerandevårdstjänsternas personal ser utmaningar i styrningen från välfärdsområdet, i samarbetet inom läroanstalten och i arbetstiden för att kunna genomföra det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet.
- Av de som arbetade inom elev- och studerandevårdstjänsterna anser något fler än hälften att det har skett innehållsmässiga förändringar i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet i och med att ansvaret för anordnandet av elev- och studerandevårdstjänsterna blivit välfärdsområdenas.

Det finns anledning att närmare kartlägga genomförandet av elev- och studerandevården, även på svenska.

- Antalet källor som går att utnyttja för en sammanställning om det svenskspråkiga läget är betydligt färre jämfört med antalet källor för att få en bild av nuläget nationellt. Det är bra att i olika datainsamlingar redan i planeringsskedet se över hur de genomförs så att separata analyser över det svenskspråkiga läget är möjliga att göra. Det är dessutom bra att säkerställa att datainsamlingarna även når de som arbetar på svenska.
- Eftersom de nationella datainsamlingarna inte riktar sig till alla de utbildningsformer som omfattas av lagen om elev- och studerandevård, kunde det vara nyttigt att utreda hur den gemensamma elev- och studerandevården genomförs inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen för vuxna, gymnasieutbildningen för vuxna, utbildningen som handleder för examensutbildning och folkhögskolornas fria bildningsarbete riktat till läropliktiga. Via det kunde man ta reda på vilka goda tillvägagångssätt det finns för att planera, genomföra, utveckla och utvärdera den gemensamma elev- och studerandevården inom den specifika utbildningsformen samt vilka utvecklingsbehov och utmaningar det finns.

5.2 Keskeiset havainnot nykytilasta ruotsinkielisessä koulutuksessa

Yhteisöllinen opiskeluhoolto käsitteenä

- Yhteisöllinen opiskeluhoolto ei tarkoita ainoastaan oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän toimintaa tai hyvinvoinnin eri osa-alueisiin liittyviä teemapäiviä, vaan kokonaisvaltaisesti kaikkea toimintaa ja toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, sosiaalisia suhteita ja osallisuutta oppilaitoksessa sekä terveellistä, turvallista ja saavutettavaa opiskeluympäristöä.
- Yhteisöllinen opiskeluhoolto kuuluu kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien tehtäviin riippumatta heidän ammattinimikkeestään.
- Kaikille oppilaitoksissa ei ole vielä selvää, mitä yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan.
- Opiskeluhoollon eri ryhmien (monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä, oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä, monialainen asiantuntijaryhmä) toiminta ja työnjako kaipaavat edelleen selkeyttämistä.
- Monissa oppilaitoskohtaisissa opiskeluhooltoryhmissä käsitellään yksittäisten opiskelijoiden oppimisen tuen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon tarpeita tavalla, joka on lainvastainen.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon avulla on mahdollista vahvistaa hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja kouluun kiinnittymistä yhteisössä.

- Riittävien resurssien ja koulutuksen järjestäjän tuen avulla yhteisöllinen opiskeluhoollotyö voidaan toteuttaa tehokkaasti.
- Yhteisöllisen opiskeluhoollon avulla voidaan edistää yhteenkuuluvuutta, ilmapiiriä, toimintakulttuuria ja toimintatapoja oppilaitoksissa ja tätä kautta vahvistaa opiskelijoiden ja henkilöstön viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Kun aikuiset voivat hyvin, sillä on myönteinen vaikutus opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimiseen.
- Toimivalla yhteisöllisellä opiskeluhoollolla voidaan edistää ryhmään kuulumisen tunnetta ja kouluun kiinnittymistä sekä ehkäistä ilmiöitä, kuten kiusaamista, syrjäytymistä, poissaoloja ja yksinäisyyttä.

Riittävät resurssit ja selkeä työnjako yhteisöllisessä opiskeluhoollossa tukevat sen toteutusta.

- Lain mukaan opiskeluhoollotyön ensisijainen toteuttamistapa on ennaltaehkäisevä ja yhteisöllinen opiskeluhoollto. Tällä hetkellä oppilaitoksissa painopiste on yksilökohtaisessa ja korjaavassa työssä.
- Opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten henkilöstöpula koskee erityisesti psykologeja ja lääkäreitä.
- Opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten resurssien suunnittelussa olisi hyvä huomioida myös alueelliset tarpeet ja oppilaitosten erityispiirteet.
- Rehtorit ja opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaiset toivovat, että ennaltaehkäisevään yhteisölliseen opiskeluhoolltotohtyöhön olisi enemmän aikaa ja resursseja.
- Opettajilla on tärkeä rooli yhteisöllisen opiskeluhoolltotohtyön toteuttamisessa, mutta työn sisältöä tulee selkeyttää, jotta opettajia voidaan tukea heidän tehtävässään.
- Opetukseen sitomaton henkilöstö voi toimia tukena opetus- ja ohjaushenkilöstölle yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa.
- Sekä opetushenkilöstö että opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaiset näkevät, että oppimisympäristöjen hyvinvointityöhön liittyen on syntymässä hyviä rakenteita ja edellytyksiä, vaikka työtä on edelleen kehitettävä.

Jotta yhteisöllinen opiskeluhoolltotohtyö voidaan toteuttaa onnistuneesti, tarvitaan riittävät resurssit, toimiva johtaminen, selkeät rakenteet ja sujuva tiedonkulku.

- Selkeät rakenteet ja toimiva johtaminen tukevat onnistunutta yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Työn onnistumiseksi ja yhteistyön toimivuuden varmistamiseksi tarvitaan selkeä työnjako, jossa sovitaan yhdessä vastuualueista ja rooleista.
- Säännöllinen ja systemaattinen työ oppilaitoskohtaisessa opiskeluhoolltoryhmässä on tärkeä osa yhteisöllistä opiskeluhoolltoa.
- Käytännön työn kannalta on tärkeää, että tiedonkulku oppilaitoksen ja opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten välillä toimii hyvin.
- Oppilaitoksilla on kirjallisia toimintatapoja, suunnitelmia ja ohjeita, jotka mahdollistavat ennaltaehkäisevän työotteen ja varhaisen puuttumisen. Nämä ohjeet ohjaavat ja tukevat oppilaitoksen toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Kirjallisten ohjeiden esiintymisessä on suurta vaihtelua eri oppilaitosten välillä.
- Lähipalveluperiaate on tärkeä sekä yhteisöllisessä että yksilökohtaisessa opiskeluhoollollossa.
 - Työtilojen tulee mahdollistaa useiden opiskeluhoolltopalvelujen ammattilaisten samanaikainen työskentely oppilaitoksessa.

- Erityisesti lääkärin ja psykologin palveluja toteutetaan myös oppilaitoksen ulkopuolella, kuten terveysasemilla, keskitetysti opiskeluhoitopalvelujen tiloissa, yksityisten palveluntuottajien toimipaikoissa tai etänä. Opiskeluhoitolaissa todetaan, että psykologin ja kuraattorin palvelujen tulee olla opiskelijoille helposti saavutettavia.
- Oppilaitosten määrä, joiden välillä työaika jaetaan, vaikuttaa siihen, kuinka hyvin opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset voivat toteuttaa yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Kun opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisella ei ole liian monta oppilaitosta vastuullaan, hän ehtii olla riittävästi läsnä oppilaitoksessa ja voi aidosti olla osa oppilaitoksen yhteisöä sekä toteuttamassa yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Tällöin myös tiedonkulku ja yhteistyö eri ammattiryhmien välillä on sujuvampaa.

Yhteisöllisessä opiskeluhoitossa lapset, oppilaat ja opiskelijat sekä heidän huoltajansa ovat keskeisiä toimijoita.

- Lukuvuonna 2022–2023 oppilaat osallistuivat säännöllisesti opiskeluhoitoryhmään kahdeksassa prosentissa perusopetuksen kouluista. Lukuvuonna 2023–2024 opiskelijat osallistuivat säännöllisesti oppilaitoskohtaisiin opiskeluhoitoryhmiin kymmenessä prosentissa lukioista ja 17 ammatillisen oppilaitoksen toimipaikassa.
- Huoltajat osallistuivat säännöllisesti oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoitoryhmään kahdeksassa prosentissa kouluista, seitsemässä prosentissa lukioista eikä lainkaan ruotsinkielisten ammatillisten oppilaitosten toimipaikoissa.
- Kun tarkastellaan sekä opiskelijoiden kokemuksia Kouluterveyskyselyn mukaan että sitä, kuinka säännöllisesti he osallistuvat oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän työhön, voi olla hyvä pohtia, millä tavoin ja missä tilanteissa opiskelijoille tarjotaan vaikuttamismahdollisuuksia. Sama koskee huoltajia.
- On hyvä tiedottaa opiskelijoita ja heidän huoltajiansa säännöllisesti koko lukuvuoden ajan yhteisöllisestä opiskeluhoitosta ja sen toimintatavoista.

Yhteisöllisen opiskeluhoiton johtaminen on keskeinen osa hyvinvointityötä. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma on konkreettinen työväline tähän tarkoitukseen. Koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyö perustuu jaettuun ymmärrykseen työn sisällöstä.

- Useimmat koulutuksen järjestäjät ovat laatineet koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman.
 - Monista suunnitelmista puuttuu eri osia, jotka suunnitelman tulisi sisältää opetussuunnitelman perusteiden tai ammatillisen koulutuksen määräyksen mukaan.
 - On edelleen tarvetta kehittää erityisesti kuvauksia konkreettisesta työstä, toimenpiteistä ja seurannasta (omavalvonta).
 - Suunnitelmat kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi sekä kriisisuunnitelma löytyvät usein muualta kuin koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmasta.
 - Monissa suunnitelmissa on jonkin verran epäselvyyttä siihen liittyen, mihin tietoihin opiskelijoiden hyvinvoinnista työ perustuu tai millaisiin toimenpiteisiin hyvinvointitieto johtaa. Yleisimmin hyödynnetään oppilaitoksen omia viihtyvyys- ja hyvinvointikyselyjä (86 %) tai Kouluterveyskyselyä (77 %) hyvinvoinnin seurannan tai toimenpiteiden suunnittelun pohjana. TEAviisaria hyödynnetään tähän harvoin.
 - TEAviisarin mukaan noin puolet kouluista seuraa systemaattisesti oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia koulutasolla laajojen terveystarkastusten seurantalastojen avulla (TEA 2023). Kouluista 55 prosenttia vastasi vuonna 2023, että he ovat systemaattisesti hyödyntäneet

terveystarkastusten seurantatietoa koulutasolla. Vuonna 2024 lukioista 45 prosenttia ja puolet ammatillisista oppilaitoksista vastasivat, että he ovat systemaattisesti hyödyntäneet terveystarkastusten seurantatietoa oppilaitostasolla.

- Oppilaitoksen ja yhteisön terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastuksia kuvataan opiskeluhoitosuunnitelmissa lyhyesti. Kouluista 63 prosenttia vastasi vuonna 2023, että viimeisin terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastus koulussa oli tehty lain edellyttämässä ajassa. Vuonna 2024 lukioista 72 prosenttia ja 84 prosenttia ammatillisten oppilaitosten toimipaikoista vastasivat, että viimeisin terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastus oppilaitoksessa oli tehty lain edellyttämässä ajassa.
- Yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamisessa, toteutuksessa, arvioinnissa ja yhteistyössä esiintyy suurta vaihtelua. Joissakin oppilaitoksissa työ toteutetaan lain mukaisesti, kun taas toisissa oppilaitoksissa rakenteita ja työtä pitää edelleen kehittää ja työ on vielä suunnitteluvaiheessa.
- Oppilaitoksissa työskentelevistä rehtoreista noin puolet kokee, että yhteistyö opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa ja yhteistyö yhteisöllisessä opiskeluhoollossa on heikentynyt sen jälkeen, kun vastuu opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä siirtyi hyvinvointialueille.
- Yksi yhteisöllisen opiskeluhoollon johtamisen haasteista on sitouttaa koko henkilöstö tähän työhön.
- Rehtorien näkökulmasta yhteisöllisen opiskeluhoollon ongelmat näyttävät kulminoituvan johtamiseen ja rakenteisiin liittyviin ongelmiin, jotka johtuvat siitä, että toimitaan kahden eri hallinnonalan alaisuudessa.
 - Oppilaitoksen rehtori johtaa yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä omassa oppilaitoksessaan, mutta hyvinvointialue ohjaa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten resursseja ja siten heidän työtään ja työn sisältöä.
 - Osa rehtoreista kokee yhteisöllisen opiskeluhoitotyön johtamisen vaikeaksi, koska heiltä puuttuu työnjohto-oikeus opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisiin.
 - Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset pitävät tärkeänä, että johto tuntee ja ymmärtää opiskeluhoitopalvelujen työn kokonaisuutta, jotta heidän osaamistaan voidaan hyödyntää opiskeluhoollon kehittämisessä.
 - Osa rehtoreista kokee, että yhteistyö hyvinvointialueen kanssa ei ole riittävän toimivaa, jotta resurssit vastaisivat arjen käytännön tarpeita.
 - Koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö, johtamisen rakenteet ja käytännöt sekä tiedonkulku muodostavat perustan yhteisölliselle opiskeluhoitotyölle.
- Oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä. Tällä hetkellä eri oppilaitosten välillä on suurta vaihtelua siinä, kuinka usein ryhmä kokoontuu ja kuinka systemaattista ja tietoon perustuvaa ryhmän toiminta on.
- Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset näkevät haasteita hyvinvointialueen ohjauksessa, oppilaitoksen sisäisessä yhteistyössä ja aikaresursseissaan, jotta yhteisöllinen opiskeluhoitotyö voidaan toteuttaa.
- Hieman yli puolet opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisista katsoo, että yhteisöllisen opiskeluhoitotyön sisällössä on tapahtunut muutoksia sen jälkeen, kun vastuu opiskeluhoitopalvelujen järjestämisestä siirtyi hyvinvointialueille.

On syytä kartoittaa tarkemmin opiskeluhoollon toteutumista, myös ruotsiksi.

- Lähteiden määrä, joita voidaan hyödyntää ruotsinkielisen nykytilan kuvaukseen, on huomattavasti pienempi verrattuna lähteiden määrään, joilla saadaan kuva valtakunnallisesta nykytilanteesta. On hyvä eri tiedonkeruiden suunnitteluvaiheessa jo tarkistaa, miten ne

toteutetaan, jotta erilliset analyysit ruotsinkielisestä tilanteesta ovat mahdollisia. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että tiedonkeruut tavoittavat myös niitä, jotka työskentelevät ruotsiksi.

- Koska valtakunnalliset tiedonkeruut eivät kohdistu kaikkiin niihin koulutusmuotoihin, jotka kuuluvat opiskeluhooltolain piiriin, voisi olla hyödyllistä selvittää, miten yhteisöllinen opiskeluhoolto toteutetaan esiopetuksessa, aikuisten perusopetuksessa, aikuisten lukiokoulutuksessa, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa sekä kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa vapaassa sivistystyössä. Sen avulla voitaisiin selvittää, millaisia hyviä toimintatapoja on olemassa yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin kyseisessä koulutusmuodossa sekä millaisia kehittämistarpeita ja haasteita on.

Datainsamlingen för den nationella översikten i maj-juni 2024

Enkät till rektorer

En enkät genomfördes våren 2024, som en del av den nationella översikten, för att reda ut rektorers erfarenheter av vilka utmaningar och goda modeller för att leda den gemensamma elev- och studerandevården det fanns samt hur ändringen kring anordnandet av elev- och studerandevårdstjänsterna påverkat den gemensamma elev- och studerandevården och samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsternas personal.

Enkäten skickades ut till samtliga utbildningsanordnare via Utbildningsstyrelsens registratur. Enkäten var riktad till alla de nio utbildningsformers rektorer som omfattas av lagen om elev- och studerandevård. Svarstiden för enkäten var 14.5–12.6.2024. Enkäten besvarades av 722 rektorer eller ledare och svaren täckte samtliga utbildningsformer som omfattas av lagen om elev- och studerandevård. Tio procent (n=73) av svaren kom från rektorer som arbetade vid svenskspråkiga läroanstalter och två procent uppgav att de arbetade både på svenska och finska. Rektorerna kunde välja flera olika utbildningsformer de representerade. Av de som arbetade på svenska representerade 44 personer den grundläggande utbildningen, 16 personer förskoleundervisningen, elva personer gymnasieutbildning, sju personer yrkesutbildningen, sju personer folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga, fem personer undervisningen som förbereder för den grundläggande utbildningen och två personer utbildningen som handleder för examensutbildning.

Alla öppna svar analyserades genom en kvalitativ innehållsanalys. Kategorierna bildades utgående från datan och är följande: ledarskap, strukturer, verksamhetssätt, delaktighet, samarbete, personalomsättningen, personalresurseringen, att leda genom information samt ekonomi. Av kategorierna hade kategorierna ledarskap och strukturer ett starkt samband med de övriga kategorierna. Till exempel tidsbrist eller brist på samarbete var en följd av utmaningar i ledarskapet och verksamhetens strukturer.

Enkät till elev- och studerandevårdstjänsternas personal

Som en del av den nationella översikten genomfördes under våren 2024 en enkät till elev- och studerandevårdstjänsternas personal (kuratorer, psykologer, hälsovårdare och läkare), genom vilken man utredde fungerande verksamhetssätt och olika utmaningar inom den gemensamma elev- och studerandevården och vilken roll personalen hade i det gemensamma elev- och studerandevårdsarbetet. Enkäten besvarades av 685 personer som representerade elev- och studerandevårdstjänsternas personal. De som besvarade enkäten representerade samtliga utbildningsformer som omfattas av lagen om elev- och studerandevård. Sju procent (n=46) av svaren kom från elev- och studerandevårdstjänsternas personal som arbetade vid svenskspråkiga läroanstalter och två procent arbetade både på svenska och finska, medan fyra procent arbetade på finska och delvis något annat språk än svenska.

Elev- och studerandevårdstjänsternas personal kunde välja flera olika utbildningsformer de representerade. Av de som arbetade på svenska representerade 41 personer den grundläggande

utbildningen, 20 personer förskoleundervisningen, elva personer gymnasieutbildning, sju personer yrkesutbildningen och två personer folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga, tre personer undervisningen som förbereder för den grundläggande utbildningen och två personer utbildningen som handleder för examensutbildning. Av de som arbetade vid svenskspråkiga läroanstalter representerade 65 procent kuratorer eller ledande kuratorer, 18 procent hälsovårdare och 15 procent psykologer.

Förfrågan om uppgifter av Finlands svenska skolungdomsförbund FSS rf, som representerar svenskspråkiga elever och studerande inom den grundläggande utbildningen och vid andra stadiets utbildningar

Förfrågan om uppgifter från Finlands svenska lärarförbund (FSL)

Förfrågan om uppgifter från Föreningen Hem och skola i Finland

För översikten utnyttjade utredningar, utvärderingar, forskningsprojekt, barometrar och övriga källor

Utredningar, utvärderingar

Utvärdering av verkställandet av elev- och studerandevårdslagen 1287/2013

Summanen A-M, Rumpu N, Huhtanen M (2018). [Utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning](#), Nationella centret för utbildningsutvärdering, Publikationer 4:2018, s. 7–10. (sammanfattning på svenska)

Frisk T, Hietala R, Kiesi J (2018). [Utvärdering av verkställandet av lagen om elev- och studerandevård inom yrkesutbildningen](#), Nationella centret för utbildningsutvärdering, publikationer 2018:5 (sammanfattning på svenska)

Utredning om den nationella elev- och studerandevårdshelheten

Mannerkoski M & Ruponen A (2024). [Valtioneuvoston selvitys opiskeluhuollon kokonaisuudesta 2024](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2024:58.

Utredningar om den nationella gemensamma elev- och studerandevården

Söderek C, Taipale K, Vartiainen M, Vetoniemi J, Väänänen T (2025). [Selvitys yhteisöllisen opiskeluhuollon nykytilasta](#). Opetushallituksen selvitykset ja raportit 2025:6 (sammanfattning på svenska)

Jauhola L & Vartiainen M (2025). [Yhteisöllisen opiskeluhuollon tilannekuva ammatillisessa koulutuksessa](#). Opetushallituksen raportit ja selvityksen 2025:1.

Utredning om elev- och studerandevårdstjänsterna

Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Huurre T & Vaara S (2024). [Opiskeluhoitopalvelujen selvitys 2024](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäperi 46/2024.

Utvärdering av antimobbningsmetoder

Rumpu N, Markkanen, E-L, Hyvärinen, N, Anttila, N, Danschu, P, Kuvaja, M, Romantschuk, M & Sainio, M (2023). [Utvärdering av antimobbningsmetoder. Utvärdering av sju utvalda metoder i fråga om användbarhet, förankring och resultat](#). Nationella centret för utbildningsutvärdering, publikationer 11:2023.

Rumpu N, Markkanen, E-L, Hyvärinen, N, Anttila, N, Danschu, P, Kuvaja, M, Romantschuk, M & Sainio, M (2023). [Utvärdering av metoder som förebygger mobbning och ökar välbefinnande och arbetsro - Centrala resultat om sju utvärderade metoder](#). Nationella centret för utbildningsutvärdering, sammanfattningar 2:2023.

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) utvärderade metoder mot mobbning under åren 2021-2023. Utvärderingen ingick i undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för förebyggande av mobbning, våld och trakasserier. Syftet med utvärderingen var att producera information om olika metoder mot mobbning, hur de fungerar och vilka resultat de har gett. Utvärderingen gav information om hur användbara olika metoder är, så att utbildningsanordnarna och skolorna kan välja den metod som lämpar sig bäst för dem. Syftet med utvärderingen var inte att ställa olika metoder mot varandra eller jämföra dem sinsemellan, utan att sprida information om god praxis för olika metoder och att lyfta fram utvecklingsbehoven. På ett nationellt plan producerade utvärdering information för att utveckla den gemensamma elev- och studerandevården, på skolnivå för att stöda den egna verksamheten och på metodnivå för att utveckla metoden.

Till utvärderingen valdes följande sju metoder:

- Gutsy Go/Gutsy Go ry;
- K-0/Aseman Lapset ry;
- KiVa Koulu/Turun yliopisto - INVEST Psykologia;
- Oulun tunne- ja turvataitokasvatus/Oulun kaupunki – Turvallinen Oulu-hanke
- Tukioppilastoiminta/Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Verso-sovittelu/Sovittelufoorumi oy
- Vänelevsverksamheten/Folkhälsan.

Enkäten Hälsa i skolan

<https://thl.fi/sv/forskning-och-utveckling/undersokningar-och-projekt/enkaten-halsa-i-skolan>

Via enkäten Hälsa i skolan samlar Institutet för hälsa och välfärd in uppföljningsdata om barns och ungas upplevda hälsa, välbefinnande, levnadsvanor, skolgång och studier. I enkäten deltar elever i årskurserna 4 och 5 (sedan år 2017) och elever i årskurserna 8 och 9 (sedan år 1996) inom den grundläggande utbildningen, första och andra årets studerande i gymnasierna (sedan år 1999) samt första och andra årets studerande vid yrkesläroanstalterna (sedan år 2008). Datainsamlingen görs vartannat år. Det är frivilligt att besvara enkäten. Enkäten besvaras anonymt och självständigt under skoldagen och lärarens övervakning. De nationella resultaten ger en helhetsbild över fenomenet i anknytning till välbefinnande under datainsamlingsåret och på långsikt. Resultaten utnyttjas i skolor, vid läroanstalter, i kommuner och på välfärdsområden till exempel för att utveckla tjänster som främjar hälsa och välbefinnande.

En beskrivning över indikatorerna som används i rapporteringen går att finna på enkäten Hälsa i skolans [webbplats](#). I översikten är indikatorerna utmärkta i kursiv för att underlätta läsningen. De tidigare årens svarsantal och information om datas täckning finns beskrivet på [webbplatsen](#) för enkäten Hälsa i skolan. Täckningen är nationellt god för den grundläggande utbildningens och gymnasieutbildningens del, medan det inom yrkesutbildningen varit utmanande att få in tillräckligt många svar.

Sedan 2019 har det i den nationella resultattjänsten varit möjligt att granska resultaten enligt undervisningsspråk (finska eller svenska). Över de svenskspråkiga resultaten för den grundläggande utbildningen har det år 2024 gjorts en publikation där man fokuserat på vilka skillnader det går att finna i resultaten från de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna.

Matikka A., Söderek C., Ervasti E. (2024). [Resultat av enkäten Hälsa i skolan enligt undervisningsspråk i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna](#). Institutet för hälsa och välfärd. Diskussionsunderlag nr 12/2024. 2024.

Utvärdering av engagerande arbete i skolgemenskapen

NCU utvärderade åren 2021–2023 hur de pilotförsök som hade fått statsunderstöd för att utveckla engagerande arbete i skolgemenskapen genomförts och vilka effekter de hade. Utvärderingen var en del av undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för förebyggande av mobbning, våld och trakasserier.

<https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/sitouttavan-kouluyhteisötyön-arviointi>

Markkanen, E-L., & Pusa, A-M. (2023). [Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi – Arvioinnin loppuraportti](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2023.

Sergejeff, J. (toim.) (2023). [Yhteisellä koulutiellä - käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:27.

TEAvisari

<https://teaviisari.fi/teaviisari/sv/tietoa-palvelusta>

Institutet för hälsa och välfärd samlar vartannat år in information om kommunens olika sektors hälsofrämjande arbete. TEAvisari är ett verktyg för kommuner, skolor och läroanstalter som visar riktningen på kommunens hälsofrämjande arbete. Tillsammans med Utbildningsstyrelsen samlar Institutet för hälsa och välfärd vartannat år in information från den grundläggande utbildningen och vartannat år från gymnasie- och yrkesutbildningen. Datainsamlingen gör i kommunerna på fastlandet. Med hjälp av informationen stöds utnyttjandet av omfattande välbefinnandeinformation i skolornas och vid läroanstalternas vardag och för ledarskapet av elev- och studerandevården.

FORSKNINGSPROJEKT

Projektet Mångprofessionellt samarbete i skolkontext och hälsofrämjande elevvård för barn och unga i Svenskfinland

Målsättningen med Åbo Akademis forskningsprojekt *Mångprofessionellt samarbete i skolkontext och hälsofrämjande elevvård för barn och unga i Svenskfinland* är att undersöka och utveckla sektorsövergripande samarbete mellan olika professionella i skolor och vid läroanstalter. I projektet kartläggs och utvecklas arbete vid kontaktytorna mellan elev- och studerandevårdstjänsternas personal och ett särskilt fokus ligger på att undersöka skolhälsovårdens roll i att främja elevers

hälsa och välbefinnande. Projektet leds av Jessica Hemberg och Pia Nyman-Kurkiala vid Åbo Akademi. Projektet saknar hemsidor.

Projektet SAMSYN

Tidiga mångprofessionella insatser för att systematiskt stödja barns och ungas välbefinnande i skolkontexten: Från forskningsdata till evidensbaserad samverkan, det vill säga projektet SAMSYN har fokus på främjandet av välbefinnandet i lärmiljöerna bland elever i årskurs 4-8 för att få en bild av hur man kan stöda elevers välbefinnande i de lägre årskurserna och vid övergången från årskurs sex till årskurs sju. Via projektet Samsyn strävar man efter att få en helhetsbild över hur barns och ungas välbefinnande utvecklas mellan dessa årskurser och hur andra faktorer samspelar i det, man vill ta fram skolrepresentanters och föräldrars syn på skolans hälsofrämjande arbete och pilotera nya arbetssätt samt ta fram rekommendationer för hur man kan stöda elevernas välbefinnande i skolkontext. Projektet är tvärvetenskapligt och utgår från de pedagogiska, socialvetenskapliga och hälsovetenskapliga disciplinerna. Projektverksamheten genomförs i Vasa och Korsholms kommun via enkätdatainsamlingar bland elever, skolpersonal och vårdnadshavare. Projektet leds av Johanna Nordmyr och Anna K. Forsman vid Åbo Akademi och genomförs åren 2021–2025.

<https://www.abo.fi/projekt/samsyn-tidiga-mangprofessionella-insatser-for-att-systematiskt-stodja-barns-och-ungas-valbefinnande-i-skolkontexten-fran-forskningsdata-till-evidensbaserad-samverkan/>

Tuomela, S., Widlund, A., Gädda, F., Österholm, L., Björkgård, L., Johansson, S., Kulla, I., Sundqvist, C., Korhonen, J., & Forsman, A. (2025). [SAMSYN – Tidiga mångprofessionella insatser för att systematiskt stödja barns och ungas välbefinnande i skolkontexten: Från forskningsdata till evidensbaserad samverkan](#). Slutrapport. Åbo Akademi.

Projektet Skolcoacher i Svenskfinland

Skolcoacher i Svenskfinland-forskningsprojektet genomfördes i samarbete mellan Yrkeshögskolan Novia och Regionförvaltningsverket åren 2021–2023. Målsättningen med projektet var att stöda elevers välbefinnande, kommunikationsfärdigheter och inlärningsfärdigheter genom att stärka skolcoachernas kunskande och förtydliggöra deras arbetsbild inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. Den utredning som gjordes inom ramen för forskningsprojektet har utarbetats i samarbete mellan Yrkeshögskolan Novia och Helsingfors universitet och skribenterna var projektledare Carolina Silin och projektarbetare Nanette Westergård (YH Novia) samt universitetslektor Matilda Wrede-Jäntti (HU).

Övriga källor

Albert, J.; Eriksson, M.; Hemmi, M-A. & Pyykkönen, P. (2024). [Yhteisöllinen opiskeluhoito – peruspalvelujen arviointi 2023](#). Aluehallintovirastojen julkaisuja 246/2024.

Brander, A. (2025). [Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa – Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023](#). Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2025:2.

Föräldrabarometern – andra stadiet (2022). [Föräldrarnas åsikter om de ungas skolgång, samarbetet mellan hemmet och läroanstalten samt föräldraskapet och fostran i hemmet](#). Suomen Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola i Finland

Föräldrabarometern – den grundläggande utbildningen (2025). [Äkta, varma möten eller ska vi försöka vara snabba så vi kommer hem nån gång? - Föräldrarnas åsikter om den grundläggande utbildningen, välbefinnandet i skolan och samarbetet mellan hemmet och skolan](#). Suomen Vanhempainliitto och Förbundet Hem och skola i Finland.

Kajander S (2020). [Vart försvinner den svenskspråkiga vårdpersonalen?](#) Svenska Finlands Folkting.

Kuntaliitto & Hyvil. (2023). [Kysely opiskeluhuollon yhteistyön toimivuudesta. Ensivaiheen huomioita kuntien ja muiden kuntataustaisten koulutuksen järjestäjien kyselystä.](#) Joulukuu 2023.

Mannerkoski, M. & Ekroth, A. (2024). [Kysely yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumisesta opiskeluhuollon ohjausryhmille 2024.](#) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:33.

Markelin, L. (2022). [Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2022 – med forskarkommentarer av Matilda Wrede-Jäntti och Kristian Wahlbeck.](#) Tankesmedjan Magma 2022.

Material om elev- och studerandevård på Utbildningsstyrelsens webbplats: <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/elev-och-studerandevard>

Oker-Blom, G. (2021). [Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder.](#) Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9.

Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. (2010). Pedagogical well-being: reflecting learning and well-being in teachers' work. Teachers and Teaching: Theory and Practice, 16(6), 735–751.

Östra Finlands regionförvaltningsverk. Beslut i tillsynsärende. [Itä-Suomen aluehallintoviraston valvontapäätös ISAVI/278/2025](#)

Grunderna för läroplanen och yrkesutbildningens föreskrift

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/esiopetus/419551/tiedot>

Grunderna för läroplanen för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen 2015 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/perusopetus/1541511/tiedot>

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/perusopetus/419550/tiedot>

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen för vuxna 2017 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/perusopetus/2499640/tiedot>

Utbildning som handleder för examensutbildning 2021 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/tutkintoonvalmentava/7534950/tiedot>

Grunderna för gymnasiet läroplan 2019 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/lukiokoulutus/6828810/tiedot>

Grunderna för läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna 2019 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/lukiokoulutus/6840291/tiedot>

Grunderna för läroplanen för folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga 2021 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/vapaasivistystyo/7512390/tiedot>

Centrala principer och mål för studerandevården samt utarbetandet av en studerandevårdsplan i yrkesutbildning - föreskrift (OPH-4609-2022) <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/maaraykset/liite/2562f0dc-d282-46db-91f3-2feb78b256ef>

Lagstiftning

Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2013/1287>

Lag om yrkesutbildning 531/2017 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2017/531>

Lag om grundläggande utbildning 628/1998 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/1998/628>

Gymnasielag 714/2018 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2018/714>

Lag om utbildning som handleder för examensutbildning 1215/2020 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2020/1215>

Läropliktslag 1214/2020 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2020/1214>

Hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/2010/1326>

BILAGA 1: UTBILDNINGSSTYRELSENS ENKÄT TILL REKTORER 2024

Bakgrundsinformation

1. Utbildningsanordnare:

- Kommunal
- Privat
- Statlig
- Samkommun

2. Utbildningsform

- Förskoleundervisning
- Försöket med tvåårig förskoleundervisning
- Undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- Grundläggande utbildning
- Grundläggande utbildning för vuxna
- Gymnasieutbildning
- Gymnasieutbildning för vuxna
- Utbildning som handleder för examensutbildning
- Folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga
- Yrkesutbildning

3. Yrkesbeteckning:

4. På vilket språk arbetar du?

- finska
- svenska
- finska/svenska

annat, vad?

5. Antal enheter

6. Antal elever/studerande

Att göra upp elev- och studerandevårdsplanen

7. Har du medverkat i processen med att göra upp utbildningsanordnarens elev- och studerandevårdsplan?

Ja

Nej

Kan inte säga

8. Har ni enhetsvisa tillägg i elev- och studerandevårdsplanen?

Ja

Nej

Kan inte säga

9. Har du medverkat i processen med att göra upp välfärdsområdets elev- och studerandevårdsplan?

Ja

Nej

Kan inte säga

Elev- och studerandevården

10. Vilka upplever du att är de centrala innehållen för den gemensamma elev- och studerandevården?

11. Har samarbetet med elev- och studerandevårdstjänsterna förändrats i och med att anordnandet av tjänsterna flyttat till välfärdsområdet?

Förbättrats avsevärt

Förbättrats något

Hållits på samma nivå

Försämrats något

Försämrats avsevärt

Kan inte säga

12. Har samarbetet inom den gemensamma elev- och studerandevården förändrats i och med att anordnandet av tjänsterna flyttat till välfärdsområdet?

Förbättrats avsevärt

Förbättrats något

Hållits på samma nivå

Försämrats något

Försämrats avsevärt

Kan inte säga

Ledarskap

13. Är du utnämnd ansvarsperson för enhetens elev- och studerandevårdsgrupp?

Ja

Nej

Annan person är utnämnd för uppdraget, vem?

14. Hurdana fungerande verksamhetssätt finns på din enhet för att leda den gemensamma elev- och studerandevården?

15. Vilka slags utmaningar ser du i ledarskapet av den gemensamma elev- och studerandevården?

16. På vilket sätt introduceras personalen i den gemensamma elev- och studerandevårdens helhet och verksamhetssätt hos er?

17. På vilket sätt utvecklar ni den gemensamma elev- och studerandevården på enheten? Hur ställer ni upp målsättningar för arbetet och utgående från vilken slags information? Varifrån får ni information som grund för ert utvecklingsarbete?

18. På vilket sätt följer ni upp förverkligandet av den gemensamma elev- och studerandevården på enheten?

BILAGA 2: UTBILDNINGSSTYRELSENS ENKÄT TILL ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDS-TJÄNSTERNAS PERSONAL 2024

1. Utbildningsform:

Förskoleundervisning

Försöket med tvåårig förskoleundervisning

Undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen

Grundläggande utbildning

Grundläggande utbildning för vuxna

Gymnasieutbildning

Gymnasieutbildning för vuxna

Utbildning som handleder för examensutbildning

Folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga

Yrkesutbildning

2. På vilket språk arbetar du

finska

svenska

finska/svenska

annat, vad?

3. Yrkesbeteckning:

Psykolog

Kurator

Ansvarig kurator

Hälsovårdare

Läkare

Annat, vad?

4. Min arbetsgivare är

Välfärdsområdet

Helsingfors stad

Privat tjänsteproducent

Statlig utbildningsanordnare

Privat utbildningsanordnare

Jag fungerar som självständig yrkesutövare

Annat, vad?

5. Hur behöver den gemensamma elev- och studerandevården utvecklas, så att lagens syfte bättre går att uppfylla?

6. Vilka är de arbetsuppgifter inom den gemensamma elev- och studerandevården, som du ser som viktigast utgående från ditt sakkunskapsområde?

7. Ge exempel på goda, fungerande verksamhetssätt inom den gemensamma elev- och studerandevården!

8. Hurdana utmaningar ser du i din egen yrkesgrupps möjligheter till medverkan i den gemensamma elev- och studerandevården?

9. Hurdana utvecklingsbehov för den gemensamma elev- och studerandevården ser du på din enhet?

10. Upplever du att det skett innehållsmässiga förändringar i den gemensamma elev- och studerandevården i.o.m. att anordnandet av tjänsterna flyttat till välfärdsområdet?

Ja, hurdana?

Nej

11. Upplever du att du är en del av arbetsgemenskapen på din huvudsakliga enhet?

Alltid

Oftast

Ibland

Sällan

Inte alls

12. Har du deltagit i elev- och studerandevårdsgruppens arbete vid ditt huvudsakliga verksamhetsställe under läsåret 2023-2024?

Regelbundet

Sporadiskt

Endast vid behov

Inte alls

13. Bedöm hur din arbetstid inom elev- och studerandevården fördelats på följande uppgifter under läsåret 2023-2024. (Ange i procent %. Kontrollera att summan är 100 %.)

Gemensam elev- och studerandevård (t.ex. deltagande i elev- och studerandevårdsgruppen eller arbete i klass, temadagar, gruppbildning)

Arbete med enskilda studerandes ärenden (klientarbete och där tillhörande samarbete)

Utveckling av elev- och studerandevården i förskolan/skolan/på läroanstalten

Utveckling och upprätthållande av det egna elev-/studerandevårdsarbetet eller yrkeskunskapen (t.ex. arbetshandledning och fortbildningar/utbildningar)

Lokal eller regional utveckling av elev- och studerandevården (t.ex. arbetsgrupper och samarbete med olika aktörer/intressegrupper)

Online

ISBN 978-952-13-7021-2 (pdf)

ISSN 1798-8926 (pdf)